

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»

«До захисту допущено»

УДК 81.37

Завідувач кафедри

Л. І. Тараненко

«__»_____2021 р.

**МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Лексичні особливості перекладу англомовних
кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою»**

Виконав: студент 2 курсу, групи ЛА-01мп
Джигоев Сослан Рафаельович _____

Науковий керівник:
д.філол.н., професор Воробйова О. П. _____

Рецензент:
ст. викладач, к.психол.н. Цимбал І.В. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень із
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студент _____

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія
(035.041 Германські мови та література (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри Л. І. Тараненко
«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту
Джиоєву Сослану Рафаельовичу

1. Тема дисертації «Лексичні особливості перекладу англійськомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою», наукові керівники дисертації: Воробйова Ольга Петрівна, д.філол.н., професор.
2. Термін подання студентом дисертації: 28 листопада 2021 р.
3. Об'єкт дослідження: англійськомовний художній кінодискурс фентезі у форматі сценарію в оригіналі та перекладі.
4. Предмет дослідження: лексичні особливості перекладу англійськомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
  - 1) узагальнити теоретичні засади перекладу різних форматів кінодискурсу;
  - 2) дослідити жанрові особливості англійськомовних текстів кіносценаріїв;
  - 3) схарактеризувати лексичні особливості англійськомовних текстів кіносценаріїв;
  - 4) визначити типологію перекладацьких трансформацій, що застосовуються у відтворенні лексичних і лексико-семантичних особливостей текстів англійськомовних кіносценаріїв;
  - 5) окреслити інвентар лексичних трансформацій у перекладі англійськомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою;

6) систематизувати граматичні трансформації в українськомовних перекладах англomовних кіноценаріїв у жанрі фентезі;

7) описати стилістичні трансформації, задіяні у перекладі англomовних кіноценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 6 джерел, зокрема три автентичні англomовні тексти кіноценаріїв Пітера Джексона (Jackson 2001, 2002, 2003) – першого фільму кінотрилогії «Володар перснів» (The Lord of the Rings), а саме, «Володар перснів: Хранителі персня» (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), другого фільму кінотрилогії «Володар перснів: Дві вежі» (The Lord of the Rings: The Two Towers), третього фільму кінотрилогії «Володар перснів: Повернення короля» (The Lord of the Rings: The Return of the King) та їх переклади українською мовою Романа Ілліна (Іллін, 2008).

7. Орієнтований перелік публікацій: теза на міжнародній науково-практичній конференції та стаття у науковому фаховому виданні України (Категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія), що індексується в міжнародній базі даних: Index Copernicus International.

8. Дата видачі завдання: 01 жовтня 2020 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 20.12.2020</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 10.03.2021</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 15.11.2021</i>	<i>вик.</i>

Студент _____ С. Р. Джиоєв

Науковий керівник дисертації _____ О. П. Воробйова

РЕФЕРАТ

Магістерську дисертацію присвячено дослідженню лексичних особливостей перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 171 позицію, списку джерел ілюстративного матеріалу (6 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи 165 сторінок.

Актуальність досліджуваної теми визначається необхідністю теоретичного осмислення специфіки англомовного художнього кінодискурсу фентезі і практики його перекладу, а також дослідницькою увагою до інструментарію лексичних трансформацій. Це питання є особливо актуальним в умовах українізації кіноіндустрії та зростання попиту на українськомовний дубляж зарубіжних кінострічок.

Об'єктом дослідження є англомовний художній кінодискурс фентезі у форматі сценарію в оригіналі та перекладі.

Предметом дослідження є лексичні особливості перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Метою дослідження є визначення основних лексичних особливостей перекладів англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою як таких та у їх підсиленні синтаксичними особливостями.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- 1) узагальнити теоретичні засади перекладу різних форматів кінодискурсу;
- 2) дослідити жанрові особливості англомовних текстів кіносценаріїв;
- 3) схарактеризувати лексичні особливості англомовних текстів кіносценаріїв;
- 4) визначити типологію перекладацьких трансформацій, що застосовуються у відтворенні лексичних і лексико-семантичних особливостей текстів англомовних кіносценаріїв;

- 5) окреслити інвентар лексичних трансформацій у перекладі англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою;
- 6) систематизувати граматичні трансформації в українськомовних перекладах англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі;
- 7) описати стилістичні трансформації, задіяні у перекладі англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні теоретико-методологічних засад щодо процесу удосконалення перекладу та способів їх застосування до прикладних завдань перекладу, а саме:

- визначенні найбільш поширених лінгвістичних проблем перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою та окресленні шляхів їх подолання;

- обґрунтуванні найбільш вдалих перекладацьких трансформацій шляхом зіставного аналізу трьох англомовних текстів кіносценаріїв П. Джексона та їх перекладів українською мовою Р. Ілліна.

Практичне значення роботи впливає з того, що її результати та висновки можуть поглибити знання з досліджуваної теми та знайти застосування у суміжних сферах. Важливість висновків та результатів полягає у тому, що вони можуть бути основою для подальших наукових розробок у галузі перекладознавства.

Матеріалом дослідження були три автентичні англомовні тексти кіносценаріїв Пітера Джексона (Jackson 2001, 2002, 2003) – першого фільму кінотрилогії «Володар перснів» (The Lord of the Rings), а саме, «Володар перснів: Хранителі персня» (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), другого фільму кінотрилогії «Володар перснів: Дві вежі» (The Lord of the Rings: The Two Towers), третього фільму кінотрилогії «Володар перснів: Повернення короля» (The Lord of the Rings: The Return of the King) та їх переклади українською мовою Романа Ілліна (Іллін, 2008).

Було застосовано такі загальнонаукові та лінгвістичні **методи дослідження**, як метод синтезу – для проведення аналізу лексичних

особливостей перекладу англomовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою; історичний метод – для визначення історичних особливостей становлення кіноперекладу, метод узагальнення – для формування власних коментарів і висновків у процесі дослідження, описовий метод – для класифікації й інтерпретації виділених одиниць, зіставний метод – для виявлення відмінностей між зіставляваними мовами. У роботі використано сучасні методологічні підходи щодо вдосконалення стратегій перекладу кіносценаріїв досліджуваного жанру. Вибір теоретичних і експериментальних методів дослідження здійснено з урахуванням основних положень системного аналізу.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні та теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на IV Міжнародній науково-практичній конференції “SCIENCE, INNOVATIONS AND EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS” / 10-12 листопада 2021, Токіо, Японія (24 Hours of Participation = 0,8 ECTS credits). Підтверджено сертифікатом та тезами.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 2 публікаціях, з яких: 1 стаття спільна із науковим керівником у науковому фаховому виданні України, що належить до категорії «Б» та індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International, 1 – у збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції.

Ключові слова: *переклад, перекладацький аналіз, фантастичний дискурс, кінодискурс, кіносценарії, лексичні особливості, трансформації.*

ABSTRACT

This master's dissertation addresses lexical features of English fantasy film scripts translated into Ukrainian.

The paper consists of an introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, list of references, that includes 171 items, list of illustration material sources (6 items), and supplements. The paper amounts to 165 pages.

The topicality of the study is determined by the need for theoretical understanding of the specificity pertaining to English feature film discourse of fantasy and the practice of its translation, as well as by research attention to the tools of lexical transformations. This latter issue is especially relevant in the context of the film industry Ukrainianization and the growing demand for Ukrainian dubbing of foreign films.

The object of the study is English feature film discourse of fantasy in the format of original and translated scripts.

The subject-matter of the study concerns lexical properties of English fantasy film scripts translated into Ukrainian.

The aim of the research is to determine the main lexical characteristics of Ukrainian translations of English fantasy film scripts as such and as being reinforced by syntactic characteristics.

To achieve this goal, the following **tasks** were set:

1) to summarise the theoretical basis for translating different formats of film discourse;

2) to investigate genre characteristics of English film scripts;

3) to define lexical characteristics of English film scripts;

4) to determine the typology of translation transformations used while reproducing lexical and lexical-semantic characteristics of English film scripts;

5) to outline the inventory of lexical transformations in the translation of English fantasy film scripts into the Ukrainian language;

6) to systematize grammatical transformations in Ukrainian translations of English fantasy film scripts;

7) to describe the stylistic transformations involved in the translation of English fantasy scripts into Ukrainian.

The originality of the research lies in further defining theoretical and methodological foundations as to translation improvement and revealing the ways of using them for solving applied translation tasks, namely:

- identifying the most common linguistic problems of English fantasy scripts translation into Ukrainian and outlining the ways to overcome them;

- grounding the most successful translation transformations by means of comparative analysis of three English scripts by P. Jackson's and their translations into the Ukrainian language by R. Illin.

The practical value of the study entails from the fact that the results and conclusions of the dissertation can deepen the knowledge of the topic under study and find their application in the adjacent areas of research. The conclusions and results obtained can serve the basis for further research in the field of translation studies.

The research material amounts to three authentic English scripts by Peter Jackson (Jackson 2001, 2002, 2003) of the first film in "The Lord of the Rings" trilogy, namely "The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring", the second one: "The Lord of the Rings: The Two Towers", and the third film of the trilogy – "The Lord of the Rings: The Return of the King" as well as their translations into Ukrainian by Roman Illin (Illin, 2008).

Research methods. The dissertation employed general scientific and linguistic research methods such as the method of synthesis to analyse the lexical features of translating English fantasy film scripts into Ukrainian; the historical method to the evolution of film translation; the generalization method to form comments and conclusions during the research; the descriptive method to classify and interpret the selected units; the comparative method to identify the differences between the compared languages. The research applies current methodological

approaches in translation strategies for fantasy film scripts under study. The choice of theoretical and experimental research methods is based on the main principles of system analysis.

Approbation. The main results and assumptions of the study were presented at the 4th International Research-to-Practice conference “SCIENCE, INNOVATIONS AND EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS” / 10-12 November 2021, Tokyo, Japan (24 Hours of Participation = 0,8 ECTS credits). It is confirmed by the certificate and the published conference abstract.

Publications. The main conclusions and results of the research are presented in 2 publications, of which: 1 paper co-authored by the research adviser in the Ukrainian peer-reviewed journal included into the “B” category and indexed in the Index Copernicus International database: 1 – in the Proceedings of the above International Research-to-Practice Conference.

Key words: *translation, translation analysis, fantasy discourse, film discourse, film scripts, lexical features, transformations.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика мови та стилю англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі.....	15
1.1 Основні стилістичні засоби виразності англомовних творів у жанрі фентезі та особливості їх вживання.....	16
1.1.1 Жанрові особливості творів фентезі.....	17
1.1.2 Мовні особливості творів жанру фентезі.....	18
1.1.3 Власні назви у творах фентезі.....	23
1.2 Діалог як частина авторського твору: особливості реалізації у кіносценарії.....	26
1.2.1 Кінотекст як семіотико-дискурсивний об'єкт.....	26
1.2.2 Діалог як компонент кінофільму і кіносценарію.....	33
Висновки до Розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. Основні підходи до перекладу англомовних кіносценаріїв українською мовою.....	39
2.1 Специфіка перекладу кіносценаріїв у жанрі фентезі.....	39
2.1.1 Типологія перекладацьких трансформацій.....	40
2.1.2 Способи перекладу кінотекстів.....	45
2.1.3 Обмеження та труднощі перекладу кінотекстів.....	49
2.2 Адекватність та еквівалентність перекладу текстів кіносценаріїв.....	51
Висновки до Розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. Способи перекладу стилістичних засобів виразності англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.....	64
3.1 Лексичні та синтаксичні засоби виразності.....	64
3.2 Способи перекладу фразеологізмів, ідіом і стійких виразів.....	69
3.3 Способи перекладу інверсії і риторичних питань як засобів підсилення лексичної виразності текстів кіносценаріїв.....	79
3.3.1 Інверсія в перекладі кіносценаріїв.....	79
3.3.2 Риторичні питання у перекладі кіносценаріїв.....	83
Висновки до Розділу 3.....	87
ВИСНОВКИ.....	89

	9
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	108
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

Магістерську дисертацію присвячено вивченню лексичних особливостей перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Актуальність проблеми. Інтенсивні глобалізаційні процеси, які домінують у сучасному суспільстві, викликають необхідність швидкого, точного та якісного обміну інформацією в різних сферах життєдіяльності. Розширення міжнародних зв'язків, що складають основу міжкультурної комунікації, – це те, без чого не можна уявити сучасний світ, який постійно змінюється. У подібних умовах **актуальним** стає питання удосконалення перекладу різноманітних текстів з однієї мови на іншу, зокрема визначення лексичних особливостей такого перекладу. Важливе місце в сучасному суспільстві посідає переклад кінофільмів та кіносценаріїв, передовсім у жанрі фентезі, що відрізняється специфікою змісту і структури.

Важливою рисою, що відрізняє переклад від інших видів мовного посередництва (language mediation) [142, р. 367] є єдність змісту і стилю перекладного тексту [108, с. 47]. Це виражається, в першу чергу, у тому, що читачі перекладу вважають його повністю тотожним початковому тексту. Відтворення ж у перекладі змісту й форми оригіналу безпосередньо залежить від специфіки оригінального тексту, вжитих у ньому термінів та фразеологічних одиниць.

Англомовні сценарії, передовсім, американські, з'являються ще в період німого кіно, коли технічні можливості в галузі кінематографічного мистецтва, що зароджувалося в той час, та наявний досвід творців фільмів дозволили втілювати на плівці досить складні сюжети і сцени. Виникнувши як підсобний документ, необхідний для організації знімального процесу, кіносценарій протягом декількох десятиліть перетворився на окремий художній твір, завдання якого полягає не лише в тому, щоб розповісти певну історію, а й у тому, щоб показати її, зробити наочною і зримою [73, с. 182].

Фундаментальні поняття «еквівалентність» і «адекватність перекладу» проєктуються й на переклад англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою, зокрема крізь призму його лексичних та лексико-семантичних особливостей, а також застосованих перекладацьких прийомів. Таким чином, **актуальність** дослідження визначається необхідністю теоретичного осмислення специфіки англомовного художнього кінодискурсу фентезі і практики його перекладу, а також дослідницькою увагою до інструментарію лексичних трансформацій. Це питання є особливо актуальним в умовах українізації кіноіндустрії та зростання попиту на українськомовний дубляж зарубіжних кінострічок.

Ступінь розробленості проблеми в науковій літературі. Відтворення іншомовних фільмів для цільової аудиторії становить особливі труднощі внаслідок їхньої багатогранності, тому проблема перекладу кінофільмів та кіносценаріїв досліджується багатьма вченими, як вітчизняними, так і зарубіжними, зокрема, це: М. О. Єфремова та Г. Г. Слишкін [117], М. С. Снеткова [118], Г. В. Денисова [43], М. Берді та Д. М. Бузаджи [13], В. Е. Горшкова [39], Ю. М. Лотман [84], Р. О. Матасов [92], британські дослідники Х. Діас-Сінтаз (Jorge Diaz-Cintas) і Г. Андерман (Gunilla Anderman) [140], Кетрін О'Салліван (Catherine O'Sullivan) [163], іспанська науковиця П. Ореро (Pilar Orero) [162], італійські вчені Ф. Кавальєр (Flavia Cavaliere) [147], У. Е́ко (Umberto Eco) [137] та інші. Однак бракує системного аналізу проблематики кіноперекладу з погляду українськомовної лінгвокультури стосовно жанру фентезі.

Об'єкт дослідження складає англомовний художній кінодискурс фентезі у форматі сценарію в оригіналі та перекладі.

Предмет дослідження становлять лексичні особливості перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Мета роботи – встановити основні лексичні особливості перекладів англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою як такі та у їх підсиленні синтаксичними особливостями.

Досягнення зазначеної мети потребує виконання таких **завдань**:

1. узагальнити теоретичні засади перекладу різних форматів кінодискурсу;
2. дослідити жанрові особливості англомовних текстів кіносценаріїв;
3. схарактеризувати лексичні особливості англомовних текстів кіносценаріїв;
4. визначити типологію перекладацьких трансформацій, що застосовуються у відтворенні лексичних і лексико-семантичних особливостей текстів англомовних кіносценаріїв;
5. окреслити інвентар лексичних трансформацій у перекладі англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою;
6. систематизувати граматичні трансформації в українськомовних перекладах англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі;
7. описати стилістичні трансформації, задіяні у перекладі англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Методи дослідження. У процесі написання магістерської дисертації було використано низку загальнонаукових та лінгвістичних методів дослідження, серед яких метод синтезу – для проведення аналізу лексичних особливостей перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою; історичний метод – для визначення історичних особливостей становлення кіноперекладу, метод узагальнення – для формування власних коментарів і висновків у процесі дослідження, описовий метод – для класифікації й інтерпретації виділених одиниць, зіставний метод – для виявлення відмінностей між зіставляваними мовами. У роботі використано сучасні методологічні підходи щодо вдосконалення стратегій перекладу кіносценаріїв досліджуваного жанру. Вибір теоретичних і експериментальних методів дослідження здійснено з урахуванням основних положень системного аналізу.

Матеріалом дослідження слугували три автентичні англомовні тексти кіносценаріїв Пітера Джексона (Jackson 2001, 2002, 2003) – першого фільму

кінотрилогії «Володар перснів» (The Lord of the Rings), а саме, «Володар перснів: Хранителі персня» (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), другого фільму кінотрилогії «Володар перснів: Дві вежі» (The Lord of the Rings: The Two Towers), третього фільму кінотрилогії «Володар перснів: Повернення короля» (The Lord of the Rings: The Return of the King) та їх переклади українською мовою Романа Ілліна (Іллін, 2008).

Наукова новизна полягає в уточненні теоретико-методологічних засад щодо процесу удосконалення перекладу та способів їх застосування до прикладних завдань перекладу, а саме:

- визначенні найбільш поширених лінгвістичних проблем перекладу англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою та окресленні шляхів їх подолання;

- обґрунтуванні найбільш вдалих перекладацьких трансформацій шляхом зіставного аналізу трьох англомовних текстів кіносценаріїв П. Джексона та їх перекладів українською мовою Р. Ілліна.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в університетських курсах з теорії та практики перекладу, зокрема у розділах, які стосуються його лексичних та жанрових аспектів, та вибіркового курсів із перекладознавства й жанрології. Результати дослідження можуть бути рекомендовані для використання в навчальній та навчально-дослідницькій діяльності. Магістерська дисертація може становити інтерес для студентів філологічних спеціальностей, аспірантів, професійних перекладачів та науковців.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на таких наукових заходах:

IV Міжнародна науково-практична конференція “SCIENCE, INNOVATIONS AND EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS” / 10-12 листопада 2021, Токіо, Японія (24 Hours of Participation = 0,8 ECTS credits). Підтверджено сертифікатом та тезами.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлені у таких наукових працях:

1. **науковій статті** «Лексичні особливості перекладу англомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою», підготовленій у співавторстві з науковим керівником Воробйовою Ольгою Петрівною та опублікованій у міжвузівському збірнику наукових праць молодих вчених «Актуальні питання гуманітарних наук» (Випуск 42, том 1, 2021), що внесений до Переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та індексується в міжнародній базі даних: Index Copernicus International (Республіка Польща). ISSN 2308-4855 (Print), ISSN 2308-4863 (Online), DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-22> [29, с. 171–177];

2. **тезах доповіді** «Труднощі перекладу кіносценаріїв жанру фентезі» на міжнародній науково-практичній конференції. Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference “Science, innovations and education: problems and prospects” (November 10-12, 2021) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2021. 718 p. ISBN 978-4-9783419-3-8 [41, с. 574–576].

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, основної частини, що містить три розділи, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (171 джерело, у тому числі 33 найменування іноземними мовами), списку джерел ілюстративного матеріалу (6 позицій) та додатків.

Перший розділ присвячено дослідженню мови та стилю англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі; другий спрямовано на з'ясування основних підходів до перекладу кіносценаріїв українською мовою; у третьому розділі йдеться про типологію перекладацьких трансформацій, застосованих у досліджуваних кіносценаріях для відтворення лексико-стилістичних засобів виразності. Загальний обсяг роботи склав 165 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВИ ТА СТИЛЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ КІНОСЦЕНАРІЇВ У ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

Текст кіносценарію як об'єкт лінгвістичного дослідження вивчається в різних напрямках, його розглядають у ракурсі фонетичних [7], морфологічних [5], семантичних [168], синтаксичних [168; 17] та стилістичних [59; 73; 79; 57] особливостей (М. І. Андроникова [3], М. В. Вербицька [21; 7], В. С. Виноградов [24], Г. П. Завальська [48], О. І. Ліпков [80], Л. В. Полубіченко [7; 103]) [27, с. 335] на тлі більш традиційних мистецтвознавчих – театрознавчих [119; 110] та кінематографічних [60; 73] – досліджень.

У «Літературній енциклопедії термінів і понять» [81] зазначається, що поняття кіносценарію є літературно-драматичним твором, написаним як основа для постановки кіно- або телефільму. У довіднику «Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми» В. Н. Миславського [94], «сценарій» тлумачиться, як літературна основа фільму — загальний термін, що означає друковану працю, у якій детально розповідається про події та діалоги героїв фільму, урахуваючи при цьому специфіку кіномови [74, с. 13]. В англійській мові існують два аналоги терміну «кіносценарій» – a screenplay та a script, які трактуються в досить широкому сенсі як твір у письмовій формі, що створений спеціально для постановки фільму або телевізійної програми (“a written work that is made especially for a film or television program”) [27, с. 335–336].

Подібно до інших літературно-мистецьких творів кіносценарії характеризуються жанровою специфікою, що стосується і творів жанру фентезі.

1.1 Основні стилістичні засоби виразності англomовних творів у жанрі фентезі та особливості їх вживання

Кіномистецтво є одним із найпоширеніших на найпопулярніших нині видів мистецтва, що робить актуальною проблему перекладу кіносценаріїв українською мовою. Англomовні кіносценарії у жанрі фентезі складають велику частину сучасних творів кіномистецтва.

Фентезі як жанр сучасного мистецтва набув популярності за останні роки у сфері літератури, а також засобів масової інформації – фільмів, телепередач, відеоігор, комп'ютерних ігор тощо, у яких автор виступає у ролі творця паралельних світів. «Жанр фентезі – це один із проявів сучасного постмодернізму, яскравим представником якого виступає британський письменник, професор Оксфордського університету Дж. Р. Р. Толкін, котрий насамперед відомий як автор фантастичної трилогії «Володар пернів», де органічно поєднуються оригінальна міфологічна система й авторський погляд на сучасність» [89, с. 36–37]. Незважаючи на відносну новизну жанрового оформлення, фентезі є одним з найважливіших сегментів масової культури. Це означає, що такі твори дають митцям величезний простір для творчості і вони все частіше обирають фентезі як жанрову домінанту власних творів. Кожний жанр мистецтва має низку характерних рис, що дозволяють віднести його до тієї чи іншої категорії. У цьому сенсі жанрово-стилістичні особливості фентезі достатньо легко визначити, адже вони суттєво відрізняють жанр від будь-яких інших. Фентезі ґрунтується на використанні міфологічних і казкових мотивів в осучасненому вигляді [16, с. 52]. Найчастіше фентезі побудовано на основі архетипних сюжетів. У сфері літератури сильний вплив на майбутній жанр здійснили середньовічні епос і лицарські романи [88, с. 115].

1.1.1 Жанрові особливості творів фентезі. На відміну від наукової фантастики, фентезі не прагне пояснити простір і час, у межах яких відбуваються події твору, з погляду науки. Це, швидше, «імплантування гіпотези паралельної реальності як даності, художнього проєкту в усій його амбівалентності» [100, с. 426]. Чудеса у фентезі є нормою описуваного світу, а не аномалією, і діють вони так само системно, як і закони природи в реальному світі.

Незважаючи на існування різноманітних підвидів фентезі, можна виділити їхні універсальні жанрові ознаки. По-перше, наявність неіснуючого світу, властивості якого частково або повністю не відповідають нашій реальності. Цей світ може ґрунтуватися на минулому, сьогоденні або передбачуваному майбутньому людства, а може створюватися абсолютно відсторонено від дійсності в будь-якому її прояві [71, с. 13]. По-друге, невід'ємним елементом функціонування вигаданих світів вистає магія [134, с. 569–570]. Казкові та фольклорні персонажі, як правило, є головними героями фентезійних творів, а чарівництво лаконічно поєднується з будь-яким рівнем розвитку технологій та науки. По-третє, сюжетну лінію в першу чергу рухає якась пригода. Такий авантюрний сюжет, зазвичай, розкривається у форматі подорожі, пошуків або протистояння та навіть війни. На перший план виходять герої, їхні рішення та вчинки, їхня боротьба із силами зла. По-четверте, одна з найважливіших особливостей цього жанру – це абсолютна свобода авторського вибору. У вигаданому світі можливо все, тому автор може зробити будь-який несподіваний сюжетний хід і все ж залишити його доцільним та логічним у межах вигаданого світу [71, с. 13]. Твори жанру фентезі часто поєднують різні жанрово-видові форми та використовують художні засоби з інших літературних напрямів та жанрів. Це означає, що фентезі значною мірою є синкретичним жанром, який увібрав у себе певні риси та особливості інших жанрів, інкорпорувавши їх у власну підсистему. Тобто, незважаючи на те, що такі твори можуть набувати характеристик, які

властиві, наприклад, детективу, вони все ж залишаються в жанрі фентезі [59, с. 95].

Можлива картина світу стала предметом сучасних лінгвістичних досліджень. У кожному фентезійному творі представлена не лише автентична можлива картина світу, а також і концептуальна та мовна [2, с. 7].

1.1.2 Мовні особливості творів жанру фентезі. Художні твори, що належать до жанру фентезі, зазвичай характеризуються низкою специфічних мовних особливостей. Це зумовлено тим, що вигадані світи мають створені автором властивості, які частково або повністю замінили риси нашої дійсності. Тому для детального опису неіснуючих світів, їхніх законів, реалій та мешканців, письменники нерідко не обмежуються наявними поняттями. Адже, намагаючись модифікувати певні національно-культурні особливості, вони все ж таки пишуть художні твори сучасною мовою з чітко окресленим набором лексем. Тому виникає необхідність створювати поряд із новими реаліями, нові слова для їх позначення [71, с. 14], що викликає труднощі при перекладі.

Це особливо стосується тих неологізмів, який прийнято називати okazіоналізмами, що в перекладі з латини означає «випадковий». Ці неологізми згодом не входять до словникового складу мови і можуть бути зрозумілі тільки в рамках певного контексту. Саме цей факт викликає складність їх перекладу. Тим часом, такий різновид неологізмів є однією із жанрово-стилістичних особливостей мови фентезі. Авторські новотвори жанру фентезі, як одна з його головних особливостей, займають особливе місце серед нової лексики та є досить специфічними одиницями, що характеризуються експресивністю, індивідуальністю та одноразовістю [25, с. 11]. А. А. Горчханова пропонує розрізнявати три групи okazіоналізмів залежно від того, чи можна перекласти їх, ґрунтуючись тільки на складових частинах okazіонального слова, або необхідно вдаватися до глибшого аналізу і звертатися до ширшого контексту [цит. за 50, с. 1239]. До цих груп належать: 1) явні okazіоналізми, значення

яких впливає із семантики складових частин слова і для інтерпретації яких не потрібен контекст; 2) контекстуальні, значення яких можна розкрити лише за звернення до контексту; 3) культурно-зумовлені, інтерпретацію яких можна здійснити тільки на основі фонових знань; вони самі не відображають відношення між своїми компонентами [50, с. 1240].

Інші дослідники вважають, що сконструйовані слова ще не мають однозначного визначення, і називають їх по-різному: «егологізми» [23, с. 123], «потенційні слова» [23, с. 123; 53, с. 182], «квазілексеми» [122, с. 196] тощо. В. С. Виноградов серед цих новотворень виділяє «потенційні слова», які формуються на основі високопродуктивних словотворчих моделей, та «егологізми», які створюються за незвичними або малопродуктивними мовними моделями [23, с. 123]. Егологізми, окрім того, мають індивідуально-авторську своєрідність та відрізняються помітною новизною, що більшою мірою відповідає особливостям творення нових слів у жанрі фентезі. Авторська індивідуальність, на думку В. С. Виноградова, не впливає на потенційні слова, тому вони дуже схожі на ті, що вже існують у мові [23, с. 123]. Але таке розмежування двох понять не є достатньо чітким, тим паче, що воно скоріше стосується експресивно-емоційної функції слів, а не основи їх творення.

Для позначення реалій фентезійного світу також використовується поняття «квазіреалії», яке О. М. Божко характеризує як вигадані мовні одиниці, що слугують на позначення та найменування об'єктів і явищ вигаданого світу [15, с. 189]. Припускаючи, що квазіреалії як слова на позначення об'єктів вигаданого світу є частиною сукупності оказіональних слів, які належать до складу стилістичних неологізмів і тому, створені в ідіостилі певних авторів, не набули особливого поширення [111, с. 510], їх наявність можна назвати характерною особливістю творів жанру фентезі. Мовне явище, яке називають квазіреаліями, характерне саме для вигаданих світів, тобто казкової, фантастичної та фентезійної літератури. Це лексичні одиниці, які позначають реалію, що відсутня в нашій дійсності, тому вони

самі чи їхні значення відсутні у словниках. Їхня головна функція полягає в передачі певного об'єму логікопредметної інформації, хоча об'єктом позначення виступає неіснуючий денотат [122, с. 197]. Окрім цього, поняття «квазіреалії» слід розглядати у співвіднесенні з поняттям «реалії» як частини безеквівалентної лексики. Визначення реалій було досить вичерпно надано С. Влаховим та С. Флорінім: «Це слова (та словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі іншому; несучи в собі національний та/або історичний колорит, вони, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а, отже, не піддаються перекладу на загальних підставах» [26, с. 47]. Квазіреалії так само характеризують життя, проте не одного народу порівняно з іншим, а цілого вигаданого світу порівняно із нашою дійсністю. Виходячи з цього, кожен фентезійний світ, зокрема кожна раса або народність цього світу, набуває завдяки фантазії письменника власних реалій, відмінних від будь-яких інших у реальному чи уявних світах. Текст фентезі відображає нереальний, неіснуючий світ, тобто авторську концепцію дійсності, його індивідуальну картину світу. Іншими словами, образ навколишнього світу постає перед читачем як інтерпретаційна картина бачення світу, створена автором. Квазіреалії такого світу, безсумнівно, формують певний його образ у свідомості слухача або читача твору. Образ, інтерпретований перекладачем, впливає на те, як адресат сприймає фантастичну реальність, і на те, наскільки сформований у його свідомості образ буде спотворений [15, с. 191].

У контексті перекладу подібна обставина дуже важлива, адже оригінальний твір спочатку переломлюється крізь особистість перекладача, а вже потім потрапляє до свого кінцевого адресата. Таким чином, первинним інтерпретатором тексту фентезійного твору іноземною мовою є перекладач, а читач або слухач вже сприймає те, що й як інтерпретував перекладач [15, с. 189]. Тому наявність квазіреалій фентезійних творів завжди викликає певні

труднощі при перекладі, а адекватне їх відтворення напряму визначає якість перекладу в цьому жанрі.

Квазіреалії виступають елементами мови, якою говорять фантастичні персонажі, але оскільки така мова реально не існує, тобто є квазімовою, квазіреалії створюються на основі тих самих мовних засобів (фонем або морфем), що є наявними в реальній мові, тій, якою й було написано твір. Усвідомлюючи це протиріччя, автори художніх творів іноді намагаються (наскільки це можливо) позбавитися впливу цієї мови, прагнучи посилення ефекту незвичності за рахунок, зокрема, «порушення фонетичної сполучуваності: це сполучення фонем, які рідко зустрічаються в мові» [123, с. 70], або «нагромадження приголосних, в окремих випадках навіть повної відсутності голосних» [107, с. 182]. Таким чином вони уникають впливу мови, якою вони створюють твір, на мову, якою розмовляють його герої. Такий стан речей дозволяє авторам іноді не тільки створювати нехарактерні для природної мови слова, але, деталізуючи та розгортаючи вигаданий світ, вводити в нього елементи більш-менш сформованих штучних мов. Це є доволі розповсюдженим способом створення художньої системи твору жанру фентезі, включаючи і кіносценарії. Такі штучні мови не претендують на використання в реальному житті, вони створені в рамках художнього твору для досягнення естетичного або гумористичного ефекту.

Вигадані мови широко представлено в серії сучасних фентезійних романів “A Song of Ice and Fire” («Пісня льоду й полум'я») Джорджа Мартіна [158]. Проте в тексті романів численні штучні мови лише згадувалися, а тому відігравали незначну роль у формуванні їхнього стилю викладу. Справжнє мовне оформлення вони отримали лише завдяки екранізації романів.

Найвідомішими та найбільш детально опрацьованими серед вигаданих мов у жанрі фентезі по праву вважаються мови Дж. Р. Р. Толкіна. У сучасній лінгвістиці існує спеціальний термін «толкієнізми», який передає не тільки їхню авторську належність, а й притаманний автору особливий колорит [127, с. 337]. Дж. Р. Р. Толкін створив близько двадцяти мов, деякі з яких були не до

кінця оформлені, проте інші мали навіть системи писемності. Найбільш яскраве втілення вигадані Дж. Р. Р. Толкіном мови отримали в його творі “The Silmarillion” («Сільмариліон»), хоча запозичення з цих мов можна знайти як в “Hobbits” («Гобіті»), так і у “The Lord of the Rings” («Володарі Перснів»). До цих мов належать: ельфійські мови (мовна сім’я, яка включала приблизно п’ятнадцять мов та діалектів ельфів), людські мови (більшість із них незавершені), мови гномів та орків. За задумом автора, основне місце в його вигаданому світі займала «загальна мова» [127, с. 341], якою говорили гобіти й люди та яка була відома більшості інших істот. Сам Дж. Р. Р. Толкін у своїх листах пише про те, що його буквально зачарувала милозвучність валійської та фінської мов [169, с. 27]. На базі цих мов створено мови народів «Володаря Перснів» (окрім вестрону – загальноновживаної мови для усіх персонажів): квенья (мови рохану), сіндарин (мови сірих ельфів) [127, с. 338]. Тож більшість штучних мов були створені Дж. Р. Р. Толкіном на основі давньоанглійської, валлійської та фінської мов [71, с. 17]. Характерним для авторського стилю Дж. Р. Р. Толкіна є також його інтерес до мови як системно-структурного явища. При цьому він серйозно працює майже з усіма основними мовними рівнями: фонологічним, розробляючи зв’язки між фонологічними системами мов вестрону, мови гномів і сіндарину, морфологічним, створюючи правила творення однини й множини в мові ельфів (Noldo – Noldor); лексичним (відповідники між словами у словниках цих мов та етимологія слів) [127, с. 338–339].

Мова відіграє одну з найголовніших ролей у демонстрації процесів мислення та проявів світогляду інших істот порівняно з людьми. Проте деякі мови, розроблені Дж. Р. Р. Толкіном, придатні для використання й у реальному житті. Прикладом можуть бути поетичні твори, що створені на основі ельфійських мов, цими мовами навіть перекладено молитву «Отче наш» [138]. Вважається навіть, що книги “Hobbits” («Гобіт») та “The Lord of the Rings” («Володар перснів») Дж. Р. Р. Толкіна є перекладами мемуарів гобітів, написаних загальною мовою. При цьому при «перекладі» Дж. Р. Р. Толкіна

загальна мова стала англійською, а мови, споріднені із загальною, стали мовами, спорідненими з англійською. Так, наприклад, мова рогіримів (народ людей-конярів) походить на давньоанглійську, а мови народів півночі походять на давньоісландську [113, с. 22].

1.1.3 Власні назви у творах фентезі. Окрім створення письменниками та сценаристами цілісних мовних систем, існує ще один спосіб викликати в читача або слухача-глядача відчуття занурення у простір неіснуючого світу. Це використання типових, створених за певними лінгвокультурними критеріями, власних назв. Оними у творах фентезі зберігають не тільки національний колорит, але й мають колорит тієї країни, яка існує у фентезійній реальності [36, с. 309]. Це допомагає наповнити вигаданий світ і зробити його більш реалістичним, адже вигадані власні назви мають певне походження та викликають певні асоціації, як це заведено в реальному світі. Зазвичай, автори не обмежуються традиційними іменами та назвами, наявними в мові, якою вони пишуть свій твір. Цей прийом є характерним для абсолютної більшості творів жанру фентезі, де автор володіє необмеженою свободою у створенні імен та назв у придуманому світі. Він може користуватися не лише моделями словотворення своєї мови, але також запозичувати слова з інших мов, використовувати грецькі і латинські форми, наділяти імена героїв творів багатозначними смислами, відсилаючи читача до розгадування алюзій, що містяться в антропонімах. Авторські імена героїв можуть мати певну семантичну вагу, тобто вказувати на ознаки персонажа, натякати на його/її характер або соціальний статус, мати особливу звукову оболонку або викликати необхідні автору асоціації. Але такі вигадані слова також можуть виконувати лише естетичну функцію та додавати твору специфічність, якої бракує загальновідомим власним назвам [12, с. 260].

В. С. Виноградов виділяє два типи власних назв: ті, що склалися природним шляхом, та ті, що були створені штучно, тобто вигадані автором [23, с. 160]. Вони умовно поділяються на дві групи залежно від їхніх

функційних особливостей, що відбиваються на їхніх зовнішній і внутрішній формах. До першої входять власні імена, які створені за наявними моделями та інколи майже не відрізняються від реально наявних. Такі власні назви зберігають свою основну функцію, що визначає їхню мовну сутність і своєрідність: вони називають предмет думки, співвідносяться з конкретним персонажем або об'єктом, локалізуючи його в часі і просторі [127, с. 339]. Другу групу складають ті власні назви, які поєднують у собі власні та номінальні характеристики, вони не тільки вказують на об'єкт думки, а й характеризують його. Промовисті назви є своєрідним тропом, який використовується зі стилістичною метою. При перекладі таких назв перекладач повинен спиратися на модель, за якою це слово було створене, але головне – зберігати за такою назвою чітке та зрозуміле значення [23, с. 160].

Базу простору ономастики віртуального світу фентезі складають топоніми, тому що саме вони концентрують у собі культурно-історичну та лінгвокультурну інформацію [86, с. 36]. Топоніми в жанрі фентезі активно вивчаються [86; 93] з метою визначення їхніх специфічних особливостей, семантичного мотивування і внутрішньої форми, критеріїв класифікації, історичного та етимологічного складників, функцій і ролі в моделюванні географічного простору вторинного світу [93, с. 11].

Усе згадане вище відповідає за формування стилю, характерного для жанру фентезі. Розуміючи приховане значення на перший погляд незнайомих слів, читач краще розуміє природу та правила цього вигаданого світу. Перекладачу творів фентезі необхідно уважно ставитися до проявів фантазії автора. Загалом, стиль художнього твору визначає поєднання мовно-стильових ресурсів, впорядкування мовних засобів (лексико-синтаксичних конструкцій, фонетико-фонологічних особливостей), об'єднуючи способи створення художнього світу різних митців. Виходячи з цього, можна говорити про те, що кожний окремий твір має свої стильові чинники: тему, проблему, світовідчуття митця, жанровий канон. Так само кожен автор має свій індивідуальний стиль, що зумовлює оригінальність його творів. При створенні світу фентезі

індивідуальна авторська мова відіграє одну з найважливіших ролей. Читачі та глядачі мають почуватися комфортно в умовах існування магії і міфічних істот, повністю поринати в атмосферу фентезійного світу.

Для найбільш повного та чіткого зображення вигаданої дійсності автори використовують різні мовні засоби виразності. Їх відтворення нерідко викликає перекладацькі труднощі. Наприклад, при перекладі стилістичних прийомів можна зберегти та скопіювати певний авторський прийом, а можна створити інший стилістичний прийом, який матиме той самий емоційний ефект, як і в тексті оригіналу. Останнє використовується у тому разі, коли необхідно відтворити: діалекти, неправильну вимову, каламбури, гру слів та ін. Цей прийом, що називають компенсацією, полягає в тому, що та сама інформація передається іншими засобами мови перекладу та необов'язково в тому самому місці, як це було в оригіналі. У такий спосіб перекладач заповнює семантичну втрату неперекладеної одиниці оригіналу [10, с. 220].

Як зазначає Л. С. Бархударов, переклад власних назв у художньому творі завжди орієнтований на досягнення комунікативно-функційної ефективності. З цих засад дослідник розкриває поняття безеквівалентної лексики, яка майже завжди зустрічається у творах жанру фентезі, зокрема, в англійських кіносценаріях цього жанру. Це такі лексичні одиниці (слова та словосполучення) однієї з мов, які не мають ані повних, ані часткових відповідників в іншій мові. До складників безеквівалентної лексики, характерної для фентезі, належать реалії, зокрема квазіреалії, та власні назви [10, с. 94]. Звичайно, про наявність такої лексики у творі можна говорити лише в контексті перекладу, адже для носіїв мови оригіналу вона непомітна. Тому дуже важливо розглядати це питання з погляду перекладознавства.

1.2 Діалог як частина авторського твору: особливості реалізації у кіносценарії

Феномен кінематографу заявив про себе в кінці XIX століття та продовжує активно розвиватися до сьогодні. Починаючи від XX століття, кіно як полікодове явище є об'єктом наукових досліджень у сфері семіотики [72], лінгвістики [31], філософії [63], культурології та інших наук. Художній фільм як твір кіномистецтва, що створений певною культурою, має інформаційний вагу та реалізує комунікативний вплив на глядача [125, с. 46]. Результатом лінгвістичних досліджень кінематографу стала поява багатьох нових термінів, таких як «кінотекст» [117], «кінодискурс» [94], «кінодіалог» [37] тощо, у їх різних визначеннях і співвідношеннях одне з одним.

1.2.1 Кінотекст як семіотико-дискурсивний об'єкт. Як об'єкт лінгвістичного дослідження фільм трактується як кінотекст, що має ознаки, характерні для тексту в цілому (інформативність, зв'язність, цілісність, смислове членування тощо) [75, с. 70–79]. Про витвір кіномистецтва як про текст писали Ю. М. Усов [126], Ю. М. Лотман [84], Ю. Г. Ців'ян [131], К. Б. Іванова [56], А. В. Федоров [128], Г. Г. Слишкін [117], М. О. Єфремова [117], В. Є. Горшкова [37], М. С. Снеткова [118] та інші. Ю. Г. Ців'ян зазначає: «У певному наближенні будь-який фільм можна визначити як дискретну послідовність безперервних частинок тексту. Будемо вважати таку послідовність кінотекстом. Безперервні сегменти кінотексту називатимемо кадрами. [...] Кінотекст – це ланцюг ядерних кадрів. [...] Отже, деяке повідомлення, притаманне кінотексту, може бути виявлене лише після розгляду щонайменше двох ядерних кадрів і з'ясування, який із типів приєднання вони здійснюють. Тобто, одиницею кінотексту завжди є пара ядерних кадрів. Називатимемо її базовим ланцюгом, чи базовою синтагмою кінотексту» [131, с. 109–114]. На думку О. Б. Іванової, «кінофільм – це текст, тобто зв'язний семіотичний простір. Фільм визначається як зафіксована на

плівці чи іншому матеріальному носії послідовність кадрів, які є фотографічним чи намальованим зображенням, що зазвичай супроводжується звуковим рядом (мовленням, музикою, шумами)» [55].

Засновникові російської медіапедагогіки Ю. М. Усову належить дефініція, згідно з якою «кінотекст є динамічною системою звуковізуальних образів, чи динамічною системою пластичних форм, яка існує в екранних умовах просторово-часових вимірів й аудіовізуальними засобами передає послідовність розвитку думки художника про світ і про себе» [126, с. 17]. Це визначення враховує такі важливі чинники, як екранність, просторово-часовий спосіб існування кінотексту й аудіовізуальний спосіб його сприйняття, але не відображає його комунікативної спрямованості. У сучасній лінгвістиці текст визначається як продукт мовлення, що детермінований потребами спілкування, тобто не тільки як відображення дійсності, а й як повідомлення про неї. Комунікативна спрямованість кінотексту як різновиду тексту не підлягає сумніву, адже він адресований глядачеві [102, с. 221].

За визначенням Г. Г. Слишкіна та М. О. Єфремової «кінотекст – це чітке, цілісне і завершене повідомлення, виражене за допомогою вербальних і невербальних знаків, організоване відповідно до задуму колективного функційно диференційованого автора за допомогою кінематографічних кодів, зафіксоване на матеріальному носії і призначене для відтворення на екрані й аудіовізуального сприйняття глядачами» [117, с. 32].

Кінофільм як багаторівнева семіотична система може розглядатися як повідомлення, в основі якого лежить акт комунікації [83, с. 48]. Необхідними елементами комунікативного акту є: 1) адресант (той, хто передає інформацію); 2) адресат (той, хто приймає інформацію); 3) канал зв'язку між ними, роль якого можуть виконувати всі структури, що забезпечують комунікацію, у тому числі природна мова, системи звичаїв, норм мистецтва тощо; 4) повідомлення (текст). Будь-який акт комунікації можна презентувати за допомогою схеми, запропонованої Р. Якобсоном [155, р. 353] (Рис. 1.1):

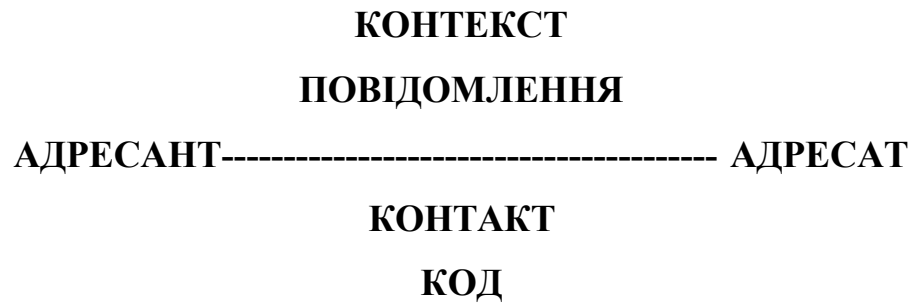

Рис. 1.1 Модель комунікативного акту за Р. Якобсоном

Взаємодію між колективним автором кінотексту та глядачем можна представити як комунікаційний акт між адресантом та адресатом, у межах якого кінотекст (повідомлення адресанта) передається адресату через канал зв'язку та певний аудіовізуальний код у контексті, детермінованому культурно та соціально в межах конкретного кінотексту. Наприклад, за тлумачення кіносценарію як складової частини кінотексту, таким каналом зв'язку буде мова. Водночас у межах кінематографічної розповіді (кінотексту) між персонажами також відбувається дискурсивна взаємодія, за посередництва якої висвітлюється характер персонажів та їхній душевний стан, ціннісні орієнтири, настанови, уподобання та ставлення до людей і явищ зі свого оточення. Ця дискурсивна взаємодія також є комунікативним актом, у якому персонажі в свою чергу виступають як адресант та адресат, використовуючи певний канал зв'язку для передачі конкретного повідомлення.

Необхідно відзначити, що кінотекст як різновид тексту характеризується категорією адресованості. Це властивість тексту, за допомогою якої будується уявлення про передбачуваного адресата та особливості його інтерпретативної діяльності. Авторка лінгвістичної теорії адресованості художнього тексту О. П. Воробйова зазначає, що адресованість реалізується з оперттям на програму його інтерпретації, яка міститься в тексті, виражена за допомогою сукупності мовних та позамовних способів і засобів та може відрізнитися певною специфікою в текстах різних типів. Утілюючи рецептивний бік присутності читача (у нашому разі глядацької присутності) в тексті, адресованість є базою когнітивної обробки та інтерпретації тексту реальним читачем (глядачем), коли він реконструює зазначену програму, користуючись

сигналами у тканині тексту та розкодує на цій основі включене до тексту уявлення про його адресата [28, с. 5–6].

Відомо, що кінотекст характеризується модальністю, яка є реалізацією авторського задуму, що може відхилитися від об'єктивного відображення дійсності. Додатково до зазначених вище виокремлюють категорії адресності, інтертекстуальності, інформативності, здатності до членування та модальності як конститутивні ознаки кінотексту [56, с. 201].

Деякі сучасні науковці ототожнюють поняття кінотексту і кінодискурсу, проте відмінності між цими явищами все ж існують. Один із провідних дослідників дискурсу Т. ван Дейк визначив дискурс як «складне комунікативне явище, що включає в себе і соціальний контекст, який дає уявлення про учасників комунікації і про процес створення та сприйняття повідомлення» [42, с. 112]. Науковці, які досліджують дискурс [83; 85; 97; 148; 166], зосереджуються на взаємодії автора повідомлення й адресата та на процесі утворення й кодування смислів у повідомленні з урахуванням екстралінгвальних чинників. На сьогодні серед філологічних теорій кінодискурсу можна виділити декілька загальних підходів, які зосереджуються на різних аспектах цього явища. Знаний літературознавець, культуролог та семіотик Ю. М. Лотман був одним із перших науковців, які досліджували кінематограф з погляду семіотики [83]. Ю. М. Лотман розглядає кінодискурс як «полікодове, когнітивно-комунікативне утворення, яке є комбінацією різних семіотичних одиниць, що формують єдину, нерозривну структуру, головними рисами якої є зв'язність, цілісність, завершеність, адресатність» [85]. Дослідники Г. Г. Слишкін [117], М. О. Єфремова [117], С. С. Зайченко [49], Ю. Г. Ців'ян [131] також визнають семіотичний підхід та вважають, що головною рисою кінодискурсу є семіотична неоднорідність, в основі якої лежать різнотипні знаки, що формують кінематографічні коди [117].

З позицій семіотико-синергетичного підходу взаємодія колективного авторського замислу, складного комплексу можливих реакцій кіноглядача й кінотексту виводить кінотвор у простір семіосфери [49, с. 5]. Значну роль тут

відіграє безпосередня віднесеність кінодискурсу до певної прецедентної ситуації, поєднання документальності з художньою вигадкою, використання специфічних засобів досягнення ефекту історичності, взаємозв'язок жанрових різновидів, широкий спектр використаних знакових систем та інтерпретаційна відкритість [49, с. 6].

Перекладознавчий підхід до вивчення кінодискурсу, спрямований на винайдення адекватних шляхів перекладу кінотексту, представлено працями В. Є. Горшкової [38; 39], Р. А. Матасова [91], С. С. Назмутдинової [97], М. С. Снеткової [118] тощо. Ці вчені не тільки дослідили умови й рівні породження перекладу кінематографічних текстів, але й запровадили наукове поняття перекладацького простору кінодискурсу [97, с. 7], зробивши наголос на «полісеміотичності» кінотексту у процесі перекладу діалогів кіноперсонажів [38]. Отже, у межах цього підходу, кінодискурс трактується як динамічний процес взаємодії автора й кіноглядача. Цей семіотично ускладнений процес розгортається в міжмовному та міжкультурному просторі за допомогою засобів кіномови, яка має властивості синтаксичності, вербально-візуальної скріпленості елементів, інтертекстуальності, множинності адресанта, контекстуальності значення, іконічної точності та синтетичності [97, с. 11].

Когнітивний підхід до проблеми визначення кінодискурсу, який сповідують такі вчені, як С. Бубель [146], Д. Бордуел [144], Т. О. Винникова [22], С. Козлофф [156], акцентує увагу на соціально-когнітивних процесах, які лежать в основі кіновиробництва та глядацького сприйняття. Ці дослідники відзначали, що для розуміння та інтерпретації фільму глядач повинен залучити певні ментальні схеми власної свідомості і за їх допомогою розшифрувати закодовану у фільмі інформацію.

У цьому смислі кінодискурс виконує роль посередника між виробниками фільму та глядачами, яка спирається на когнітивну модель, суть якої полягає в тому, що при перегляді фільму для розуміння та інтерпретації залучаються ментальні схеми глядача. Тому для процесу формування

кінотексту важливо усвідомлювати, що глядачі, які «підслуховують» діалог акторів, водночас усвідомлюють, що цей кінотекст був створений саме для того, щоб вони його почули [146]. Для двох типів такого «підслуховування», що характеризуються різними рівнями залучення глядача до формування кінодискурсу, С. Козлофф застосовує терміни “overhearing” і “eavesdropping” [156, р. 15–16].

Т. О. Винникова трактує кінотекст як динамічну комунікативну та смислову єдність, яка виникає на основі взаємодії генетично різних компонентів і призначена для зоро-слухового сприйняття у взаємодії багаторівневих когнітивних процесів [22, с. 6]. Вербальна частина кінотексту репрезентується у вигляді кіносценарію. Смислові трансформації, які відбуваються під час інтерпретації кінотексту, зумовлені його здатністю змінювати категоріальну структуру свідомості глядача завдяки інтегруванню нових знань у когнітивну систему індивіда. У моделі розуміння кінотексту виділяють низку етапів, для кожного з яких існує певний набір когнітивних механізмів, що включають нейро-фізіологічні процеси ідентифікації, обробки, активації візуально-аудіальних складників тексту і формування ментальної репрезентації змісту в концептуальній системі адресата [22, с. 9], пропущені крізь культурний фільтр.

У рамках соціолінгвістичного підходу Г. О. Бодрова [14], М. Маї [157], Р. Вінтер [157] та Л. В. Цибіна [132] увагу зосереджують на інформаційній функції кінодискурсу та його здатності не лише визначати зміст, сюжет фільму, а й відображати соціально-статусні ролі персонажів за допомогою мовних і аудіовізуальних засобів, слугучи таким чином найбагатшим джерелом культурної та соціальної інформації і невід’ємною частиною лінгвокультури соціуму [14]. При цьому кінодискурс є складним текстовим утворенням, у якому вербальні та невербальні елементи утворюють візуальну, структурну, смислову й функційну єдність, яке забезпечує комплексну дію креолізованого тексту на адресата [14]. Оскільки кіно насичене соціальними

смислами, М. Маї та Р. Вінтер називають кінодискурс «презентацією суспільства» [157, р. 10].

Серед сучасних досліджень кінодискурсу досить поширеним є текстоцентричний підхід, представлений працями А. Вассілью [170], М. Б. Ворошилової [30], Г. М. Зарецької [51], К. Б. Іванової [55; 56], К. Ю. Ігнатова [57], С. Четмена [148], адже кінофільм як знаковий простір є текстом і його варто аналізувати як текст [55, с. 11]. Текстоцентричний підхід передбачає застосування такого аналізу на всіх рівнях аналізу кінотексту, зокрема кіносценарію як його вербального складника. Відомо, що текст як феномен культури володіє різноплановими зв'язками з іншими виявами культури, кожне з яких можна трактувати як текст.

С. Четмен у сюжетно-тематичній структурі кінофільму розмежовує дійсний сюжет і те, як він передається: «... the story is the *what* in a narrative that is depicted and the discourse the *how*» / «...історія – це *те, що* описано в оповіді, а дискурс – *як*» [148]. Якщо сюжет можливо тлумачити як набір подій, що пов'язані між собою комунікацією, то дискурс розуміють як спосіб, за допомогою якого цей зміст передається та як глядач усвідомлює те, що відбувається на екрані, тобто відображення сюжету за допомогою певної кількості посередників (мови, балету, музики тощо). Отже, дискурс є таким засобом, за допомогою якого зміст фільму набуває комунікативного значення [148].

Підтримуючи погляд С. Четмена, А. Вассілью пропонує розглядати як єдиний дискурс не лише кінофільми, але й супутні тексти, як-от транскрипти мультимедійних текстів (фотографії, сценарії, аудіо- та відеозаписи тощо). Ці тексти доповнюють зміст фільму й допомагають його інтерпретації [170].

Представники власне дискурсивного підходу (Є. А. Колодіна [64], І. М. Лавриненко [76], Ю. В. Сургай [124]) трактують кінодискурс як процес відтворення і сприйняття кінотексту, який включає певні просторово-часові умови, учасників, що володіють певним культурним багажем, досвідом і сумою знань [124, с. 9]. Крім того, термін «кінодискурс» вживають як

гіперонім стосовно понять «кінотекст», «кінодіалог», розуміючи його як складне гетерогенне утворення з розширеною структурою, складниками якого є учасники дискурсу, час і простір їх взаємодії [64]. При цьому кінодискурс є інформаційно насиченим, передаючи експліцитну й імпліцитну інформацію, і має полікодовий характер. Кінодискурс як когнітивно-комунікативне утворення є полікодовим сполученням різних семіотичних одиниць у їх нерозривній єдності, яке характеризується зв'язністю, цілісністю, завершеністю та адресатністю [76].

Усі ці підходи у сфері дискурсу беруть до уваги значну кількість екстралінгвальних чинників. Згідно з ними кінодискурс є соціально зумовленим вираженням певної соціальної практики, яка упорядкована та систематизована особливим використанням мови [130, с. 112]. Продукування і сприйняття кінодискурсу відбувається на основі певних культурних кодів, які відбивають його культурну зумовленість. Наявність вербальних і невербальних кодів у структурі кінодискурсу поряд із застосуванням специфічних кодів кінематографу (таких як кадр, світло, монтаж, ракурс тощо) засвідчує його складний полікодовий характер. Усі вищезгадані складники кінодискурсу, як вербальні, так і невербальні, створюють цілісний і закінчений образ завдяки їх щільній інтеграції у структурі кінострічки. Отже, кінодискурс є складним полікодовим соціально-зумовленим явищем, яке, окрім суто вербальних елементів, несе на собі відбиток відповідних комунікативних актів та умов розгортання певних ситуацій. Тому кінодискурс вважають ширшим поняттям, ніж кінотекст, що включає як свій компонент і кіносценарій, акцентуючи увагу на розумінні кінодискурсу як процесу, а кінотексту як результату.

1.2.2 Діалог як компонент кінофільму і кіносценарію. Кінофільм характеризується гетерогенністю семіотичних систем, які входять до його складу, що дозволяє надати йому статусу креолізованого тексту [30; 120]. Відеоряд кінотексту репрезентовано портретним або іконічним кодами,

звуковий код оперує знаками музичної або шумової природи та відповідними комбінаторними правилами, лінгвальний код включає знаки, за допомогою яких утворено всі вербальні повідомлення кінотексту [117]. Вербальний компонент кінотексту, зафіксований у кіносценарії, переважно представлено кінодіалогом [58; 39], який охоплює як усно-вербальний, так і письмово-вербальний компоненти фільму.

Кінодіалог розглядається не як надлишковий елемент, а як істотний, інтегрований у структуру складник фільму, де знаходять свій специфічний вияв згадані раніше загальнотекстові категорії. В. Є. Горшкова визначає діалог «як особливий тип тексту, який характеризується як загальнотекстовими (інформативності, зв'язності, цілісності, смислового членування, проспекції і ретроспекції), так і специфічно текстовими категоріями, з-поміж яких домінують категорія тональності як концептуально-змістова категорія діалогу, що відображає культурологічний аспект фільму і знаходить вираження у позначенні реалій, власних іменех і мовленнєвій характеристиці персонажів» [39, с. 187]. У найбільш загальному вигляді кінодіалог є квазі-спонтанним розмовним текстом, що піддається певній стилізації відповідно до художніх прагнень режисера та сценариста й їхньої орієнтованості на певний кінематографічний код [102, с. 223].

Механізми регулювання перебігу кінодіалогу й діалогу в повсякденній комунікації схожі і тому можуть бути описані в тих самих термінах (стратегій, тактик, діалогічних кроків, ходів тощо), але їх характеризує низка важливих розбіжностей. Однією з них є відмінність у способах реалізації регулятивного складника діалогічної взаємодії. У повсякденній комунікації діалогічне спілкування регулюється шляхом цілеспрямованого впливу партнерів один на одного, але «будування діалогу» в кінотексті здійснюється у вигляді маніпулювання прогнозованим сприйняттям передбачуваного глядача.

Орієнтація кінотексту на сприйняття глядачем веде до створення зазначеного вище ефекту «підслуховування» [51, с. 8], який виникає через те, що глядач чує повідомлення, які адресовано іншим, але насправді такі

повідомлення призначені й для глядачів [156, р. 14]. Кінодіалог має й інші точки дотику із сценічним і повсякденним мовленням [166, р. 21]. По-перше, кінодіалог не продукується спонтанно (як і сценічне мовлення, що є попередньо створеним вербальним текстом), але має видаватися спонтанним, створювати ілюзію ефемерності подібно до повсякденного мовлення, яке імітується. Окрім цього, сприйняття глядача вибудовує ланцюжок із вимовлених реплік, які йдуть одна за одною в часі, обмеженому тривалістю кінострічки. Глядач сприймає прихований смисл, який не є безпосередньо релевантним для мовця та його співрозмовника [150, р. 7–8; 156, р. 16]. Контекст, відомий глядачеві, який інтерпретує його на рівні дискурсу, завжди ширший, ніж контекст, відомий будь-якому з персонажів, які діють у рамках конкретного кінотексту. У результаті, інтерпретація глядачем кожного рядку з кінодіалогу відрізняється від інтерпретації його будь-яким із персонажів, що бере участь у розмові [156, с. 16].

Сценарій розмови у фільмі спрямований на відтворення реального чи правдоподібного особистого спілкування, але він будується за певних ситуаційних та інтерактивних обмежень, які значно відрізняються від тих, що формують спонтанну розмовну мову. За словами М. Павесі, екранний діалог є результатом «багатошарової структури, у якій декілька адресатів – режисер, сценарист, актори тощо – взаємодіють між собою, але також спілкуються з мовчазною аудиторією, що дивиться на екран і прислухається до діалогів» [164, р. 159]. Найразючіша різниця зі спонтанною бесідою полягає в тому, що хоча аудиторія є кінцевим адресатом усіх обмінів, вона не є стороною інтерактивного контексту і не може повною мірою брати участь в останньому.

Цікавою особливістю фільмів є те, що мова в них є переважно розмовною. Це, звісно, не стосується всіх стрічок чи навіть усіх епізодів у межах одного фільму, але загалом мова кіно максимально відповідає мові, яку використовують у повсякденні (з тією хіба різницею, що діалоги кіногероїв мають узгоджуватися з нормами цензури) [112, с. 280].

Кінодіалог імітує розмовне мовлення на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівні, модифікуючи його відповідно до задуму авторів кінофільму [90, с. 120]. Проте існує думка, що кінодіалог є штучним відображенням природного мовлення через відсутність повторів та перепитувань, характерних для природнього спілкування [70, с. 19]. Показовою також є наявність великої кількості дотепів, звернення до тем, що не є типовими для звичайного мовлення, використання лексичних штамів, що традиційно властиві певним жанрам, а не повсякденному мовленню, короткі, прості речення [70, с. 19]. Ще однією відмінністю кінодіалогу від природнього діалогу є його «музичність», яка виникає завдяки тому, що репліки у фільмах ретельно підібрані, збалансовані та ритмічно організовані як у межах окремих висловлень, так і під час зміни ролей у діалозі [70, с. 20]. Такі характеристики спонтанно продюкованого мовлення, як, наприклад, накладання реплік одна на одну або вагання, створювали б враження погано змонтованого фільму або невмілої акторської гри. Саме тому діалог, прописаний у сценарії, завжди матиме відмінності від природнього мовлення [51, с. 8–9; 139, р. 66; 166, р.22].

Для досягнення природності діалогів сценаристи, як правило, відтворюють особливості спонтанного мовлення, які ідентифікуються аудиторією як такі. Вибір цих засобів має вирішальне значення, оскільки професіонали-кінематографісти та науковці однаково вважають довіру однією з найважливіших вимог до аудіовізуальних продуктів для комерційного успіху кінодискурсу.

Висновки до Розділу 1

1. Як вербальна частина кінотексту, кіносценарій має бінарну структуру: він звернений і до літератури, і до кінематографа, зберігаючи пам'ять про попередні епохи розвитку літератури і містячи передчуття майбутнього. Як об'єкт лінгвістичного дослідження, текст кіносценарію виявляє низку фонетичних, морфологічних, семантичних, стилістичних та синтаксичних

особливостей, які відрізняють його від інших типів тексту та повсякденного мовлення.

2. Жанр фентезі є достатньою мірою самостійним, але поєднує у собі деякі риси інших жанрів. Він налічує багато підвидів. Кожен підвид фентезі є орієнтованим на певну вікову групу і відрізняється від іншого головним чином сюжетом, часом та місцем дії. Залежно від цих чинників автор створює різноманітні світи, які можуть бути схожими або відмінними від реальності. Щоб зробити такі світи більш правдоподібними, письменники зазвичай використовують нові слова для позначення неіснуючих реалій. Це значно ускладнює переклад творів жанру фентезі через те, що перекладачі, як правило, мають не більше відомостей про вигадані авторські світи, ніж звичайні читачі. Це може заважати вірно розтлумачити те чи інше слово, і таким чином, перекладач може спотворити його значення, зробити незрозумілим його прихований сенс, мотивацію використання.

3. Авторська лексика в жанрі фентезі, як правило, частково запозичується з природних мов або їхніх діалектних форм. Так у «Володарі Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна ми зустрічаємо безліч різноманітних джерел: від давньоанглійської та валлійської до фінської та давньоісландської. Письменник захоплювався сюжетами та образами давніх саг та легенд і багато з них використовував у романі, якій став основою для написання кіносценарію до кінотрилогії «Володар перснів». Так само, штучні мови, створені Дж. Р. Р. Толкіном, зазнали запозичень із скандинавських мов. Хоча й вони не представлені у романі в чистому вигляді достатньою мірою, їх вплив можна знайти скрізь: фрагменти пісень, віршів та заклять, характерні лише певній расі предмети та явища, власні назви, особливості вживання персонажами англійської (загальної) мови та ін. Їх передача при перекладі так само різниться: від транскодування до використання лексики різних стилів (для гобітів – розмовної, для людей – офіційної, високої). Штучні мови знайшли своє повне втілення в екранізації роману Дж. Р. Р. Толкіна завдяки своєму

звучанню в фільмах кінотрилогії «Володар пернів» і створюють унікальну атмосферу фантазійного світу.

4. Кінодискурс як складне полікодове соціально-зумовлене явище є ширшим поняттям, ніж кінотекст, та включає як свій компонент і кіносценарій. Вербальний компонент кінотексту представлений у кіносценарії кінодіалогом, який розглядається як інтегрований у структуру складник фільму, де знаходять свій специфічний вияв загальнотекстові категорії. Таким чином, викладені вище особливості жанру фентезі і кінодискурсу є важливими в контексті художнього перекладу кіносценаріїв.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ КІНОСЦЕНАРІЇВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад є особливим видом мовленнєво-розумової діяльності [47, с. 14], за якого комунікація набуває опосередкованих форм і який не вичерпується операціями з мовними одиницями, а має більш складну структуру.

З огляду на важливу роль кіноіндустрії у сучасному світі існує значна кількість питань, які пов'язані з тим, як при перекладі іншомовного фільму передати особливості його вербального складника з однієї мови іншою. На думку відомого перекладача й лінгвіста А. П. Чужакіна, кінопереклад є одним із складних видів перекладу, однак ставить цікаві професійні завдання, надаючи широкі можливості для творчості. За його словами, головне завдання перекладача «не знизити загальне художнє сприйняття, не спотворити задум автора, якість діалогів, мовні характеристики, зберегти стиль, передати аромат епохи й індивідуальність» [133, с. 38]. У лінгвістичноиу плані фільм як об'єкт перекладу викликає певні проблеми у зв'язку з тим, що це не проста система подання знань, а така, до якої інкорпоровано низку екстралінгвальних чинників, важливих для розуміння. Отже, при перекладі виникають мовні труднощі, від подолання яких залежить ступінь еквівалентності та адекватності перекладу [116, с. 153].

2.1 Специфіка перекладу кіносценаріїв у жанрі фентезі

Однією з проблем кіноперекладу є те, «що персонажі фільмів, кінофільмів або телесеріалів, на відміну від учасників переговорів або ораторів на міжнародних конференціях, ніяк не враховують інтереси можливих перекладачів, не говорять «під переклад» (тобто спеціально не враховують інтереси перекладача з метою підвищення адекватності комунікації)» [96, с. 9].

Процес роботи над кіноперекладом з моменту отримання замовлення студією включає декілька основних етапів: власне переклад, редагування перекладу і його інтеграція до кінофільму (при озвучуванні – тонування й перезапис, при субтитруванні – технічне виконання) [156].

Традиційно зазначають такі чинники, що впливають на загальну якість перекладу як кінцевого продукту:

1. обмеженість часу, відведеного на роботу;
2. невисокий рівень оплати праці виконавців;
3. недолік фахівців, які пройшли професійну підготовку;
4. відсутність необхідних супутніх матеріалів (пояснень);
5. політика замовника (відсутність / наявність посібників зі стилу та/або супервайзера) [156].

Відмінною рисою будь-якого кіносценарного тексту є наявність спеціального рядку (slug line) з просторово-часовими параметрами, які інформують акторів про зміну часу і місця дії та включають три головні аспекти:

- 1) простір: сцена внутрішнього або зовнішнього характеру;
- 2) місце дії: де конкретно відбувається дія;
- 3) час: у який час доби відбувається дія [151].

Специфіка сценарію в тому, що «кіносценарний текст має бінарну структуру: він звернений і до літератури, і до кінематографа, він зберігає пам'ять про попередні епохи розвитку літератури, виявляє повернення до її риторичних форм, але в ньому завжди є і передчуття майбутнього» [40, с. 54].

2.1.1 Типологія перекладацьких трансформацій. Існує дві основні групи перекладацьких трансформацій: граматичні та лексичні.

А. Під лексичними трансформаціями розуміються:

- 1) заміна перекладної лексичної одиниці;

2) досягнення відповідності значень, у разі їх незбігу зі словниковими значеннями (у таких різновидах: диференціація, конкретизація, антонімічний переклад);

3) перекодування інформації, здійснюване лексичними засобами [52].

У різних мовах у значенні слова можуть актуалізуватися різні ознаки того самого поняття, що відображає специфіку бачення світу носіями конкретної мови, що і створює труднощі при перекладі, які допускають різні можливості перекладу окремих слів чи фрагментів тексту.

До лексичних трансформацій перекладачі вдаються через низку причин:

1) різні ознаки, покладені в основу семантики слів, що ускладнює відтворення стилістичного значення, заснованого, зокрема, на грі слів;

2) розбіжності у значенні слів;

3) відмінності у сполучуваності слів [78, с. 102].

Схарактеризуємо основні види лексичних трансформацій, що застосовуються в перекладі: конкретизацію, генералізацію, диференціацію, модуляцію, трансформацію лексичного додавання, трансформацію смислового розвитку, антонімічний переклад, трансформацію цілісного перетворення, трансформацію компенсації, транскрипцію і транслітерацію, калькування, експлікацію. Найчастіше в перекладацькій діяльності використовуються трансформації змішаного типу [114, с. 93].

Мовна конкретизація передбачає заміну слова з широким значенням словом з вузьким значенням, що зумовлено розходженнями у структурі двох мов: відсутністю в мові перекладу слова з настільки ж широким значенням, розбіжностями у стилістичних характеристиках слів [68, с. 83].

Контекстуальна конкретизація найчастіше зумовлена змістом конкретного контексту й застосовується виходячи зі стилістичних міркувань (прагнення уникнути повторень і ін.) [10].

Трансформація диференціації значення застосовується в разі, коли словники не можуть дати повного (докладного) опису семантики іншомовного слова або коли слова з широкою семантикою не мають повної відповідності в

українській мові. При цьому диференціація часто використовується в поєднанні із конкретизацією, але можлива і без неї. Як правило, трансформація диференціації застосовується для передачі змісту і смислу слів, явищ і процесів, які не передаються іншим чином в іншій мові [108].

Генералізація передбачає заміну одиниці мови оригіналу, що має вузке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням, тобто таке перетворення, що є зворотнім конкретизації [69, с. 170]. Необхідність використання генералізації зумовлена стилістичними причинами та може бути викликана й небезпекою викривлення смислу при перекладі слова чи словосполучення його словарним відповідником [108]. При перекладі з англійської мови на українську генералізація застосовується набагато рідше, аніж конкретизація. Це пов'язано з особливостями лексики, оскільки англійські слова мають більш абстрактний характер ніж українські, що корелюють з тим самим поняттям.

Модуляція, або смисловий розвиток є заміною слова або словосполучення лексичною одиницею, при цьому смисловий розвиток полягає в заміні словникових відповідників контекстуальними, лексично пов'язаними з ним. При використанні трансформації модуляції зв'язок між двома найменуваннями завжди зберігається [108].

Антонімічний переклад є заміною одного поняття протилежним із необхідною перебудовою словосполучення для того, щоб зберегти смисл. Лексична одиниця може замінюватися не тільки прямо протилежною лексичною одиницею, а й іншими словами і поєднаннями. Трансформація антонімічного перекладу може бути єдиним правильним способом передачі думки, тоді як прямий переклад може призводити до абсурду, особливо в перекладі приказок. Поряд із антонімічним перекладом лексики, його можуть застосовувати і з метою граматичних трансформацій [108].

Наступний підвид лексичних трансформацій – **трансформація лексичного додавання**, зумовлено комплексом причин. Додаткові слова можуть вводитися через відмінності в структурі речення і внаслідок того, що

більш стислі речення іноземної мови можуть мати більш розгорнуту думку [78, с. 28].

Трансформація цілісного перетворення – різновид смислового розвитку, коли перетворень зазнають окреме слово або ціле речення [108].

Компенсація при перекладі стосується заміни елемента оригіналу іншим словом з тим самим значенням. Компенсація використовується для відтворення внутрішньої форми лексичних одиниць оригіналу [108].

Транскрипція і транслітерація є способами відтворення значення слова оригіналу за допомогою відображення його буквенної форми. За допомогою транскрипції передається звукова форма слова (know-how – ноу-хау), а при транслітерації – буквенний склад (motel – мотель) [18].

Калькування – переклад слова оригіналу шляхом заміни складових частин їхніми лексичними відповідниками. Калькування використовується для передачі безеквівалентної лексики або фразеологізмів [78, с. 128].

Експлікація, або описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що експлікує її значення, тобто тим, що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення мовою перекладу. За допомогою експлікації можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі [68]. Також до використання цієї трансформації вдаються за необхідності відобразити певні особливості мови (наприклад, діалект) чи мовлення, але описового перекладу не завжди достатньо, іноді мовні характеристики вимагають належної стилізації у перекладі.

Безеквівалентну лексику також відтворюють шляхом транскодування, калькування, наближеного та трансформаційного перекладу [54].

Таким чином, суть лексичних трансформацій полягає в заміні окремих слів або словосполучень словами, які не є словниковими еквівалентами. До лексичних трансформацій вдаються з причин фокусування різних ознак у значенні одного слова у двох мовах або наявності відмінностей у сполучуваності слів. Перераховані вище лексичні трансформації

(конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, трансформація лексичного додавання, трансформація смислового розвитку, антонімічний переклад, трансформація цілісного перетворення, трансформація компенсації, транскрипція і транслітерація, калькування, експлікація), як правило, поєднуються з іншими видами трансформацій, набуваючи комплексного характеру.

Б. Граматичні трансформації морфологічного й синтаксичного характеру в художньому перекладі можуть бути викликані різними лексичними і граматичними причинами завдяки тому, що мовні системи відрізняються не тільки лексикою, а й граматиною, особливості якої зазвичай поєднуються з лексичними особливостями, тому що граматична форма і синтаксична конструкція не розглядаються як щось самостійне.

Широке використання граматичних трансформацій у перекладі пояснюється розбіжностями у структурі речень різних мов: інший порядок слів, порядок розташування головного і підрядного речень тощо. Частиномови, якими виражені члени речення, при перекладі можуть бути передані іншими частинами мови. Зважаючи на те, що суть граматичної трансформації полягає у перетворенні структури речення: вона може бути повною або частковою залежно від того, які зміни відбуваються у цій структурі. Загалом, якщо замінюються головні члени речення, то відбувається повна трансформація речення, якщо другорядні – часткова [65, с. 93]

Синтаксична заміна (заміна членів речення) пов'язана з **морфологічними замінами** (заміна частин мови), тому що з погляду морфології усі члени речення є частинами мови. Причинами граматичних трансформацій можуть слугувати розбіжності у: 1) синтаксичних ознаках речення; 2) лексичному наповненні речення; 3) смисловій структурі речення; 4) контексті речення; 5) експресивно-стилістичній функції речення [109, с. 80].

До підвидів граматичних трансформацій належать **трансформації перестановки і заміни**. Під перестановками як видом перекладацьких трансформацій розуміють заміну розташування мовних одиниць у тексті

перекладу в порівнянні з текстом оригіналу [62, с. 188]. Наприклад, порядок слів в англійському та українському реченні може збігатися, але іноді доводиться вдаватися до перестановки слів у складнопідрядних реченнях. Це пов'язано з тим, що речення в англійській мові починається з підмета, за яким йде присудок, спочатку рема – головна інформація, потім другорядна інформація. В українській мові інший порядок слів: другорядні члени речення часто можуть стояти на першому місці, за ними може слідувати присудок.

Усе це змушує проводити заміни частин мови при перекладі. Перестановка як вид граматичної трансформації зустрічається досить часто, однак майже завжди в поєднанні з різними граматичними й лексичними замінами. Заміни можуть підлягати форми слів та інші граматичні одиниці.

До граматичних заміни відносять [87]: 1) заміни форми слова; 2) заміни частини мови; 3) заміни члена речення; 4) синтаксичні заміни, а саме, заміни: простого речення складним; складного речення простим; підрядного речення головним; головного речення підрядним; сполучникового типу зв'язку безсполучниковим; безсполучникового типу зв'язку сполучниковим.

Крім того, норми англійської мови вимагають вживання теперішнього часу в підрядних реченнях часу або умови, тобто там, де в українській мові еквівалентне дієслово матиме форму майбутнього часу.

Усі зазначені лексичні й синтаксичні трансформації спостерігаються в перекладі англомовних кіносценаріїв жанру фентезі українською мовою, забезпечуючи той чи інший спосіб перекладу кінотекстів.

2.1.2 Способи перекладу кінотекстів. Найбільш популярними способами перекладу кінотекстів є субтитрування, дублювання та закадровий одноголосий переклад. Вибір способу перекладу зумовлено технічними й економічними чинниками, що впливає на процес перекладу кіносценаріїв.

Розглянемо більш докладно кожен спосіб перекладу, представлений Р. А. Матасовим [91]. Що стосується *інтертитрів* (супровідних текстів, надрукованих на папері), їх використовували тільки до того часу, поки не

з'явилися звукові фільми. Але слід зазначити, що не дивлячись на те, що саме екранний твір глядачі сприймали візуально, проте заслуга перекладачів була в тому, що саме завдяки перекладу інтертитрів до глядачів намагалися донести діалог між акторами [91].

Субтитри. Субтитрами є написи, розташовані в нижній частині екрану, для того щоб передати мову акторів як у перекладі, так і мовою оригіналу. Вони можуть займати лише 20% екрану, а це значить, що максимальна кількість рядків має становити – два, інакше глядачеві буде складно встежити за подіями, що відбуваються [91].

Субтитрування поширене переважно в невеликих західноєвропейських країнах, де ринок не настільки великий, щоб підтримувати дублювання. Типовими прикладами таких країн є Нідерланди, Португалія або скандинавські країни. Є також країни, які вимагають подвійних субтитрів, тому що більшість їхнього населення спілкується двома мовами, таких як Швейцарія, Люксембург, Данія, Фінляндія і Бельгія.

Дубльований переклад. Цей спосіб перекладу здійснюється тоді, коли мова героїв, яка спочатку звучала в кіно чи телесеріалі повністю замінюється іншою, при цьому глядачі не повинні відчувати, що актори говорять іншою мовою [91]. С. А. Кузнецов дає таке визначення цього терміну: «заміна мовної частини звукового фільму новим записом, що є перекладом на іншу мову з мови оригіналу» [цит. за 133, с. 43].

Країни, які віддають перевагу дублюванню, – це ті, що використовують синхронізацію губ як у кіно, так і на телебаченні. Це Німеччина, Австрія, Франція, Італія і Іспанія. Історично дубляж був їхнім найкращим методом перекладу фільмів починаючи з 1930-х років. У таких країнах ринок настільки великий, що й дороге виробництво дубляжу може бути прибутковим. «Серед усіх видів кіноперекладу саме дубляж найбільше втручається у структуру оригіналу» [28, с. 203]. Крім того, «оригінальне виконання змінюється шляхом додавання іншого голосу» [160, р. 80]. «Відмінності в місці, яке займають оригінал і переклад у системі текстів, що належать культурам вихідної мови і

мови перекладу, можуть призводити до спотворень» [167]. Перш ніж перейти до закадрового перекладу, варто виділити групу країн, які використовують як субтитри, так і дублювання. До них належать країни Центральної Європи (Чехія, Словаччина, Угорщина) [129, с. 15].

Закадровий одноголосий переклад. Як правило, цей спосіб перекладу може виконуватися й декількома людьми, але найчастіше він озвучується однією людиною. Такий спосіб перекладу відрізняється від попереднього тим, що оригінальна озвучка всього лише приглушується, отже, під час перегляду фільму глядачі можуть почути й вихідний текст. Акценти, діалектні та інші особливості мовця не враховуються. До групи країн, що використовують такий тип перекладу, належать небагаті країни Центральної та Східної Європи (Польща, Латвія, Литва, Естонія).

Незважаючи на те, що переклад кіно з'явився в кінці XIX століття, проте саме поняття «кінопереклад» є новою сферою досліджень, тому терміносистема такого перекладу містить низку синонімічних термінів. Так, наприклад, зарубіжні дослідники найчастіше вживають термін “audiovisual translation” [162, р. 7–13; 153, р. 45–59; 154, р. 13–20] або “multimedia translation” [171, р. 51–64]. Значна кількість вчених [149; 147] використовують термін “screen translation”. Проте наведені терміни застосовуються не лише щодо перекладу фільмів/ серіалів, а й стосовно перекладу рекламних роликів, комп'ютерних ігор, новин тощо. Тому нерідко застосовується більш конкретний термін “film translation” [167]. Що стосується вітчизняних дослідників, то в більшості випадків, вони називають цей вид перекладацької діяльності «кіно / відео переклад» або «аудіовізуальний переклад» [1, с. 79–85].

За типом адекватності виділяють такі способи перекладу, які розповсюджуються і на переклад кінотекстів [цит. за 10, с. 54]:

1) семантико-стилістично адекватний переклад, який є семантично повним;

2) прагматично (функційно) адекватний переклад – тип перекладу, внаслідок якого передається основна комунікативна функція оригіналу;

3) дезигнативно адекватний переклад – тип перекладу, який точно і вірно передає повний смисловий зміст і провідну комунікативну функцію оригіналу [161].

З позицій перекладознавства переклад кінофільмів, кінопереклад і, ширше, переклад аудіовізуальних матеріалів, або аудіовізуальний переклад є перекладом усних та писемних текстів як частин полісеміотичного твору з метою подальшої їх інтеграції в усному та/або письмовому вигляді.

К. Райс вважає, що переклад аудіомедіальних текстів повинен, головним чином, враховувати «умови немовних середовищ і бути орієнтованим на адресата». На думку дослідниці, при дублюванні в деяких ситуаціях переклад може набувати «допоміжного характеру» і «у цьому крайньому випадку служити лише канвою для остаточного формулювання синхронного тексту» [106].

Водночас С. Баснетт і М. Снелл-Хорнбі вбачають особливість аудіо-мультимедійного перекладу у властивостях кіномови, специфіці побудови драматичного діалогу та взаємовпливі різних семіотичних кодів. Найважливішими характеристиками дискурсу вони називають «риторичну організацію» (rhetoric) і «усну відтворюваність» (speakability), зазначаючи, що проблеми з перекладом виникають тоді, коли структури вихідного тексту «входять у конфлікт із культурно зумовленими очікуваннями і мовними конвенціями, прийнятими для різних типів тексту» (conflict with culture-specific expectations and language-specific text-type conventions) [143, p. 43]. В аудіомедіальному перекладі дослідниця С. Баснетт пропонує віддавати пріоритет тому підходу, який «дозволяє відтворити виразність, закладену в людському голосі» (depend on the possibility of expression inherent in the human voice) [143, p. 43].

2.1.3 Обмеження та труднощі перекладу кінотекстів. Огляд способів перекладу кінотекстів дозволяє виділити низку перекладацьких обмежень: професійні, лінгвістичні, соціокультурні, семіотичні та формальні. На відміну від інших чинників, які пов'язані з процесом перекладу, професійні обмеження характеризують рівень освіти перекладача, наявність у нього спеціальної підготовки, час, відведений на виконання роботи, доступність необхідних матеріалів, розмір винагороди, ступінь відповідальності, зумовлену характером подальшого використання виконаного перекладу і дотриманням авторських прав, принципи організації процесу підготовки кінофільму до показу тощо.

До *лінгвістичних проблем* належить увесь спектр складнощів, які пов'язані з перекладом лексики, граматичних конструкцій, особливостей мовного реєстру, а також використовуваних виражальних засобів мови. До числа таких проблем Р. А. Матасов зараховує інвективи, терміни, контаміновані мови, іншомовні вкраплення, багатомовність [91, с. 20].

Лінгвіст і перекладач В. К. Ланчик додає, що труднощі перекладу «словесної пластики» кіноперсонажів пов'язані з «проміжним положенням літературного діалогу», який прагне, з одного боку, до «свободи форми», а з іншого, до «мовного автоматизму» [цит. за 106, с. 202].

Соціокультурні мовні елементи, що ускладнюють кінопереклад, включають реалії (безеквівалентну лексику), власні імена, ідіоматичні вирази і жаргонізми, діалектні і варіантні особливості, гумор [91, с. 21]. Впливати на переклад можуть і соціокультурні особливості, пов'язані із образотворчим і звуковим планами кінофільму [40, с. 131], що спричиняють певні семіотичні обмеження, які стосуються взаємодії і взаємовпливу вербальних, образотворчих та звукових знаків кінодискурсу. Ці чинники визначають вимоги до «синхронії змісту» (content synchrony), сукупно сформованої усіма кодами кінодискурсу, як когерентності перекладеного аудіовізуального тексту на рівні діалогу, кінесики персонажів і ситуацій, що розгортаються на екрані [147, р. 165].

Невербальна інформація, передана за допомогою аудіовізуальних кодів, може «змінювати денотативне значення тексту оригіналу», що, у свою чергу, «іноді призводить до необхідності внесення відповідних змін до перекладу при субтитруванні й дублюванні» (sometimes leads the subtitler and dubber to alter their translations appropriately), у тому числі з метою «посилення зв'язку між новим діалогом і вихідним відеорядом» (to create a stronger link between the new dialogue and the original image) [цит. за 152, р. 51].

Формальні чинники, або чинники формату визначаються семіотичним модусом презентації. Так, для дублювання такими фільтрами є:

- 1) фонетична (аудіальна, акустична) синхронія, що передбачає відтворення просодичних характеристик і паралінгвістичних елементів мови;
- 2) візуальна синхронія, яка включає синхронію за артикуляцією (ліпсінк) і кінетику (ядерна синхронія);
- 3) синхронія за тривалістю звучання [156].

При субтитруванні форматним детермінатором слугує просторово-часова синхронія, що вимагає того, щоб текст укладався в певну кількість знаків, тривалість його показу відповідала швидкості читання і здатності кіноглядачів охопити візуальний ряд, а час появи субтитру корелював у кінофільмі з діалогом, що звучить. Специфічні екстралінгвальні складнощі, які пов'язані з модусом, включають проблему відтворення нерозбірливої або погано почутої мови кіногероїв і накладання реплік полілогу, а також неможливість використання коментарів [20, с. 52]. Таким чином, при перекладі контент кіносценарію значно скорочується, що веде до семантичних та стилістичних втрат. Тому в деяких працях висувається ідея про «нульові обмеження» (*restricció nula*), що позначає незначну присутність або повну відсутність лінгвальних та/або екстралінгвальних чинників, що ускладнюють переклад. Так, Х.-Л. Марті-Ферріоль наводить дані про те, що з розглянутих ним випадків перекладу нульове обмеження відзначається в 16% дубльованих і 37,5% субтитрованих прикладів [159].

Подібну думку висловлює і Т. Гербст, який указує, що при дублюванні, незважаючи на свою невід'ємність, ліпсінк і ядерна синхронізація потребують особливої уваги лише у відтворенні однієї чверті висловлювань, а в одній третині випадків вони не мають критичного значення [цит. за 141, р. 134].

Отже, для досягнення адекватного перекладу кінодискурсу перекладач змушений іти на певні втрати, щоб передати основну ідею, закладену в кінотексті. Водночас він зобов'язаний зберегти його стилістичні та експресивні особливості. Іншими словами, для того, щоб привернути увагу глядачів, основним завданням перекладу є досягнення природного звучання тексту з урахуванням збереження оригінальності початкового тексту. Для того, щоб отримати такий результат, необхідно слідувати головному принципу перекладу – досягненню його максимально можливої адекватності.

2.2 Адекватність та еквівалентність перекладу текстів кіносценаріїв

Аудіовізуальний переклад – це особливий вид перекладацької діяльності, оскільки його не можна віднести ані до усного, ані до письмового перекладу; але в той же час він перебуває «між» двома цими рівнями перекладу. Основними смислотвірними модальностями аудіовізуальних текстів є мова, зображення, музика, колір та перспектива [105, с. 119].

Термін «кінопереклад» зазвичай відносять до перекладу кіносценаріїв художніх і анімаційних фільмів, а також телесеріалів. Кінопереклад – це різновид аудіовізуального перекладу, тобто перекладу мультимодальних і мультимедійних текстів на іншу мову та переносу їх в іншу культуру. Специфікою аудіовізуального перекладу є передача змісту за посередництва слухових та зорових каналів та різноманітних кодів синхронно з тим, що зображено на екрані [44, с. 32].

Метою кіноперекладу є міжмовна трансформація, або трансформація кінотексту з повним збереженням особливостей кіномови оригіналу.

В. Є. Горшкова зазначає, що «орієнтуючись на художньо-естетичний вплив і досягнення комунікативно-прагматичного ефекту, переклад у кінематографі є різновидом художнього перекладу» [37, с. 16].

Художній текст – це надзвичайно складна структура, яка має різні, але взаємопов'язані рівні: ідейно-естетичний, жанрово-композиційний та вербальний [135, с. 10]. Завдання перекладача художнього тексту – зрозуміти текст оригіналу, тобто сприйняти його як глядач, а потім перетворити його мовою перекладу [99, с. 11].

Першочергове завдання перекладача під час роботи з перекладом кіносценарію – якомога повніше зберегти художні якості оригіналу, а також відобразити у своєму перекладі авторський задум. Однак робота перекладача, який працює над кінотекстом у процесі аудіовізуального перекладу, є чимось відмінним від семантичного переосмислення тексту оригіналу, обмеженого лише рамками мови. У процесі аудіовізуального перекладу перекладачеві необхідно володіти знаннями в багатьох галузях лінгвістики, оскільки інформація надходить із паралельних каналів сприйняття [56].

М. Є. Шевченко зазначає, що переклад кінотексту суттєво схожий на переклад художньої літератури [136, с. 88]. Однак відмінності між цими двома сферами перекладу також істотні. Зокрема, кінопереклад є більш вільним ніж переклад художньої літератури, оскільки перекладачу вже не треба відображати індивідуальний стиль автора, зберігаючи його концепцію. Основна мета кіноперекладу – змістовно та інтонаційно супроводжувати все, що відбувається на екрані.

Специфіка дубляжу полягає в тому, що перекладач повинен не тільки зберегти оригінальний зміст, а й підбирати фрази однакової довжини. Глядач не повинен помічати, що фрази героїв довші чи коротші, якщо розмовляти мовою перекладу, і тому перекладач повинен адаптувати текст до мовлення персонажів, а в ідеалі – накласти ці фрази на рух губ персонажів, щоб досягти максимальної ідентичності та забезпечити комфортний перегляд фільму [115,

с. 77]. Таким чином, перекладач, працюючи зі сценарієм фільму, повинен враховувати вимоги, висунуті відеорядом.

Часто в результаті суперечливих вимог синхронізації тексту перекладу з оригіналом перекладачі стають заручниками структури мови перекладу. Виникає інтерференція, тобто структура мови, з якої перекладають, впливає на структуру мови перекладу. Це явище можна спостерігати також при перекладі на рідну мову. У цьому випадку домінувальною буде рідна мова [67, с. 103].

Окрім труднощів перекладу, таких як відповідність дубляжу та відеоряду, а також двоїста семіотична природа кінотексту як поєднання лінгвальних та екстралінгвальних засобів, основною перешкодою на шляху кіноперекладачів є переклад культурно-специфічних аспектів кінотексту. Перекладач повинен мати на увазі, що будь-яке серйозне відхилення від оригінального тексту може призвести до руйнування сюжетної та рольової тканини фільму. Часто саме від майстерності та креативності перекладача залежить можливість глядача повністю оцінити особливості сюжетної лінії фільму, жартів персонажів чи інтригуючу гру слів, використаних в оригінальному тексті. Отже, проблеми, які виникають при перекладі фільмів, іноді можуть вплинути на адекватність та еквівалентність перекладу.

Багато перекладознавців у своїх роботах розглядають поняття адекватності та еквівалентності. У деяких випадках адекватність і еквівалентність трактуються як різні значення, а іноді – як синоніми.

Так, Г. Вермеер вважає, що еквівалентність – це відношення між окремими знаками та відношення між текстами. Але з еквівалентності окремих знаків не випливає така ж еквівалентність текстів, так само як еквівалентність текстів не тягне за собою еквівалентності знаків, що її складають [135, с. 92]. На думку Л. С. Бархударова, еквівалентність визначається як «збереження відносної рівності смислової, семантичної, стилістичної і функційно-комунікативної інформації» [10, с. 165].

Л. К. Латишев визначає еквівалентність як «відповідність тексту перекладу вихідному тексту, насамперед у комунікативному плані» [69, с. 16].

У той же час В. С. Виноградов вважає, що еквівалентність є «збереженням відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функційно-комунікативної інформації, наявної в оригіналі та перекладі» [24, с. 19]. В. Н. Комісаров визначає еквівалентність як «семантичну схожість оригіналу та перекладу» [68, с. 414].

У теорії пізнання термін «адекватний» означає достовірне відтворення об'єктивних зв'язків і відношень дійсності у сприйнятті, поняттях і судженнях. У теорії перекладу такою реальністю є текст оригіналу як цілісна система зв'язків і відношень між його складовими елементами. Завдання перекладу – вірно відтворення цієї системи зв'язків і відношень за допомогою іншої мови [33, с. 286]. Про адекватність перекладу йдеться у працях Ю. В. Ваннікова, В. Н. Комісарова, А. Д. Швейцера [19; 68; 69; 135].

Системний підхід до перекладу передбачає, що, поширюючи поняття адекватності на переклад, слід звертатися до тих його властивостей, які виявляються у його взаємодії з навколишнім середовищем. Адекватність перекладу передбачає його відповідність тим очікуванням, які покладають на нього учасники комунікації, а також умовам, у яких воно здійснюється. Категорія адекватності в основному є характеристикою не ступеня відповідності тексту перекладу тексту оригіналу, а ступеню його відповідності очікуванням учасників спілкування. Останній може бути як автором вихідного тексту, так і одержувачем повідомлення в перекладі. Адекватність такого рівня можна спостерігати, зокрема, у перекладі, коли вихідний текст спочатку створюється для перекладу, а умови перекладу та характер його перебігу визначаються заздалегідь. Обидва комуніканти вважають переклададекватним, якщо спілкування виявляється успішним, тобто якщо завдання комунікації вирішені [33, с. 288].

Для характеристики якості перекладу дослідники виділяють різні рівні адекватності. Наприклад, Ю. В. Ванніков пропонує розрізняти насамперед семантико-стилістичну адекватність, яка визначається «через оцінку семантичної та стилістичної еквівалентності мовних одиниць, що становлять

текст перекладу та текст оригіналу», та функційну (прагматичну, функційно-прагматичну), яка «походить від оцінки співвідношення тексту перекладу з комунікативною інтенцією відправника повідомлення, реалізованої в тексті оригіналу» [19, с. 34]. Крім того, враховуючи потреби інформаційної практики, він вбачає необхідність виділити особливий вид адекватності, а саме, «дезидеративну адекватність», яка виявляється цілком орієнтованою на потреби одержувача перекладеної продукції (вибірковий переклад, реферування, анотація). Останнім типом адекватності є «волюнтативна» адекватність, яка виявляє власну комунікативну установку перекладача. Автор цієї типології вважає, що всі ці різні види перекладу, які передбачають різні рівні близькості тексту перекладу до тексту оригіналу, об'єднує те, що вони є фактами двомовного спілкування, опосередкованого перекладачем [19, с. 37].

Концепція, розглянута вище, передбачає, що поняття адекватності повністю охоплює всі види відповідності між текстом оригіналу та текстом перекладу. У цьому випадку поняття адекватності поглинає поняття еквівалентності, і останнє стає зайвим. Однак існують інші теорії, згідно з якими адекватність і еквівалентність є окремими категоріями.

На думку А. Д. Швейцера, еквівалентність орієнтована на результати перекладу, на відповідність тексту перекладу певним параметрам оригіналу, тоді як адекватність пов'язана з умовами міжмовного комунікативного акту [135, с. 95]. Якщо еквівалентність ставить питання, чи відповідає кінцевий текст вихідному, то адекватність апелює до того, чи відповідає переклад як процес заданим комунікативним умовам. Друга відмінність: еквівалентність передбачає якнайповнішу передачу «комунікативно-функційного інваріанта» оригіналу, тоді як адекватність є своєрідним компромісом, на який йде перекладач, жертвуючи еквівалентністю для вирішення основного завдання – збереження в перекладі функційних домінант вихідного тексту [135, с. 95].

А. В. Федоров подає обидва аспекти як дві необхідні вимоги до повноцінного перекладу [128]. За думкою Ю. В. Ваннікова, вони становлять певні рівні адекватності [19, с. 35]. В. Н. Комісаров вважає їх рівнями

еквівалентності [66, с. 121–122], а за теорією А. Д. Швейцера вони визначаються як адекватність і еквівалентність [33, с. 292].

Спроба побудувати типологію еквівалентності розвинулась у теорію рівнів еквівалентності. Поняття багатоступінчастої трансляційної еквівалентності набуває ясності в концепції Г. Єгера [46, с. 137]. До поняття комунікативної еквівалентності він приходить за посередництва поняття комунікативної значущості, що лежить в основі цього типу еквівалентності. На думку Г. Єгера, комунікативна еквівалентність – це «відношення між текстами, що виникають у разі їхньої рівної комунікативної значущості» [46, с. 138]. Комунікативна значущість тексту – це властивість викликати певний комунікативний ефект. Вона виникає з функцій мовних знаків, які пов'язані із семантичним, синтаксичним і прагматичним рівнями відношень. Семантичний рівень підпорядковує синтаксичний рівень, і обидва підпорядковані прагматичному рівню. У семантичному значенні розрізняють сигніфікативне і денотативне значення. Таким чином, модель перекладацької еквівалентності, що відображає ієрархію мовних знакових відношень, будується на чотирьох рівнях:

- 1) прагматичний (для чого говорити);
- 2) семантичний 1 (денотативний – про що сказати);
- 3) семантичний 2 (сигніфікативний – як сказати);
- 4) синтаксичний (як розташувати елементи висловлювання відносно одне одного) [46, с. 138].

Цю концепцію, а особливо ідею про домінуючу функцію прагматичних відношень, що підпорядковують усі інші види, підтримували багато дослідників. А. Д. Швейцер стверджував, що «прагматичний рівень займає найвище місце в ієрархії рівнів еквівалентності» [135, с. 85].

В. Н. Комісаров будує більш детальну модель рівнів еквівалентності. В останній, удосконаленій версії запропонована ним модель передбачає п'ять ієрархічно взаємопов'язаних рівнів [66, с. 34]:

1. Рівень мети спілкування. Текст виконує комунікативну функцію: вираження емоцій, передачі інформації тощо. Еквівалентність першого типу полягає у збереженні лише тієї частини змісту вихідного тексту, яка є метою спілкування. Слід зазначити, що коли зміст, що становить мету спілкування, не зберігається, це визначає переклад як безеквівалентний, тоді як інші частини змісту тексту в ньому зберігаються.

2. Рівень опису ситуації. Цей рівень еквівалентності зберігає мету спілкування, а також описує ситуацію, тобто відображає набір предметів і відношень між об'єктами, описаними у висловлюванні.

3. Рівень висловлювання. Еквівалентність полягає в тому, як описуються ситуації. Підтримується мета комунікації, описується ситуація і відтворюється образ її опису.

4. Рівень повідомлення. На цьому рівні еквівалентності транслюється значення синтаксичних структур. Відображається мета спілкування, визначається ситуація та способи її опису, при цьому зберігається частина значень синтаксичних структур вихідного тексту.

5. Рівень мовних знаків. П'ятий рівень еквівалентності визначає ступінь близькості між змістом тексту оригіналу та тексту перекладу. Цей тип зберігає основні аспекти змісту, які доповнюються найбільшою спільністю окремих сем, які в свою чергу входять до значення порівнюваних слів як в оригіналі, так і в перекладі. Семантичний зміст слів є основою змісту висловлювання. Слово є основною мовною одиницею. Також слово – це складна інформаційна структура, яка передає різні властивості об'єктів, ставлення до них групи носіїв мови (конотативне значення), а також семантичні зв'язки слова з іншими мовними одиницями (внутрішньомовне значення). У цій теорії рівнів кожен наступний рівень еквівалентності включає в себе еквівалентні відношення на попередньому рівні [66, с. 34].

Відповідно до теорії В. Н. Комісарова, еквівалентність перекладу – це максимальна ідентичність усіх змістових рівнів текстів оригіналу та перекладу. Оригінал і переклад можуть бути еквівалентними одне одному на

всіх рівнях або лише на деяких рівнях, проте основним залишається те, що на будь-якому рівні еквівалентності переклад може забезпечити міжмовну комунікацію [68, с. 192].

Порівнявши цю модель із запропонованою А. Д. Швейцером, знаходимо певну схожість на перших чотирьох рівнях: рівень мети комунікації відповідає прагматичному, рівень опису ситуації – семантичному референційному, рівень способу опису ситуації – семантичному компонентному і рівень повідомлення (структури висловлювання) синтаксичному.

Послідовне, поелементне зіставлення рівнів еквівалентності, описаних Г. Єгером, А. Д. Швейцером та В. Н. Комісаровим, демонструє велику схожість у визначенні цих рівнів та чіткий зв'язок з ідеєю семіотичної природи перекладу. Інакше будується модель рівнів еквівалентності В. Г. Гаком, де прагматичний рівень виводиться за межі еквівалентності. Це означає, що предметна ситуація є першим, необхідним рівнем еквівалентності. Якщо предметна ситуація не відтворена в перекладі, то переклад не є еквівалентним [32, с. 10]. Ця концепція представляє інтерес, оскільки дозволяє нам повернутися до категорії адекватності і зробити припущення, що прагматичний рівень насправді не визначає еквівалентність перекладу оригінальному мовленнєвому твору, а цілком перебуває у сфері адекватності.

На думку С. В. Євтуєва [45, с. 21], основним критерієм еквівалентності перекладу оригіналу є комунікативно-функційна рівнозначність тексту перекладу та вихідного тексту. Еквівалентний переклад – це такий переклад, за якого текст перекладу має таку саму комунікативну цінність для адресатів, що й оригінал для одержувачів вихідного тексту. Усі елементи комунікативної ситуації, крім мови та адресата, повинні бути збережені в перекладі та бути ідентичними. Мистецтво перекладу полягає у створенні такого тексту цільовою мовою, у якому були б збережені всі складники мети спілкування та окремі компоненти змісту й форми вихідного тексту [45, с. 21].

Юджин Найда запропонував розмежовувати два типи еквівалентності в перекладі: формальну та динамічну [98]. На думку Ю. Найди, різниця у виборі

того чи іншого виду перекладу зумовлена трьома чинниками: характером повідомлення, наміром автора та перекладача як його довіреної особи та типом аудиторії [98, с. 5].

Визнаючи нерозривний зв'язок між формою та змістом, Найда зазначає, що повідомлення відрізняються тим, домінує в них форма або зміст. Також тип перекладу вибирається залежно від здатності адресата зрозуміти перекладений текст [98, с. 7]. Усі ці чинники визначають стратегію перекладача, вибір певного типу еквівалентності між оригінальним і перекладеним повідомленнями.

Коли спостерігається формальна еквівалентність, увага приділяється самому повідомленню, тобто як його формі, так і змісту. «У такому перекладі треба перекладати поезію поезією, речення – реченням, поняття – поняттям» [98, с. 8]. Цей тип перекладу Ю. Найда називає перекладом-глосою (gloss translation). Переклад-глоса передбачає занурення адресата в культуру того народу, для якого створено оригінальний текст. У цьому разі перекладач намагається зробити текст максимально зрозумілим. Нині відсутність чітко виражених літературних тенденцій зводить проблему зовнішнього оцінювання перекладу та його нормативності до одного аспекту: перекладений текст має відповідати нормам мови перекладу [33, с. 311].

Перші теоретичні погляди на проблему перекладацької еквівалентності були суто лінгвістичними, побудованими на зіставленні системних відношень між мовами, що порівнюються. Така думка зустрічається, зокрема, у теорії закономірних відповідностей Я. Й. Рецкера [109].

«Теорія закономірних відповідностей, – писав Я. Й. Рецкер, – повинна встановлювати певні параметри, у межах яких може здійснюватися вибір варіантів перекладу. Теорія відповідностей розкриває загальні закономірності процесу перекладу на основі функційної залежності. При перекладі з однієї мови на іншу необхідно враховувати дію чинників логіко-семантичного порядку, щоб передати смисловий зміст» [109, с. 8]. У наведеному вище

висловленні Рецкера є три цікавих моменти: параметри, що обмежують вибір перекладача, функційна залежність і логіко-семантичні основи.

У цій теорії автор намагається окреслити рамки, у яких перекладацькі дії можна вважати виправданими. Він не використовує категорію еквівалентності як відношення між текстом вихідної мови та текстом оригіналу, а говорить про регулярні відповідності як відношення між окремими фрагментами тексту оригіналу та тексту перекладу. Йому більше імponує термін «адекватність», який слугує категорією оцінки. Намагаючись визначити критерії правильності вибору засобів виразності для досягнення адекватності перекладу, автор пише: «Оскільки критерієм адекватності може бути лише відповідність частині дійсності, описаної в оригіналі, то еквівалентність засобів визначається якщо не тотожністю, то максимальним наближенням отриманого результату до впливу оригіналу» [109, с. 9].

Дослідник вважає, що використання терміну «еквівалент» для позначення будь-якої відповідності фрагмента оригінального тексту фрагменту тексту перекладу є неконструктивним. На його думку, «еквівалент слід розглядати як постійну еквівалентну відповідність, як правило, незалежну від контексту» [109, с. 10]. До категорії еквівалентів він відносить географічні назви, власні назви, терміни будь-якої галузі знань. Повними еквівалентами він називає такі одиниці порівнюваних мов, які збігаються в усіх значеннях або мають лише одне значення в обох мовах. Часткові еквіваленти – це багатозначні слова та словосполучення, які збігаються за одним із своїх значень. Абсолютними еквівалентами є ті, що мають єдину прийнятну відповідність. Говорячи про абсолютні еквіваленти, він відзначає важливу для теорії та практики перекладу ідею про життєздатність традиційних міжмовних відповідностей: «Традиція міжмовних відповідностей настільки міцна, що будь-який інший переклад був би помилковим» [109, с.11].

Отже, еквівалентами є одиниці, «встановлені завдяки тотожності означуваного, а також ті, що склалися у традиції мовних контактів» [109, с. 9]. Еквіваленти протиставляються групі інших міжмовних відповідностей:

варіантних і контекстних та відповідностей, що виникають у результаті всіх типів перекладацьких трансформацій. На думку автора цієї теорії, існує суттєва різниця між еквівалентними відповідностями та двома іншими групами співвіднесених у міжмовному плані фрагментів тексту. Перші належать до сфери мови, а другі – до сфери мовлення [109].

Загалом, підсумовуючи наведені вище погляди, можна зробити такий висновок: категорія адекватності є більш комплексною, під нею в основному розуміють прагматичний компонент перекладу, умови комунікативного акту та його успішність, тоді як еквівалентність є спрямованою на відповідність тексту перекладу певним параметрам оригіналу, тобто на інших рівнях перекладу, виключаючи прагматичний.

Для того, щоб знайти найкращий переклад, перекладач має виробити певну стратегію, врахувючи міжмовний (міжтекстуальний), міжкультурний та міжситуативний аспекти перекладу. У кіноперекладі перекладач стикається з певними проблемами:

- 1) забезпечити адекватний рівень розуміння глядачем переданої інформації;
- 2) передати емоційний бік фільму, а також його асоціативний діапазон;
- 3) визначити ідеологічні, політичні чи інші цілі;
- 4) відобразити естетичний аспект;
- 5) у певних випадках повинен спонукати до якоїсь дії.

Перекладачу, можливо, доведеться відмовитися від повної еквівалентності на якомусь рівні, тобто перекладач повинен адаптувати переклад, піклуючись про його прагматичний складник.

Синхронний переклад – найскладніший вид перекладу фільмів. Тут також можуть бути втрати при дубляжі, оскільки перекладачеві необхідно досягти найкращого співвідношення між звуками мови перекладу та артикуляцією акторів.

У субтитрах текст стискається, тому в них передається лише основний зміст діалогів. Це необхідно, оскільки для читання тексту глядачеві потрібно більше часу, ніж для розуміння його на слух.

У закадровому перекладі обмеження менш суворі. Перекладач може досягти найбільшої еквівалентності, оскільки він обмежений лише тривалістю відтворення оригінальних рядків [118, с. 56].

У кіноперекладі перекладач не повинен порушувати ідейно-художній зміст вихідного тексту. Він повинен намагатися досягти найвищого ступеня адекватності, навіть якщо нехтує еквівалентністю перекладу. Перекладач може спиратися на нижчий рівень еквівалентності та віддавати перевагу відтворенню прагматичної та художньої цінності кінотексту.

Висновки до Розділу 2

1. Кінопереклад має багато спільного з перекладом художньої літератури. Лінгвістичні проблеми перекладу включають весь спектр складнощів, які пов'язані з відтворенням лексики, граматичних конструкцій, особливостей мовного реєстру, а також виражальних засобів мови.

2. Немовні особливості соціокультурного характеру, що притаманні образотворчому і звуковому планам кінофільму, також можуть впливати на переклад. Семіотичні обмеження стосуються взаємодії і взаємовпливу вербальних, образотворчих та звукових знаків кінодискурсу.

3. Найпопулярнішими способами перекладу, кожен з яких має свої особливості, є субтитрування і дубльований переклад. Вимоги синхронізації тексту кіноперекладу нерідко викликають явище інтерференції, коли перекладач відтворює у перекладі структуру мови вихідного тексту. Переклад культурно-специфічних аспектів кінотексту також може викликати труднощі. Проблеми, які виникають при перекладі фільмів, можуть вплинути на адекватність та еквівалентність перекладу.

4. Якщо еквівалентність ставить питання, чи відповідає кінцевий текст вихідному зі збереженням відносного балансу змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функційно-комунікативної інформації, наявної в оригіналі та перекладі, то поняття адекватності перекладу належить до тих властивостей перекладу, які виявляються у його взаємодії з навколишнім середовищем. Адекватність перекладу передбачає його відповідність тим очікуванням, які покладають на нього учасники комунікації, а також умовам, у яких воно здійснюється.

5. Категорія еквівалентності демонструє ступінь відповідності тексту перекладу текстові оригіналу, а категорія адекватності в основному є характеристикою його відповідності очікуванням учасників спілкування. Категорія адекватності є більш комплексною, під нею в основному розуміють прагматичний компонент перекладу, умови комунікативного акту та його успішність, тоді як еквівалентність спрямована на відповідність тексту перекладу певним параметрам оригіналу, виключаючи прагматичний. На практиці перекладач кінотексту нерідко повинен відмовлятися від повної еквівалентності на певному її рівні, піклуючись про прагматичний складник кіноперекладу і намагаючись досягти найвищого ступеня його адекватності.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЗНОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ КІНОСЦЕНАРІЇВ У ЖАНРІ ФЕНТЕЗИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Кінодіалог є істотним, інтегрованим складником у структурі фільму й охоплює як усно-вербальний, так і письмово-вербальний компоненти фільму, де простежуються специфічні вияви загальнотекстових категорій. В. Є. Горшкова визначає діалог «як особливий тип тексту, який характеризується як загальнотекстовими (інформативність, зв'язність, цілісність, смислове членування, протекція і ретроспекція), так і специфічно текстовими категоріями, з-поміж яких домінують категорія тональності, під якою мають на увазі концептуально/змістову категорію діалогу, яка відображає культурологічний аспект фільму і знаходить своє вираження через передачу реалій, власних імен і мовленнєвої характеристики персонажів» [39, с. 187]. У найбільш загальному вигляді кінодіалог є квазі-спонтанним розмовним текстом, що піддається стилізації відповідно до художніх прагнень режисера й орієнтованості на певний кінематографічний код.

3.1 Лексичні та синтаксичні засоби виразності

Ця стилізація досягається використанням низки виражальних засобів мови. До *лексичних засобів виразності* належить використання синонімів, антонімів, історизмів, архаїзмів, неологізмів, паремії та тропів.

Ці останні є результатом сукупної дії ментальних і мовних механізмів уподібнення одного елемента іншому із перенесенням найменування або трансформації значення [6, с. 33].

І. Р. Гальперін виділяє три типи лексичних виражальних засобів (далі ЛВЗ), пов'язаних із семантичною природою слова або фрази, критерії

класифікації яких різняться залежно від відмінних семантичних процесів [цит. за 40, с. 78].

Класифікація ЛВЗ, що належать до першого типу, ґрунтується на взаємодії різних типів значення слова: словникового, контекстуального, похідного, номінативного й емоційного, і включає чотири групи лексичних одиниць:

А. Перша група містить ЛВЗ, засновані на взаємодії словникового й контекстуального значень; сюди належать метафора, метонімія й іронія.

В. Друга група об'єднує виражальні засоби, засновані на взаємодії первинного і похідного значень: полісемія, каламбур і зевгма.

С. Третя група включає ЛВЗ, засновані на протиставленні логічного й емоційного значень і містить такі виражальні засоби, як епітет та оксиморон.

Д. Четверта група включає ЛВЗ, засновані на взаємодії логічного та номінативного значень: антономазія [34, с. 78].

Другий тип ЛВЗ кардинально відрізняється від першого за принципом, за яким виражальні засоби належать саме до цього типу, а саме, за взаємодією двох лексичних значень слова, які одночасно фігурують у контексті. Така взаємодія привертає увагу до особливих характеристик описуваного предмета. Сюди належать порівняння, перифраз, евфемізм і гіпербола.

Третій тип ЛВЗ включає стійкі словосполучення в їх взаємодії з контекстом, такі як кліше, прислів'я і приказки, епіграми, цитати й посилання.

Розглянемо детальніше кожен із типів і груп ЛВЗ.

А. Під метафорою прийнято розуміти слово або вислів, суть якого у використанні слова, що позначає певний клас предметів або явищ, для характеристики або найменування об'єкта, який належить іншому класу, або найменування іншого класу об'єктів, подібного описуваному класу.

В. В. Виноградов визначає метафору як стилістичний прийом, що є перенесенням найменування з одного об'єкта, предмета, особи, явища на інший, подібний до першого у будь-якому відношенні [цит. за 6, с. 68].

Метафори можна класифікувати на прості, розгорнуті, сюжетні, національно-

специфічні та традиційні. Під простою метафорою мається на увазі метафорично вжиті слово або словосполучення. Розгорнута метафора складається з декількох слів, які створюють єдиний образ. Сюжетна метафора реалізується на рівні тексту [6, с. 226]. Н. Д. Арутюнова метафори розділяє на [цит. за 129, с. 44]:

- номінативні, які характеризуються заміною одного дескриптивного значення іншим (ононімія);
- образні метафори ґрунтуються на взаємодії фігуральних значень із виокремленням синонімічних засобів мови;
- когнітивні метафори створюються шляхом зміщення у сполучуваності слів (перенесення значення), породжуючи полісемію;
- генералізувальні метафори спотворюють лексичне значення слова, стимулюючи виникнення логічної полісемії.

До цього типу налужить й уособлення як різновид метафори, заснований на перенесенні ознак живої істоти на явища природи, предмети й поняття. Цей троп часто використовується в текстах реклами для залучення уваги споживачів [6, с. 15].

Іронія – це вид глузування, характерними рисами якої є спокій і стриманість, іноді навіть презирство. Це цілком серйозне твердження, за допомогою якого прагнуть заперечити гідність тієї особи, як стосується іронія. Презирлива, уїдлива насмішка називається сарказмом. Його прийнято вважати вищим ступенем іронії [6, с. 32].

Метонімія – це заміна одного слова або виразу іншим на основі близькості значення, вживання значень у переносному сенсі. Метонімія базується на вживанні однієї назви замість іншої, пов'язаної з нею певним зв'язком. Відмінність метонімії від метафори в тому, що метонімія, створюючи образ, зберігає початкове уявлення про явища чи ознаку. Традиційна риторика визначає метонімію як виражальний засіб, у якому одне слово замінюється іншим, з яким воно має суміжні відношення, наприклад, між вмістилищем і тим, що воно містить [4, с.127].

Б. До другого типу розглянутих явищ належить образне порівняння, мета якого – показати в описуваному об’єкті нові, важливі для висловлювання властивості чи якості. Образне порівняння відрізняється від логічного порівняння як зічтавлення двох об’єктів, що належать до одного класу. У порівнянні прийнято виділяти: порівнюваний предмет, предмет, з яким відбувається порівняння, і їхню спільну ознаку. Характерна риса порівняння в тому, що у висловленні можуть бути згадані обидва порівнюваних предмети, а спільна ознака згадується рідко [82, с. 546].

В. Повертаючись до першого типу ЛВЗ, зазвичай апелюють до епітета як виражального засобу, заснованого на виокремленні якостей, чи ознак явища чи об’єкта, які позначаються атрибутивно вжитою лексикою, що може характеризувати це явище чи об’єкт з позиції індивідуального сприйняття [6, с. 43]. Епітет виконує функцію означення. Іншими словами, епітет – це образне означення, що надає додаткову художню характеристику комусь або чомусь, це слово, яке характеризує предмет або явище, підкреслюючи його певні властивості, ознаки чи якості. Епітети, які не лише описують предмет, підкреслюючи його особливості, але й переносять на нього нову, додаткову якість з іншого предмета або явища називаються метафоричними. Епітети, які вживаються тільки в поєднанні з певним словом, називаються постійними [81, с. 1285-1286].

Г. До другої групи першого типу описуваних виражальних засобів належить зевгма – виражальний засіб, який полягає в поєднанні двох слів, фраз або пропозицій, які за змістом абсолютно не підходять одне одному. Під зевгмою також мається на увазі поєднання одного слова в декількох його сенсах з двома або більше іншими словами. Зевгма зазвичай вживається для створення комічного ефекту [6, 153].

Ґ. До четвертої групи першого типу ЛВЗ належить антономазія – виражальний засіб, суть якого полягає в особливому використанні власних назв, заміні власних імен загальними або перетворення звичайних слів у власні імена [6, с. 12].

Д. До другого типу ЛВЗ відносимо перифраз як синонімічний зворот по відношенню до вже наявного позначення певного поняття. Він може бути як вільним словосполученням, так і цілим реченням, що повністю замінює назву відомої назви явища або предмета [6, с. 98].

Сюди ж належить й евфемізм як різновид перифразу, метою якого є облагородити або пом'якшити небажане поняття. Евфемізм – це емоційно нейтральне слово або вираз, яке вживається замість синонімічних йому слів або виразів, що видаються непристойними, грубими або нетактовними. Це може бути евфемістичне словом чи словосполученням. Евфемізми й замінені ними одиниці можуть бути синонімами, антонімами, або між ними може бути прихований семантичний зв'язок. Як правило, евфемізми використовуються, щоб перефразувати грубий, некультурний вираз і завоювати суспільне схвалення [82, с. 216].

Гіпербола – це художнє перебільшення, що підвищує експресивність висловлювання, яке з погляду реальних можливостей видається сумнівним або просто неймовірним. В основі гіперболи переважно лежить метафора. Гіперболи поділяються на мовні й узуальні [6, с. 33].

Синтаксис володіє широким стилістичним потенціалом, що пояснюється його тісним зв'язком із структурами мислення, оскільки, використовуючи мову, людина в першу чергу звертається до правил синтаксису. Таким чином, існує безпосередній зв'язок між структурою речення як одиниці мови і структурою логічного судження як основної форми мислення [9, с. 188]. Стилiстичний ефект, створений за допомогою одиниць цього мовного рівня, заснований на існуванні синонімії різних типів синтаксичних конструкцій, одна з яких нейтральна, оскільки має традиційні синтаксичні зв'язки, а інші характеризуються їхнім переосмисленням і, отже, набувають стилістичного значення [4, с. 9]. Синтаксичні конструкції, що мають експресивну конотацію, називають фігурами мови. Ці стилістичні засоби виразності яскраво представлені в текстах сценаріїв кінотрилогії «Володар пернів». До таких

засобів належать, зокрема, різні види інверсії та риторичні питання, які сприяють посиленню виразності лексичних засобів у мові кінодіалогу.

3.2 Способи перекладу фразеологізмів, ідіом і стійких виразів

Специфіка культури певної країни яскраво відображається у фразеологізмах, ідіомах і стійких виразах, які дають можливість висловлювати емоції на рівні носія мови.

Фільми «Володар перснів: Братство персня» (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), «Володар перснів: Дві вежі» (The Lord of the Rings: The Two Towers), «Володар перснів: Повернення короля» (The Lord of the Rings: The Return of the King) є екранізацією відомого роману англійського письменника, філолога та професора Оксфордського університету Дж. Толкіна «Володар перснів». Відповідно, їхні сценарії було створено на основі літературного твору, що значною мірою відображається на мові й стилістиці досліджуваних сценаріїв. Наявність у сценаріях названих фільмів значної кількості фразеологізмів пояснюється їх належністю до жанру фентезі, однією з жанрово-стилістичних особливостей якого є широке вживання стійких виразів і ідіом.

Переклад фразеологізмів, ідіом і стійких виразів у кіносценаріях здійснюється в межах художнього перекладу за допомогою фразеологічних еквівалентів, неповних (часткових) еквівалентів, фразеологічних аналогів, калькування, описового перекладу та контекстуальних змін [68]. При цьому основні труднощі при перекладі фразеологічних одиниць в англійських кіносценаріях пов'язані з їх ідентифікацією, їхньою емоційною насиченістю та національно-культурною специфікою.

А. Переклад за допомогою еквіваленту

Текст оригіналу	Переклад
I don't know why I took you in	Я прийняв тебе до себе не з

after your mother and father died... but it wasn't out of charity. (Jackson FR)	жально, коли твої батьки померли. (Іллін ХІІ)

Фразеологізм “out of charity” має значення «із милості». Перекладач застосував лексично-семантичну заміну, використовуючи еквівалентний стійкий вираз української мови («з жалю») для відтворення семантичного навантаження фразеологізму оригінального тексту. Така заміна видається адекватною.

Текст оригіналу	Переклад
You will keep an eye on Frodo, won't you? (Jackson FR)	- Ти кидатимеш одне око на Фродо, гаразд? (Іллін ХІІ)

Фразеологізм “to keep an eye on smb” має значення «очей не спускати з кого-небудь». У спробі передати його значення перекладач намагався замінити фразеологізм оригінального тексту стійким виразом української мови «кидати оком», але вони не є еквівалентними, тому ця заміна, на нашу думку, не є адекватною.

Текст оригіналу	Переклад
Middle-earth stands upon the brink of destruction. None can escape it. (Jackson FR)	Середзем'я стоїть на межі знищення. Ніхто від цього не втече. (Іллін ХІІ)

Фразеологізм “to stand upon the brink” означає “стояти на межі”. Перекладач використав його українськомовний еквівалент – стійкий вираз “стояти на межі”.

Текст оригіналу	Переклад
Nothing ever dampens your spirits, does it, Sam? (Jackson TT)	Ніщо не може тобі настрої зпсувати, Сем? (Іллін ДВ)

Ідіома “to dampen one’s spirits”, що означає «зменшити чийсь ентузіазм, знизити інтерес до чогось», передається в перекладі за допомогою еквіваленту

– стійкого виразу української мови «зіпсувати настрій» та має те саме смислове навантаження, що й ідіома оригінального тексту.

Текст оригіналу	Переклад
The power of Isengard is at your command. (Jackson TT)	Сила Ізенгарду до твоїх послуг. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “at your command” зі значенням «до ваших послуг» передано в перекладі за допомогою еквіваленту – стійкого виразу української мови, який несе те саме смислове навантаження (до твоїх послуг). Така заміна видається адекватною.

Текст оригіналу	Переклад
Be on your guard. (Jackson TT)	Будьте обережними! (Іллін ДВ)

Фразеологізм “to be on your guard”, що означає «бути обережним», відтворено за допомогою заміни еквівалентом – стійким виразом української мови з тим самим смисловим навантаженням (будь обережним).

Текст оригіналу	Переклад
Recover strength? Pay no heed to that, young hobbit. (Jackson FR)	Відколи це гномові треба набиратися сили? Не звертай уваги, молодий хоббіте. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to pay no heed” зі значенням «не звертати жодної уваги» передано в перекладі за допомогою еквіваленту – стійкого виразу української мови з тим самим смисловим навантаженням (Не звертай уваги). Така заміна є адекватною та зберігає смислове навантаження оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Bogs and rope, and goodness knows what. (Jackson TT)	Болота, скелі і дідько його знає, що ще. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “goodness knows”, що означає «Бог знає!, хто його знає!» відтворено за допомогою еквіваленту – стійкого виразу української мови з тим самим смисловим навантаженням (дідько його знає!). Така заміна видається адекватною.

Текст оригіналу	Переклад
It’s a shame, really. (Jackson TT)	Та й справді шкода. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “it’s a shame” зі значенням «шкода, прикро» передано в перекладі за допомогою еквівалентного виразу української мови, який має те самесмислове навантаження (шкода). Така заміна видається адекватною, тому що зберігає семантику оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Then keep your mouth shut. (Jackson TT)	То будь ласкавий і стули пельку. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “keep your mouth shut” означає «тримай язик за зубами!, не говори!». У перекладі використано фразеологізм української мови, який є семантичним та стилістичним еквівалентом оригіналу (стули пельку). Така заміна є адекватною та зберігає смислове навантаження.

Б. Переклад із використанням прийому модуляції

Текст оригіналу	Переклад
Before it drove him mad. (Jackson FR)	Допоки не позбавив його глузду. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to drive somebody mad” зі значенням «зводити з розуму» було передано в українському тексті за допомогою прийому модуляції. Перекладач застосував стійкий вираз української мови «позбавити глузду», смислове навантаження якого пов’язано зі змістом фразеологізму вихідного тексту причино-наслідковим зв’язком. Переклад цього речення супроводжується лексичним додаванням (не), що пояснюється синтаксичними особливостями підрядного речення часу зі словом «допоки».

Текст оригіналу	Переклад
Put it somewhere out of sight. (Jackson FR)	Заховай його добре. (Іллін ХП)

Фразеологізм “out of sight” має значення «за межами видимості». У перекладі цього речення використана лексико-семантична заміна модуляції, коли значення “put out of sight” (покласти за межами видимості) отримує смисловий розвиток і передається прислівником «добре», вибір якого продиктований дієсловом «заховай», що можна оцінити як цілком виправданий у цьому контексті.

Текст оригіналу	Переклад
For the time will soon come when Hobbits will shape the fortunes of all. (Jackson FR)	І вже скоро прийде час, коли хоббіти визначатимуть долі усіх живих. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to shape the fortunes” означає «вплинути на розвиток та стан чого-небудь». Перекладач застосував лексико-семантичний прийом модуляції та лексичне додавання, використавши в перекладі додаткове слово «живих», що актуалізує імплікації оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Orcs are roaming freely across our lands. Unchecked. Unchallenged. Killing at will. (Jackson TT)	Орки вільно ходять нашими землями, без зупину, вбивають без спочину, без покарання. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “at will”, що в оригіналі означає «скільки хочеться, безперешкодно», відтворено в перекладі шляхом модуляції, при цьому словосполучення “at will”, було замінено на вирази «без спочину, без покарання», які висвітлюють смисли фразеологізму “at will” (без спочину — багато, скільки хочеться; безперешкодно — без наслідків, без покарання). Така заміна є адекватною та зберігає смислове навантаження оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Not if we hold true to each other. (Jackson FR)	Ні, допоки ми залишатимемося разом. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to hold true to somebody or something” зі значенням «залишатися вірним» передано в перекладі за допомогою лексико-семантичного прийому модуляції, коли словосполучення з оригінального кіносценарію замінено виразом, що відображає причинно-наслідковий зв’язок із ним – «залишатися разом». У цьому разі відбувається граматична трансформація, унаслідок якої умовне підрядне речення (if we hold true to each other) замінюється на підрядне речення часу (допоки ми залишатимемося разом), що істотно не впливає на семантику речення.

Текст оригіналу	Переклад
They’ve picked up our trail. (Jackson TT)	Вони йдуть за нами. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “picked up smb’s trail” зі значенням «напасти на чийсь слід» перекладається шляхом застосування лексично-семантичного прийому модуляції, коли стійке словосполучення оригіналу є пов’язаним зі вжитим в оригіналі словом «йдуть» причинно-наслідковим зв’язком. Цій же меті слугує заміна дієслова в Present Perfect Tense в тексті кіносценарію дієсловом теперішнього часу в перекладі.

Текст оригіналу	Переклад
Listen to me. You must ride to Edoras and raise the alarm. (Jackson TT)	Послухай! Вам треба їхати у Едорас і попередити всіх. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “to raise the alarm” – «підняти тривогу» – також підлягає модуляції у перекладі із заміною на нейтральний відповідник «попередити всіх».

В. Застосування описового перекладу

Текст оригіналу	Переклад
He will never be rid of his need for it. (Jackson FR)	Його жага ніколи не згасне. (Іллін ХП)

Наведений приклад містить фразове дієслово “to get rid of” зі значенням «позбавитися», до якого було застосовано лексико-граматичний прийом конверсної трансформації, коли додаток речення вихідного тексту (his need) стає підметом у тексті перекладу. Це супроводжується явищем опущення – відмовою від передачі в перекладі семантично надлишкових слів (for it), значення яких легко відновлюється з контексту. Значення фразового дієслова “to get rid of” передається за допомогою описового перекладу (метафоризації) дієсловом «(жага) згасне».

Текст оригіналу	Переклад
I've got to get away from these confounded relatives, hanging on the bell all day, never giving me a moment's peace. (Jackson FR)	Мені потрібно втекти від усіх цих родичів, що постійно навідуються і не можуть залишити мене в спокої. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to have a moment's peace” перекладається як «бути у спокої». Перекладач використав трансформацію описового перекладу, застосувавши стійкий вираз «залишати у спокої», що є адекватною заміною та зберігає смислове навантаження оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Now there's an eye opener, and no mistake. (Jackson TT)	Тут є на що глянути, без сумніву. (Іллін ДВ)

Ідіому “an eye opener” зі значенням «щось дивовижне» перекладено із використанням прийому описового перекладу за допомогою стійкого виразу «є на що глянути», який імплікативно передає значення ідіоматичного виразу оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
I have not the heart to tell you. (Jackson FR)	Моє серце не може цього перекласти. (Іллін ХП)

Ідіома “he won’t have the heart to say it” має значення «у нього язик не повернеться сказати це». У тексті оригінального кіносценарію в ідіомі простежується лексична варіація – замість ”say” використовується “tell”, але це істотно не впливає на смисл речення. Для перекладу цієї ідіоми перекладач застосував описовий переклад та ввів метафору-персоніфікацію (Моє серце), а також виокристав лексико-граматичний прийом конверсної трансформації, коли додаток речення вихідного тексту (the heart) стає підметом у тексті перекладу. Крім цього, у цьому реченні застосовано лексико-семантичну трансформацію конкретизації шляхом заміни лексичної одиниці “tell” на дієслово «перекласти».

Текст оригіналу	Переклад
You are banished forthwith from the kingdom of Rohan...and all its domains under pain of death. (Jackson TT)	Від сьогодні ви вислані з Рохану і всі ваші воїни. Якщо Ви повернетесь, вас стратять. (Іллін ДВ)

Для перекладу цього речення був застосований прийом членування речення. Фразеологізм “under pain of death”, що означає «під страхом смерті», піддано описовому перекладу – деметафоризації, із заміною фразеологізму складносурядним реченням із підрядним умови (Якщо Ви повернетесь, вас стратять), що є адекватною заміною і зберігає смислове навантаження.

Г. Переклад шляхом конкретизації

Текст оригіналу	Переклад
...you were the one Baggins that showed real spirit. (Jackson FR)	...ти був єдиним Торбиним, що кумекає у справах. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to show spirit” перекладається як «показати характер». Перекладач використав лексико-семантичну трансформацію конкретизації

(«кумекає у справах»), спираючись на лексичне значення слова “real” (реальний, життєвий), що, на нашу думку, не є адекватною заміною та змінює смислове навантаження, спотворюючи та обмежуючи сенс вихідного тексту, а також деформує його стилістику («кумекає у справах» належить до зниженого стилю мовлення).

Г. Застосування антонімічного перекладу

Текст оригіналу	Переклад
Keep your secrets. (Jackson FR)	Не хочеш казати – не треба. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to keep a secret”, який перекладається як «зберігати в секреті», було передано за допомогою антонімічного перекладу, тобто лексико-граматичної трансформації, за якої здійснюється заміна стверджувальної форми оригіналу на негативну в перекладі або, навпаки, негативної на стверджувальну. Це супроводжується заміною лексичної одиниці вихідної мови на фразу із протилежним значенням («не треба казати»). Перекладач використовував стійкий вираз української мови (Не хочеш (казати) – не треба.), що є адекватною заміною та зберігає смислове навантаження оригіналу за рахунок того, що стверджувальна форма дієслова оригіналу (“to keep”) в перекладі передається негативною формою лексичної одиниці із протилежним значенням («не треба казати»).

Д. Застосування метонімічного перекладу

Текст оригіналу	Переклад
I think I'm getting the hang of this. (Jackson TT)	А я вже майже звик. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “to get the hang of” означає «зрозуміти щось, навчитися чогось». Цей зміст перекладач намагався передати за допомогою лексично-семантичної трансформації метонімізації, використовуючи заміну значення фразеологізму близьким поняттям звикання/звички (звикати). Але воно не є

таким. Крім того, у перекладі вжито дієслово доконаного виду (звик), що не відповідає граматичному часу Present Continuous Tense у тексті оригінального сценарію. Така заміна, на наш погляд, є не зовсім адекватною та змінює смислове навантаження оригіналу, тому що переклад описує завершену дію (вже звик), що не відповідає характеру події у тексті оригіналу.

Е. Використання прийому генералізації

Текст оригіналу	Переклад
They drove your people into the hills to scratch a living off rocks. (Jackson TT)	Ваш народ вигнали у гори і змусили жити на скелях. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “to scratch a living” зі значенням «перебиватися абияк, ледве зводити кінці з кінцями» відтворено в перекладі шляхом лексико-семантичної заміни генералізації, коли одиниця вихідної мови, що має більш вузьке значення (перебиватися абияк), замінюється на одиницю мови перекладу з ширшим значенням (жити) зі збереженням смислового навантаження.

Є. Застосування прийому компресії

Текст оригіналу	Переклад
They took the little ones. - Hold still. (Jackson FR)	Вони забрали малих! - Спокійно. (Іллін ХП)

Фразеологізм “to hold still”, що означає «не рухатися, триматися у спокої», перекладено шляхом прийому компресії, коли семантика словосполучення із оригінального кіносценарію (Hold still) передається в українськомовному перекладі одним словом (Спокійно) із тим самим значенням.

Ж. Переклад за допомогою цілісного перетворення

Текст оригіналу	Переклад
He walks here and there, they say... (Jackson TT)	Кажуть, він з'являється тут і там. (Іллін ДВ)

Фразеологізм “here and there”, що означає «тут і там», передано в перекладі завдяки прийому цілісного перетворення (перетворення окремого слова, а часом і цілого речення) як різновиду смислового розвитку, що відбувається не поелементно, а сукупно.

Таким чином, переклад фразеологічних одиниць у розглянутих кіносценаріях супроводжується низкою лексичних і граматичних трансформацій. Лексичні трансформації у перекладі англійських кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою включають переклад за допомогою еквіваленту, конкретизацію й генералізацію, додавання, опущення, лексичні заміни, антонімічний переклад, модуляцію, описовий переклад, метонімізацію тощо. Серед граматичних трансформацій використовують: членування речень; заміну частин мови, типу речення, стверджувальної конструкції на питальну та навпаки, використання компресії та цілісного перетворення.

3.3 Способи перекладу інверсій і риторичних запитань як засобів підсилення лексичної виразності текстів кіносценаріїв

3.3.1 Інверсія в перекладі кіносценаріїв. Поняття «інверсія» було об'єктом інтересу багатьох вчених. Відомий спеціаліст у галузі теорії перекладу та методики навчання перекладачів В. Н. Комісаров дає цьому явищу таке визначення: «Інверсія – це відхилення від звичайного («прямого») порядку розташування членів речення, використовується як ефективний спосіб вираження емоційної характеристики висловлювання» [69, с. 148]. І. Р. Гальперин, наприклад, говорить про інверсії таке: «в інвертованому порядку слів виділенням виявляється все нове, що повідомляється, як присудок,

так і доповнення: доповнення тому, що вони поставлені на перше місце, присудок тому, що він виявляється під наголосом як кінцевий елемент висловлювання» [34, с. 96].

Під комунікативною або стилістичною інверсією розуміють зміну розташування членів речення з метою смислової або стилістичної емпізи. Комунікативна інверсія використовується з метою функційно та стилістично протиставити компоненти речення, з одного боку, ті, що мають більшу інформативну значущість і стилістично забарвлені, а, з іншого, – нейтральні у функціональному та стилістичному аспекті [8, с. 486]. Інверсія часто використовується авторами художніх творів, отже, вона присутня й у текстах кіносценаріїв.

За взаємним розташуванням підмета та присудка можна виділити два типи інверсії: повну і часткову. За повної інверсії присудок передує підмету. На першому місці і реченні, у так званій емпітичній позиції, може стояти додаток, обставина, виражена прислівником, або частина присудка, виражена прислівником. Такий вид інверсії досить рідко зустрічається в англійській мові, а завдяки своїй оіаціональності, він є найемоційнішим. У художніх текстах частіше зустрічається часткова інверсія, за якої підмет формально передує предикату, а в емпітичній позиції стоїть елемент, найбільш значущий для того, хто говорить. Часто як перший елемент у реченнях із частковою інверсією виступають прислівники. У зв'язку з фіксованим порядком слів в англійській мові випадки інверсії є поодинокими, тобто відхилення від звичайного («прямого») порядку розташування членів речення використовуються як ефективний спосіб вираження емоційної характеристики висловлювання. Часте застосування інверсії в українській мові для зазначення комунікативного центру повідомлення робить її недостатньо дієвим засобом вираження емотивності. Тому в таких випадках «зворотний» порядок слів оригіналу може не відтворюватися в перекладі, а для передачі емоційної характеристики можуть використовуватися інші засоби, у тому числі й лексико-фразеологічні, наприклад:

Текст оригіналу	Переклад
Only there can it be unmade. (Jackson FR)	І лише там він може бути знищений. (Іллін ХП)

У наведеному реченні перекладач відмовився від інверсії в українському варіанті та виніс найбільш емоційно значну частину, обставину місця (лише там), на першу позицію в реченні для підсилення його експресивності. З цієї ж метою було застосовано лексико-граматичний прийом додавання сполучника «і».

Текст оригіналу	Переклад
Not with 10,000 men could you do this. It is folly. (Jackson FR)	Навіть з армією в десять тисяч чоловік вам це не вдасться. Це божевілля. (Іллін ХП)

У цьому разі перекладач не зберіг інверсію в українському варіанті та використав лексико-граматичний прийом додавання (Навіть), щоб передати емоційне навантаження речення оригіналу.

Текст оригіналу	Переклад
Here lies Balin son of Fundin Lord of Moria. (Jackson FR)	Тут спочиває Балін, син Фундіна, Владар Морії. (Іллін ХП)

У наведеному прикладі перекладач послуговувався прийомом синтаксичного уподібнення і зберіг інверсію в українському варіанті, що відіграє у цьому епізоді важливу стилістичну роль і підсилює експресивність висловлювання.

Текст оригіналу	Переклад
Needless were none of the deeds of Gandalf in life. (Jackson FR)	Гендальф ніколи не робив даремних та безглузких вчинків. (Іллін ХП)

У цьому випадку перекладач відмовився від інверсії в українському варіанті та використав прийом опущення (in life — у житті). Це цілком виправдано зважаючи на наявність надлишковості в наведеному контексті. Для перекладу лексичної одиниці “needless” перекладач скористався прийомом описового перекладу (даремний та безглуздий) і використав яскраві епітети для передачі емотивності висловлювання в перекладі.

Текст оригіналу	Переклад
Never before have we clad strangers in the garb of our own people. (Jackson FR)	Ще ніколи ми не вдягали чужинців у наш одяг. (Іллін ХІІ)

У перекладі цього епізоду збережено прямий порядок слів, але найбільш значущий елемент речення, прислівник «Ще ніколи» стоїть у емпатичній позиції у реченні перекладу, що наділяє його яскравою експресивністю. Перекладач застосував прийом компресії виразу “of our own people” і передав його одним словом “our”.

Текст оригіналу	Переклад
Seldom do orcs journey in the open under the sun, yet these have done so. (Jackson FR)	Орки дуже рідко пересуваються вдень, але ці це робили. (Іллін ХІІ)

У цьому прикладі перекладач відмовився від інверсії в українському варіанті та використав прийом опущення (in the open – відкрито). Це цілком виправдано, оскільки зміст оригіналу відтворюється іншими лексичними одиницями (under the sun – вдень). Експресивність підсилюється завдяки використанню в тексті перекладу прислівника «дуже».

Текст оригіналу	Переклад
Long have I desired to look upon the kings of old. (Jackson FR)	Нарешті я бачу прадавніх королів. (Іллін ХІІ)

У перекладі наведеного епізоду збережено прямий порядок слів. Перекладач використав лексико-семантичний прийом модуляції, зумовлений причинно-наслідковим зв'язком. Експресивність перекладу досягається завдяки використанню прислівника «нарешті» в емпатичній позиції.

Текст оригіналу	Переклад
Not idly do the leaves of Lorien fall. (Jackson TT)	Так просто не відпадають листя Лорієну! (Іллін ДВ)

У перекладі на українську мову застосовано повну інверсію. ПРИ цьому експресивність речення підсилюється використанням прислівника «Так просто» на початку речення.

Текст оригіналу	Переклад
Black are their thoughts. (Jackson TT)	Темними є їхні думки. (Іллін ДВ)

У наведеному прикладі перекладач послуговувався прийомом синтаксичного уподібнення і зберіг інверсію в українському варіанті, що відіграє у даному епізоді важливу стилістичну роль і підсилює експресивність висловлювання.

3.3.2 Риторичні питання у перекладі кіносценаріїв. До синтаксичних засобів вираження емоцій належать риторичні питання – явище, яке в українській і англійській мовах має подібний характер.

Риторичне питання характеризується як «ефективна фігура діалогізації монологічного мовлення, що служить для смислового та емоційного виділення його смислових центрів, для формування емоційно-оцінного ставлення адресата до предмета мовлення, а також для представлення адресату особливо важливих у сенсовому відношенні етапів міркування» [95, с. 240–241]. Таким чином, риторичне питання розглядається як риторична фігура, один з експресивних засобів, що використовуються для інтенсифікації та смислової організації мовлення з метою підвищення сили його впливу на адресата.

Функція риторичного питання – привернути увагу, посилити враження, підвищити емоційний тон, створити піднесеність. Відповідь у ньому вже підказана, і риторичне питання тільки залучає адресата до міркувань чи переживань, роблячи його активнішим, нібито змушуючи самого зробити висновок [4, с. 167].

Отже, значна частина таких речень в аналізованих кіносценаріях перекладається за допомогою синтаксичного уподібнення переважно трьома способами:

- 1) відповідним риторичним запитанням;
- 2) заміною риторичного запитання на констатив (твердження);
- 3) окличними реченнями.

Текст оригіналу	Переклад
- I swore to protect you. - Can you protect me from yourself? (Jackson FR)	- Я присягнувся захищати тебе. - А від самого себе ти зможеш захистити? (Іллін ХП)

У цьому епізоді риторичне питання перекладено відповідним риторичним запитанням. При перекладі було застосовано граматичну трансформацію: прийом перестановки, а також лексико-граматичну трансформацію додавання сполучника «а» для підсилення експресивності.

Текст оригіналу	Переклад
What chance do you think you have? (Jackson FR)	А які твої шанси? (Іллін ХП)

У цьому разі в перекладі риторичне питання збережено, проте використано прийом вилучення (do you think) та граматичну трансформацію, коли дієслівна конструкція (you have) перетворюється на конструкцію з іменником (твої шанси).

Текст оригіналу	Переклад
Who's gonna follow us down here, Mr. Frodo? (Jackson TT)	Та хто нас тут переслідуватиме, пане Фродо? (Іллін ДВ)

У наведеному прикладі риторичне питання збережено і супроводжується лексико-семантичним прийомом компенсації, коли стилістичні особливості вихідного тексту, характерні для розмовного стилю (gonna), були передані додаванням сполучника «та», який є характерним для розмовного українського мовлення. Це також підсилює експресивність перекладу.

Текст оригіналу	Переклад
There! What did I tell you? (Jackson TT)	Ну! Що я тобі казав? (Іллін ДВ)

У наведеному прикладі риторичне питання збережено внаслідок використання дослівного перекладу і прийом вилучення (did). Синтаксичне уподібнення привело до повної відповідності у порядку розташування мовних одиниць в оригіналі та перекладі.

Текст оригіналу	Переклад
What is it? (Jackson FR)	Що таке? (Іллін ХП)

У цьому прикладі перекладач передав риторичне питання оригіналу аналогічним в українськомовному тексті, застосувавши лексико-семантичний прийом модуляції.

Текст оригіналу	Переклад
Who now has the strength to stand against the armies of Isengard... and Mordor? (Jackson TT)	Хто зможе протистояти армії Ізенгарду та Мордору? (Іллін ДВ)

У цьому випадку риторичне питання збережено поряд із використанням граматичної трансформації заміни конструкції з інфінітивом (has the strength to

stand against) на конструкцію з модальним дієсловом (може протистояти). Також було застосовано лексико-граматичну трансформацію вилучення (now) .

Текст оригіналу	Переклад
Why can't we have some meat?! (Jackson TT)	Так! Чому б нам не з'їсти трохи м'яса? (Іллін ДВ)

У наведеному прикладі виокристано лексико-семантичний прийом модуляція (can't we – чому б нам), внаслідок чого відтворено емоційне забарвлення іронії оригіналу. Для підсилення експресивності було також застосовано лексико-граматичну трансформацію додавання стверджувальної частки (Так!).

Текст оригіналу	Переклад
Don't you see that is madness? (Jackson FR)	Це ж просто божевілля. (Іллін ХП)

У наведеному прикладі перекладач відмовився від використання риторичного питання і замінив його на твердження. Можна сказати, що речення, яке відтворено констативом, втрачає свою експресивність. Відсутність її на синтаксичному рівні компенсується в тексті перекладу лексичними засобами – додаванням підсилювальних слів (ж просто) поряд із лексико-семантичним прийомом модуляції.

Текст оригіналу	Переклад
What is that horrid stink? (Jackson TT)	А як же тут смердить! (Іллін ДВ)

У цьому випадку перекладач відмовився від використання риторичного питання і застосував граматичну заміну, використавши окличне речення. Тут мала місце граматична заміна, коли іменник було замінено на дієслово в тексті перекладу. Для збереження експресивності було застосовано лексико-граматичну трансформацію додавання сполучника «а».

Висновки до Розділу 3

1. Кінодіалог є істотним складником кінотексту, виявляючи специфічні риси загальнотекстових категорій. У найбільш загальному вигляді кінодіалог є квазі-спонтанним розмовним текстом, що піддається стилізації відповідно до художніх прагнень режисера та орієнтованості на певний кінематографічний код.

2. Кіносценарій як письмово-вербальний компонент фільму має усі ознаки художнього тексту, де задіяно виражальні засоби мови. До лексичних засобів виразності в досліджуваних кіносценаріях належить використання синонімів, антонімів, історизмів, архаїзмів, неологізмів, паремії, тропів тощо.

3. У сценаріях кінотрилогії «Володар перснів» (The Lord of the Rings) присутня значна кількість таких лексичних засобів виразності як фразеологізми, ідіоми і стійкі вирази, а також синтаксичних засобів – інверсій і риторичних запитань, які використовуються для підсилення лексичної виразності текстів кіносценаріїв.

4. Фразеологізмам належить особлива роль у вербальній комунікації загалом і в аналізованих кіносценаріях зокрема, вони не просто передають певну інформацію, але й впливають на почуття та уяву адресата. Належне відтворення фразеологізмів становить одне з важливих завдань перекладача. Помилки при перекладі фразеологізмів можуть виникати вже у зв'язку з тим, що перекладач не розпізнає фразеологічну одиницю і намагається перекласти її як вільне поєднання слів.

5. У перекладі фразеологізмів, ідіом, стійких виразів, інверсії та риторичних питань у кіносценаріях до фільмів «Володар перснів: Братство персня» (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), «Володар перснів: Дві вежі» (The Lord of the Rings: The Two Towers), «Володар перснів: Повернення короля» (The Lord of the Rings: The Return of the King) простежується використання низки лексичних (конкретизація, генералізація, модуляція), синтаксичних (синтаксичне уподібнення, членування речень) та

лексико-семантичних трансформацій (антонімічний переклад, конверсна трансформація, адекватна заміна, метафоризація/деметафоризація, описовий переклад, компенсація, лексичні додавання та ін.).

6. Зміна розташування членів речення з метою смислової або стилістичної емоції належить до комунікативної або стилістичної інверсії. За взаємним розташуванням підмета та присудка можна виділити два типи інверсії: повну й часткову. У зв'язку з фіксованим порядком слів в англійській мові випадки інверсії не є частотними, тому відхилення від звичайного (прямого) порядку слів використовують як ефективний спосіб вираження емотивної характеристики висловлювання. Часте застосування інверсії в українській мові для зазначення комунікативного центру повідомлення робить її недостатньо дієвим засобом вираження емотивності. Тому в таких випадках зворотний порядок слів оригіналу може не відтворюватися в перекладі, а для передачі емотивності тексту можуть використовуватися інші засоби, у тому числі й лексико-фразеологічні. Як показав аналіз розглянутих перекладів англійських кіносценаріїв, здебільшого перекладач відмовився від відтворення інверсій і користувався лексичними засобами для передачі експресивності оригінального тексту.

7. Риторичні питання як риторична фігура, один із синтаксичних експресивних засобів використовуються для інтенсифікації та смислової організації мовлення з метою підвищення сили його впливу на адресата. Їхня основна функція – привернути увагу, посилити враження, підвищити емоційний тон. Перекладаються риторичні запитання переважно трьома способами: відповідним риторичним запитанням; заміною риторичного запитання на констатив (твердження); або окличними реченнями. У досліджуваному матеріалі в більшості випадків риторичне питання в перекладі було збережено. Брак експресивності на синтаксичному рівні було компенсовано в текстах перекладу лексичними засобами, а саме, додаванням підсилювальних слів. Було застосовано прийом модуляцію, додавання, вилучення, членування речень тощо.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Узагальнення теоретичних засад лінгвістичних та перекладознавчих досліджень англomовного художнього кінодискурсу фентезі було виявлено та систематизовано низку фонетичних, морфологічних, семантичних, стилістичних та синтаксичних особливостей таких творів, що є важливими в контексті художнього перекладу англomовних кіноценаріїв.

2. Жанрові особливості англomовних текстів кіноценаріїв впливають з того, що жанр фентезі поєднує у собі риси інших жанрів, а створені автором різноманітні світи можуть бути схожими або відмінними від реальності. Неологізми, що використовуються на позначення неіснуючих реалій художніх світів фентезі, ускладнюють переклад таких творів, а штучні мови створюють унікальну атмосферу фантазійного світу. Кінодіалог як інтегрований у структуру кіноценарію складник фільму характеризується специфічними виявами загальнотекстових категорій.

3. Лексичні та лексико-семантичні особливості англomовних текстів кіноценаріїв визначають типологію перекладацьких трансформацій, що застосовуються у їх відтворенні. Типи перекладацьких трансформацій виявлених та проаналізованих на матеріалі кінотрилогії «Володар перснів» (The Lord of the Rings) (загалом 800 одиниць, що розміщені у Додатку А), представлено на діаграмах 1 та 2 (Додаток Б та В).

4. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що лексичні трансформації у перекладі англomовних кіноценаріїв у жанрі фентезі українською мовою є найбільш поширеними та становлять 43% усіх перекладацьких трансформацій. У перекладі переважають фразеологічні аналоги – 25%. Лексичні трансформації калькування та транскодування становлять 8,4% і 3,6% відповідно. До найпоширеніших лексико-семантичних трансформацій належить також модуляція (або смисловий розвиток), вияви якої становлять 9,9% від усіх типів зафіксованих трансформацій.

5. Систематизація граматичних трансформацій в українськомовних перекладах англомовних кіноценаріїв у жанрі фентезі свідчить про застосування прийомів об'єднання речень або їх членування, а також граматичні заміни, такі як заміна частин мови, зміна типу речення, заміна стверджувальної конструкції на питальну та навпаки. Лексико-граматичні трансформації (компресія, декомпресія, компенсація, антонімічний переклад, експлікація / описовий переклад, заміна, додавання, вилучення, перестановка) загалом становлять 39% усіх типів трансформацій при перекладі проаналізованих англомовних кінострічок у жанрі фентезі.

6. Виявлено, що різні за природою трансформації здійснюються в перекладі досліджуваних кіноценаріїв практично одночасно – приклади транскодування з додаванням, аналога із транскодуванням, конкретизації із транскодуванням, заміни з транскодуванням, калькування з елементами транскодування представлено в Додатку А.

7. Встановлено, що лінгвістичні проблеми кіноперекладу пов'язані не тільки з передачею лексики, граматичних конструкцій, особливостей мовного регістру, а також виражальних засобів мови. На переклад впливають і немовні особливості соціокультурного характеру.

8. Низка труднощі при перекладі кіноценаріїв, які впливають на адекватність та еквівалентність перекладу випливає з того, що, піклуючись про прагматичний складник кіноперекладу перекладач на практиці нерідко відмовляється від повної еквівалентності і намагається досягти найвищого ступеня його адекватності. Ідентифікація, емоційна насиченість та національно-культурна специфіка становлять основні труднощі при перекладі фразеологічних одиниць у досліджуваних кіноценаріях, які передаються за допомогою фразеологічних еквівалентів, неповних (часткових) еквівалентів, фразеологічних аналогів, калькування, описового перекладу та контекстуальних змін.

9. Переклад стилістичних засобів виразності англомовних текстів кіноценаріїв у жанрі фентезі українською мовою стосується й відтворення

інверсії та риторичних питань як засобів підсилення лексичної та лексико-семантичної виразності текстів розглянутих кіносценаріїв.

Отримані результати становлять основу для подальшого дослідження проблематики, порушеної в магістерській дисертаційній роботі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Усаченко І. В. Аудіовізуальний переклад як виклик для сучасних перекладачів. *Науковий вісник ХДУ. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*. № 2. 2020. С. 79–85.
2. Александрук І. В. Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі : (на матеріалі сучасних англійських та американських авторів). автореф. дис. ... канд. філол. наук. Х., 2011. 18 с.
3. Андроникова М. И. От прототипа к образу : к проблеме портрета в литературе и в кино. М. : Наука. 1974. 264 с.
4. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования). Л. : Просвещение, 1981. 295 с.
5. Арутюнова Н. Д. Проблемы морфологии и словообразования : М.: Языки славянских культур, 2007. 288 с.
6. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : КомКнига, 2005. 576 с.
7. Баранова Л. Л., Ахманова О. С., Вербицкая М. В., Полубиченко Л. В. и др. Филологическая фонетика. М. : Издательство МГУ, 1986. 155 с.
8. Бархатова М. О. Инверсия как средство убеждения в защитительных речах (на примере выступлений англоговорящих адвокатов). *Известия Самарского научного центра РАН*. Самара : Изд-во Самарского федерального исследовательского центра РАН. 2010. Т. 12, №5(2). С. 485–489.
9. Бархударов Л. С. Структура простого предложения современного английского языка. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 200 с.
10. Бархударов Л. С. Язык и перевод : Вопросы общей и частной теории перевода. М. : Международные отношения, 1995. 240 с.
11. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
12. Белоусова Л. Имена собственные в контексте фэнтезийного произведения Дж. К. Роулинг о Гарри Поттере. *Наукові записки. Серія :*

Філологічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2010. Випуск 89 (3). С. 259–262.

13. Берди М., Бузаджи Д. М. Киноперевод: мало что от Бога, много чего от Гоблина. *Журнал переводчиков Мосты*. М. : ООО «Р. Валент», 2005. № 4 (8). С. 52–62.

14. Бодрова А. А. Конструирование гендера в кинотексте : на материале американского варианта английского языка : автореф. дис. канд. филол. наук. Нижний Новгород, 2009. 24 с.

15. Божко Е. М. Квазиреалии мира фэнтези, их классификация и роль в воздействии текста перевода на получателя. *Научнотехнические ведомости СПбГПУ. Сер. Гуманитарные и общественные науки*. СПб., 2011. № 3. С. 188–191.

16. Божко О. С. Атмосфера «саспенс» як домінантна ознака літературного жанру «фентезі». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 67. С. 51–54.

17. Бузаджи Д. М. Структуры и связи. О роли синтаксиса в переводе. *Журнал переводчиков Мосты*. М. : ООО «Р. Валент», 2007. № 4 (16). С. 24–32.

18. Вакуленко М. Наукові засади відтворювання запозичених та іншомовних слів : інваріантна транскрипція і транслітерація. *Вісн. Книжк. палати*. 1999. № 10. С. 6–8; № 11. С. 15–18.

19. Ванников Ю. В. Проблемы адекватности перевода. Типы адекватности, виды перевода и переводческой деятельности. *Текст и перевод*. М. : Наука, 1988. С. 34–37.

20. Верба А. В. Особливості використання мовних засобів для створення гумористичного ефекту у англomовному серіалі «How I met Your Mother» та способи їх перекладу українською мовою : дис. ... м-ра філол. наук. Острог, 2020. 92 с.

21. Вербицкая М. В. Теория вторичных текстов (на материале современного английского языка). М. : Изд-во Моск. ун-та, 2000. 220 с.

22. Винникова Т. А. Моделирование механизмов понимания кинотекстов : автореф. дисс.....канд. филол. наук. Барнаул, 2010. 23 с.
23. Виноградов В. С. Введение в переводоведение. М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
24. Виноградов В. С. Перевод : Общие и лексические вопросы. Учебное пособие. М. : КДУ, 2006. 240 с.
25. Власенко І. В. Типи окаяіоналізмів в жанрі фентезі (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов) : автореф. дис.....канд. філол. наук. Одеса, 2018. 17 с.
26. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе : учебное пособие. М. : Международные отношения, 1980. 342 с.
27. Волошина Т. Г., Лихачева В. В. Современный киносценарий как область трансформирующейся реальности от художественного текста к кинодискурсу. Риски в изменяющейся социальной реальности: проблема прогнозирования и управления. Материалы междунар. науч.- практ. конф., Белгород: Изд-во ООО «ПТ», 2015. С. 335–343.
28. Воробьева О. П. Лингвистические аспекты адресованности художественного текста (однойязычная и межъязыковая коммуникация) : дис. ... д-ра филол. наук. М., 1993. 227 с.
29. Воробйова О. П., Джиоев С. Р. Лексичні особливості перекладу англійськомовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 1. 340 с.
30. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст : кинотекст. *Политическая лингвистика*. Екатеринбург, 2007. Вып. (2) 22. С. 106–110.
31. Гайданка Д. В. Дискурс кіно в ракурсі новітніх парадигм : особливості й типологія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2015. № 16. С. 99–101.

32. Гак В. Г., Григорьев Б. Б. Теория и практика перевода. М. : «Интердиалект+», 2000. 456 с.
33. Гарбовский Н. К. Теория перевода. М. : Изд-во Моск. ун-та, 2007. 544 с.
34. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Серия : Лингвистическое наследие XX века. М. : Либроком. 2012. 376 с.
35. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Ком Книга, 2007. 144 с.
36. Горда В. В. Перекладна ономастика та особливості перекладів творів фентезі. *Молодий вчений. Філологічні науки*. Херсон : Гельветика, 2020. № 12 (88). С. 306–310.
37. Горшкова В. Е. Перевод кинодиалога в свете концепции Жиля Делёза. *Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода*. 2010. № 1. С. 16–26.
38. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессоориентированного подхода к переводу кинодиалога (на материале современного французского кино) : автореф. дисс д-ра филол. наук. Иркутск, 2006. 32 с.
39. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессоориентированного подхода к переводу кинодиалога : на материале современного французского кино : дисс. ... доктора филол. наук. Иркутск, 2006. 366 с.
40. Грамматические аспекты перевода: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по специальности «Перевод и переводоведение» и направлению подготовки бакалавров и магистров «Лингвистика» (профиль «Перевод и переводоведение») / сост. О. А. Сулейманова, Н. Н. Беклемешева, К. С. Карданова, Н. В. Лягушкина, В. И. Яременко. Изд-е 2-е. М. : Академия, 2012. 240 с.
41. Джиоев С. Р. Труднощі перекладу кіносценаріїв жанру фентезі. *Science, innovations and education : problems and prospects*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2021. P. 574–576. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mezhdunarodnaya->

nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-science-innovations-and-education-problems-and-prospects-10-12-noyabrya-2021-goda-tokio-yaponiya-arhiv/.

42. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 308 с.

43. Денисова Г. В. Перевод художественных фильмов : лингвистические и культурологические аспекты. *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. М. : ФГБОУ ВО МГЛУ, 2017. Вып. 10 (783). С. 158–168.

44. Довольнова А. А., Самарин А. В. Киноперевод как особый тип аудиовизуального перевода. *Студенческий форум : электрон. науч. журнал*. 2018. № 11 (32). URL : <https://nauchforum.ru/journal/stud/32/36992>

45. Евтеев С. В. Курс лекций. Основы теории перевода. М. : МГИМО, 2001. 98 с.

46. Егер Г. Коммуникативная и функциональная эквивалентность. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. М. : Междунар. Отношения, 1978. С. 137–156.

47. Ейгер Г. В., Безугла, Л. Р. Процес перекладу як мовленнєво-розумова діяльність. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2017. №85. С. 11–20.

48. Завальская Г. П. «Вторичные тексты» в литературной традиции современного английского языка : дисс. ... канд. филол. наук. М., 1988. 114 с.

49. Зайченко С. С. Семиотико-синергетическая интерпретация особенностей организации художественного кинодискурса (на материале англоязычных художественных фильмов исторического жанра) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2013. 23 с.

50. Закирова Н. А. Трудности перевода художественных произведений жанра фэнтези. *Academic research in educational sciences*. 2021. Volume 2. Issue 6. p. 1237-1242. DOI: 10.24412/2181-1385-2021-6-1237-1242

51. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в кинодискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2010. 21 с.

52. Збойкова Н. А. Теория перевода : учебное пособие для вузов. М. : Издательство Юрайт, 2018. 123 с.
53. Земская Е. А. Словообразование как деятельность / под ред. Д. Н. Шмелев. М. : Книжный лом «ЛИБРОКОМ», 2009. 224 с.
54. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика : учебное пособие. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. 192 с.
55. Иванова Е. Б. Интертекстуальные связи в художественных фильмах : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Волгоград, 2001. 16 с.
56. Иванова Е. Б. Художественный видеофильм как текст и его категории. *Языковая личность : проблемы креативной семантики. ВГПУ.* Волгоград : Перемена, 2000. С. 200–206.
57. Игнатов К. Ю. От текста романа к кинотексту : языковые трансформации и авторский стиль (на англоязычном материале) : дисс. ... канд. филол. наук. М., 2007. 196 с.
58. Ильичёва Л. В. Лингвостилистика немецкой кинопрозы : дис. ... канд. филол. наук. Магадан, 1999. 254 с.
59. Кадуріна В. Жанрово-стилістичні особливості сучасного англomовного дискурсу фентезі. *Перекладацькі інновації* : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конф. Суми : СумДУ, 2015. С. 95–96.
60. Калинюк Е. А. Киносценарий экранизации как элемент коммуникативной парадигмы художественного произведения. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. X.* : ХНУ, 2014. № 1102 (77). С. 42–49.
61. Канеева, А. В., Минасян С. В. Неологизм как основная единица языковой игры в романном творчестве Бориса Виана. *Гуманитарные и социальные науки.* 2016. №4. С. 91–104.
62. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.

63. Кириченко М. С. Кіно як текст : кіно-філософські джерела історико-філософського дослідження кіно-перереформатування реальності. *Філософія тексту в сучасній культурі* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф. Київ : КНУКіМ, 2019. С. 95–97.
64. Колодина Е. А. Взаимодействие семиотических систем при формировании смысла кинодиалога : автореф. дис. канд. филол. наук. Иркутск, 2013. 22 с.
65. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. М. : Международные отношения, 2002, 207 с.
66. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода. М. : ЧеРо : Юрайт, 2010. 136 с.
67. Комиссаров В. Н. Проблема интерференции в теории перевода. *Interferenz in der Translation* / herausgegeben von Heide Schmidt. Leipzig. 1989. С. 103–108.
68. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. М. : ЭТС, 2001. 424 с.
69. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Альянс, 2013. 253 с.
70. Котова І. А. Концепти герой та антигерой в американському кінодискурсі : когнітивний і прагматичний аспекти : дис. канд. філол. наук. Харків, 2016. 279 с.
71. Красножон Г. С. Особливості україномовного перекладу творів жанру фентезі (на матеріалі роману «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкіна) : дипломна робота. Х., 2018. 81 с.
72. Крисанова Т. А. Семіотичні аспекти кінодискурсу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2017. №86. С. 23–31.
73. Кузнецова Е. Е. Особенности текста современного англоязычного киносценария. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина.* 2015. №2. С. 182–189.

74. Курінна Г. В. Сценарна майстерність на телебаченні. Теледраматургія : навч. посібн. Х. : ХДАК, 2013. 189 с.
75. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.». 2-е изд., перераб. М. : Просвещение, 1988. 192 с.
76. Лавриненко І. М. Стратегії і тактики зміни комунікативних ролей у сучасному англomовному кінодискурсі : дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2011. 260 с.
77. Латышев Л. К. Технология перевод а: уч. пос. по подготовке переводчиков. М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2000. 280 с.
78. Левицкая Т. Р., Фитерман А. Н. Проблемы перевода (на материале современного английского языка). М. : Международные отношения, 1976. 206 с.
79. Линтвар О. М. Лінгвостилістичні засоби вираження ідіостилю В. М. Теккеря в оригіналі і перекладі (на матеріалі тексту роману «Ярмарок суєти» і його екранізацій) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2015. 22 с.
80. Липков А. И. Проблемы художественного воздействия : принцип аттракциона. М. : Наука, 1990. 240 с.
81. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина. Институт научной информации по общественным наукам. М. : Интелвак, 2003. 1596 с.
82. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Г. Гром'яка ті ін.. 2-ге вид. К. : Видавничий центр «Академія», 2007. 752 с.
83. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. Таллин : Ээсти Раамат, 1973. 92 с.
84. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. *Об искусстве*. СПб. : Искусство–СПб, 1998. С. 278–372.
85. Лотман Ю. М., Цивьян Ю. Г. Диалог с экраном. Таллинн : Александра, 1994. 213 с.

86. Луговая Е. А. Топоним виртуального пространства как культурно-историческая категория (на материале эпопеи Дж. Р. Р. Толкиена «Властелин Колец»): дис. ... канд. филол. наук. Ставрополь, 2006. 217 с.
87. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2009. 304 с.
88. Манахов О. І. Літературна традиція і жанр фентезі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2014. Вип. 8(2). С. 115–117.
89. Манахов О. І. Фентезі як інтертекстуальний жанр епохи постмодернізму. *Філологічні семінари*. 2015. Вип. 18. С. 36–43.
90. Маслова С. Я. Способи творення одиниць розмовної лексики в англійськомовному кінодискурсі. *Львівський філологічний часопис*. 2020. Вип. 8. С. 120–125.
91. Матасов Р. А. История кино/видео перевода. *Вестник Моск. ун-та. Серия 22. №3*. 2008. С. 3–26.
92. Матасов Р. А. Перевод кино / видео материалов : лингвокультурологические и дидактические аспекты : автореф. дис.. канд. филол. наук. М., 2009. 23 с.
93. Мельникова Ю. Н. Структурно-семантические особенности топонимов языка (диахронический аспект) : автореф. дисс. ... к. филол. наук. Белгород, 2018. 22 с.
94. Миславський В. Н. Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми. Х. : Харківський приватний музей міської садиби, 2007. 328 с.
95. Михальская А. К. Основы риторики. Мысль и слово. М. : Просвещение, 1996. 416 с.
96. Навчально-методичний посібник з російсько-українського перекладу для студентів ОС «Магістр» спеціальності 035.03 Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно) / укл.: доцент кафедри слов'янської філології та перекладу, Н. А. Гайдук. Маріуполь: МДУ, 2020. 175 с.

97. Назмутдинова С. С. Гармония как переводческая категория (на материале русского, английского, французского кинодискурса) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Тюмень, 2008. 18 с.
98. Найда Ю. А. К науке переводить. *Лингвистические аспекты перевода*. Ереван : Лингва, 2007. С. 4–31.
99. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок : труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів : Навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2008. 200 с.
100. Овчаренко Н. Ф. Постколоніальні проєкції канадської прози : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 512 с.
101. Паршин А. Теория и практика перевода. М. : Высшая школа, 2003. 375 с.
102. Плетенецька Ю. М. Парадигма понять термінологічної системи кіно перекладу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Філологічні науки. 2013. № 14(3). С. 219–226.
103. Полубиченко Л. В. К вопросу о норме в художественном переводе. *Социальные и гуманитарные науки на Дальнем Востоке*. Хабаровск, 2018. Т. 15, вып. 1. С. 17–21.
104. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. К. : «Ваклер», 2002. 352 с.
105. Пушина В., Сітко А. Особливості аудіовізуального перекладу. *Фаховий та художній переклад : теорія, методологія, практика : збірник наукових праць*. К.: Аграр Медіа Груп, 2020. С. 119–124.
106. Райс К. Классификация текстов и методы перевода = Reiss, K. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* / пер. с нем. А. Батрака / *Вопр. теории перевода в зарубежной лингвистике* : сб. ст. / под ред. В. Н. Комиссарова. М., 1998. С. 202–228.
107. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

108. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М. : Международные отношения, 1974. 216 с.
109. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. М. : Р. Валент, 2010. 244 с.
110. Рутковский В. Сценарий начинает и выигрывает. *Журнал ТЕАТР* №27-28, 2016. URL : <http://oteatre.info/stsenarij-nachinaet-i-vyigryvaet/>
111. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2010. 844 с.
112. Серебрянская О. В. Особенности перевода киносценариев. *Научові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 56. С. 278–281.
113. Сидорова М. Ю., Шувалова О. Н. Интернет-лингвистика: вымышленные языки. М. : «1989.ру», 2006. 184 с.
114. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Філологія. Мовознавство. 2014. Т. 221, Вип. 209. С. 89–93.
115. Сіроштан Т. О., Прокопенко А. В. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 4. 2020. С. 76–80.
116. Скоромыслова Н. В. Теоретический аспект перевода художественных фильмов. *Вестник Моск. гос. обл. ун-та. Сер. Лингвистика*. 2010. №1. С. 153–156.
117. Слышкин Г. Г., Ефремова М. А. Кинотекст : опыт лингвокультурологического анализа : монография. М. : Водолей Publishers, 2004. 153 с.

118. Снеткова М. С. К проблеме перевода художественных фильмов. *Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология.* М., 2008. № 1. С. 56–62.
119. Соломкина Т. А. Взаимодействие театра и кино в Германии первой трети XX века : дисс. ... канд. искусствоведения. . Санкт-Петербург, 2016. 212 с.
120. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция. *Оптимизация речевого воздействия.* М. : Высшая школа, 1990. С. 178–187.
121. Соскина С. Н. Имя собственное в семантической структуре научнофантастического текста. *Проблемы функциональной семантики.* Калининград : Изд-во Калининградского ун-та. 1993. С. 127–136.
122. Соскина С. Н. Квазилексемы фантастики как особый вид художественных окказионализмов. *Структура текста и семантика языковых единиц.* Калининград : Изд-во КГУ, 2001. С. 196–203.
123. Соскина С. Н. Способы семантизации окказиональных образований в научно-фантастическом тексте. *Вопросы английской контекстологии.* Л. : ЛГУ, 1990. Вып. 3. С. 68–72.
124. Сургай Ю. В. Интердискурсивность кинотекста в кросскультурном аспекте : автореф, дис. ... канд. филол. наук. Тверь, 2008. 17 с.
125. Танцура В. Є. Лінгвокультурологічні аспекти перекладу художніх фільмів англійською мовою. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* 2014. № 3 (286). С. 45–50.
126. Усов Ю. Н. Методика использования киноискусства в идейноэстетическом воспитании учащихся. Таллин : Министерство просвещения, 1980. 125 с.
127. Фадеева О. В. Відтворення толкієнізмів у перекладацькій практиці. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 9. Сучасні*

тенденції розвитку мов. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Випуск 1. С. 337–342.

128. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.

129. Фесенко Т. А. Специфика национального культурного пространства в зеркале перевода. Тамбов : Изд-во ТГУ имени Г. Р. Державина, 2002. 228 с.

130. Фуко М. Археология знания. СПб. : Гуманитарная Академия, 2004. 416 с.

131. Цивьян Ю. Г. К метасемиотическому описанию повествования в кинематографе. *Труды по знаковым системам : ученые записки Тартуского гос. ун-та*. Вып. XVII. Тарту, 1984. С. 109–121.

132. Цыбина Л. В. Структура и параметрические характеристики кинематографического дискурса. *Лингвистические и экстралингвистические проблемы коммуникации : теоретические и прикладные аспекты : межвузовский сб. науч. тр.* Саранск : Морд. гос. ун-т им. Н. П. Огарева, 2006. Вып. 5. 120 с.

133. Чужакин А. П., Палажченко П. Р. Мир перевода. *Introduction to Interpreting XXI*. М. : Р. Валент, 2004. 224 с.

134. Шапошник О. М. Лексико-стилістичні засоби вербалізації вторинних світів фентезі : перекладознавчий аспект. *Наукові записки ЦДПУ імені В. Винниченка*. Серія : Філологічні науки : зб. наук. праць. Кропивницький : Вид-во «КОД», 2018. Вип. 164. С. 568–573.

135. Швейцер А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. 215 с.

136. Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. *Актуальні проблеми філології*. Одеса, 2017. С. 88–91.

137. Эко У. О членении кинематографического кода. Строеие фильма: некоторые проблемы анализа произведений экрана : сб. ст. / под ред.К. Э. Разлогова. М. : Радуга, 1985. 279 с.
138. Airaparma. Библия. Quenya. Квенья URL: <http://quetin.narod.ru/byble.htm#ataremma>
139. Alvarez-Pereyre M. Using film as a linguistic specimen : Theoretical and practical issues. *Telecinematic Discourse : Approaches to the Language of Films and Television Series* / ed. by R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2011. P. 47–67.
140. Anderman G., Diaz-Cintas J. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Hampshire : Palgrave Macmillan. 2009. 272 p.
141. Baker M. In other words. A coursebook on translation. London: Routledge, 1992. 304 p.
142. Baraldi C. Language Mediation as Communication System. *Communication Theory*, Volume 27, Issue 4, Oxford, United Kingdom : Oxford University Press, 2017. P. 367–387. DOI: <https://doi.org/10.1111/comt.12118>
143. Bassnett S. Translation Studies. 3-rd ed. London ; NY : Routledge, 2005. 176 p.
144. Bordwell D. Making, Meaning : Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema. Cambridge : Harward University Press, 1989. 352 p.
145. Bruti S. Spoken discourse and conversational interaction in audiovisual translation. *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation*. / ed. by L. Pérez-González. London : Routledge, 2018. 570 p. eBook ISBN: 9781315717166 DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315717166>
146. Bubel, C. The linguistic construction of character relations in TV drama : Doing friendship in Sex and the City. Dissertation zur Erlangung des Academischen Grades eines Doktors der Philosophie der Philosophischen Facultaten der Universitat des Saarlandes. Saarbrocken : Un-t des Saarlandes, 2006. 294 p.

147. Cavaliere F. Measuring the perception of the screen translation of *Un Posto al Sole: Across cultural study*. *Between Text and image. Updating research in screen translation* / ed. by D. Chiaro., C. Heiss, C. Bucaria. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2008. P. 165–180.
148. Chatman S. *Story and Discourse : Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca and London : Cambridge University Press, 1980. 277 p.
149. Chiaro D. Issues of quality in screen translation. *Between Text and image. Updating research in screen translation* / ed. by D. Chiaro., C. Heiss, C. Bucaria. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2008. P. 241–256.
150. Chothia J. *Forging a Language : A Study of the Plays of Eugene O’Neill*. Cambridge : Cambridge University Press, 1982. 256 p.
151. Deguzman K. What is a Slug Line? Scene Heading Screenplay Formatting. 2021. URL : <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-a-slug-line-definition/>
152. Durdureanu I. Translation of Cultural Terms: Possible or Impossible? *JoLIE 4 Romania*, 2011, P. 51–63.
153. Gambier Y. The Position of Audiovisual Translation Studies. *The Routledge Handbook of Translation Studies*. London : Routledge, 2013. P. 45–59.
154. Gonzalez L. P. Audiovisual Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London : Routledge, 2011. P. 13–20.
155. Jakobson R. Closing Statement : Linguistics and Poetics. *Style in Language* / ed. by T. A. Sebeok. New York ; London : The Technology Press of MIT : John Wiley and Sons, 1960. P. 350–377.
156. Kozloff S. *Overhearing Film Dialogue*. Berkeley ; Los Angeles, CA : University of California Press, 2000. 332 p.
157. Mai M., Winter R. *Das Kino der Gesellschaft – die Gesellschaft des Kinos. Interdisziplinäre Positionen, Analysen und Zugänge*. Köln : Herbert von Halem Verlag, 2006. 320 s.
158. Martin G. R. R. *A Song of Ice and Fire. Box Set (6 Volumes)*. UK, Australia : HarperCollinsPublishers, HarperVoyager, 2012. 5232 p.

159. Matthews P. H. Effects of Tutoring Discourse Structure on Motivation Among University Foreign Language Learners. Athens, Georgia : The University of Georgia, 2001. 170 p.
160. Mera M. Read my lips: Re-evaluating subtitling and dubbing in Europe. *Links & Letters* 6, 1999, P. 73–85.
161. Newmark P. A Textbook of Translation. London/New York : Prentice Hall, 1998. 292 p.
162. Orero P. Audiovisual translation. A new dynamic umbrella // *Topics in audiovisual translation* / ed. by Pilar Orero. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2004. P. 7–13. 227 p.
163. O’Sullivan C. Translating Popular Film. Palgrave Macmillan, 2011. 243 p.
164. Pavesi M. The Potentials of Audiovisual Dialogue for Second Language Acquisition. *Translation, Technology and Autonomy in Language Teaching and Learning* / ed. by P. Alderete-Diez. Bern : Lang, 2012, P. 155–174.
165. Robinson D. What is Translation? Centrifugal Theories, Critical Interventions. Kent and London: The Kent State University Press, 2014. 219 p.
166. Rossi F. Discourse analysis of film dialogues : Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. *Telecinematic Discourse : Approaches to the Language of Films and Television Series* / ed. by R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2011. P. 21–46.
167. Szarkowska A. The Power of Film Translation. *Translation Journal* Volume 9, No. 2 April 2005 URL : <https://translationjournal.net/journal/32film.htm>
168. Tkachyk O., Nahorna K. Мовно-жанрова специфіка кіносценаріїв фільмів медичної тематики : корпусний підхід. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : Серія «Філологія», № 8 (76), 2019. С. 74–78.

169. Tolkien J. R. R. The Letters of J. R. R. Tolkien / ed. by Humphrey Carpenter. London : George Allen & Unwin Ltd., 1981. 542 p.

170. Vassiliou A. Analyzing Film Content : A Text-Based Approach. Surrey : University of Surrey, 2006. 195 p.

171. Werner J. Ritter Text and Context in Multimedia Translation // (Multi) Media Translation Concepts, practices, and research / ed. by Yves Gambier, Henrik Gottlieb. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2001. P. 51–64. 297 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЗІ СКОРОЧЕННЯМИ

1. Jackson FR = Jackson, P. The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring. Script. 2001. URL: <https://imsdb.com/scripts/Lord-of-the-Rings-Fellowship-of-the-Ring,-The.html>

2. Jackson TT = Jackson, P. The Lord of the Rings: The Two Towers. Script. 2002. URL: <https://www.opensubtitles.com/uk/subtitles/the-two-towers-2002-2160p-uhd-bluray-x265-boredor>

3. Jackson RK = Jackson, P. The Lord of the Rings: The Return of the King. Script. 2003. URL: <https://list-english.ru/pdf/scripts/Lord-of-the-Rings-The-Return-of-the-King.pdf>

4. Іллін ХП = Іллін Р. В. Володар перснів : Хранителі персня. Субтитри. Українська. 2008. URL: <https://www.opensubtitles.com/uk/subtitles/lord-of-the-rings-fellowship-of-the-rings-extended-edition-ukrainian-srt-subtitles>

5. Іллін ДВ = Іллін Р. В. Володар перснів : Дві вежі. Субтитри. Українська. 2008. URL: <https://www.opensubtitles.com/uk/subtitles/lord-of-the-rings-extended-two-towers-ukrainian-srt-subtitles> -

6. Іллін ПК = Іллін Р. В. Володар Перснів : Повернення Короля. Субтитри. Українська. 2008. URL: <https://www.opensubtitles.com/uk/subtitles/lord-of-the-rings-extended-return-of-the-king-ukrainian-srt-subtitles>

ДОДАТОК А

Перекладацькі трансформації використані під час перекладу кінотрилогії
«Володар пернів» (The Lord of the Rings)

Таблиця 1

№	Назва англійською	Переклад українською	Тип трансформації
1	And on the slopes of Mount Doom they fought for the freedom of Middle Earth.	І на схилах Гори Приречення билися за свободу Середзем'я.	еквівалент
2	But the power of the Ring could <i>not be</i> undone .	Але сила Персня була надто могутньою .	антонімічний переклад
3	Sauron, the enemy of the Free Peoples of Middle Earth was defeated.	Саярона, ворога вільних народів Середзем'я, здолали.	калькування
4	But the hearts of Men are easily corrupted .	Але людські серця дуже легко отруїти .	аналог
5	And the Ring of Power has a will of its own.	Так і Перстень Всеваддя мав власну волю.	еквівалент
6	My Precious!	Моє золотце!	цілісне перетворення
7	The Ring came to the creature Gollum who took it deep into the tunnels of the Misty Mountains .	Перстень перейшов до створіння на ім'я Голум, що віднесло його в надра Імлистих Гір .	еквівалент
8	And in the gloom of Gollum's cave it waited.	І там, у темних глибинах , перстень чекав.	генералізація
9	A Hobbit. Bilbo Baggins of the Shire .	Хобіт. Більбо Торбінс із Уділу.	еквівалент
10	Bag End , Bagshot Row, Hobbiton, West Farthing, The Shire, Middle Earth.	Торбин Вузол , Дірчастий Провулок, Хобі тон, Західна Чверть, Уділ, Середзем'я.	еквівалент

11	The Third Age of this world.	Третя епоха цього світу.	аналог
12	... quite content to ignore and be ignored by the world of the Big Folk .	... і вони цілком задоволені тим, що світ здорованів не звертає уваги на них, а вони на нього.	компресія
13	But today of all days, it is brought home to me it is no bad thing to celebrate a simple life .	Але сьогодні, у цей особливий день, я з упевненістю можу сказати, що не варто нехтувати звичайними простими життєвими радощами .	експлікація/описовий переклад
14	So how is the old rascal ?	Як там цей старий пройдисвіт ?	аналог
15	I hear it is going to be a party of special significance ?	Я чув, що це святкування буде навдивовижу розкішним ?	заміна
16	No thank you! We don't want any more visitors, well wishers or distant relations!	Ні, дякую! Нам більше не потрібні гості, доброзичливці чи далекі родичі!	компресія
17	Of course he does, he's a Baggins, not some blockheaded Bracegirdle from Hardbottle .	Звісно, він же Торбінс, а не якийсь дубоголовий підпережий пояс із твердодуба .	еквівалент
18	Old Toby, the finest weed in the Southfarthing.	Старий Тобі, найкращий тютюн у Південній Чверті.	конкретизація
19	Hello, Hello, Fatty Bolger Lovely to see you...	Добри вечір, Добри вечір, гладун Болджер . Радий усіх вас бачити.	транскодування з додаванням 3
20	So there I was at the mercy of three monstrous trolls and they were all arguing amongst themselves about how they were going to	Тож ми опинилися у лапах трьох потворних тролів , і вони сперечалися між собою про те,	часткове калькування

	cook us.	як нас приготувати.	
21	Mrs Bracegirdle , how nice to see you. Welcome welcome.	Місіс Підпережи Пояс , радий вас бачити. Ласкаво прошу.	еквівалент
22	PROUDFEET!	Гордоступні!	еквівалент
23	Do not take me for some conjuror of cheap tricks!	Не варто вважати мене якимось дешевим фокусником!	вилучення
24	The year 3434 of the Second Age .	Рік 3434 Другої Епохи .	аналог
25	Here follows the account of Isildur, the High King of Gondor , and the finding of the Ring of Power.	Тут ідеться про Ісілдур, Великого Короля Гондору , і про знаходження Персня влади.	калькування
26	It has come to me, the One Ring, and it shall be an heirloom of my Kingdom.	Він прийшов до мене, Єдиний Перстень, і стане перлиною мого королівства.	аналог
27	All those who follow in my bloodline shall be bound to its fate ...	Усі, хто продовжить свій рід від мене, будуть пов'язані з його долею ...	аналог
28	The markings upon the band begin to fade.	Позначки на персні тьмянішають.	аналог
29	There's been some strange folk crossing the Shire.	Дивні подорожні проходять через Уділ.	аналог
30	War's brewing .	Назріває війна.	перестановка
31	Children's stories that's all that is.	Та це дитячі казочки . Не більше...	компенсація
32	Dwarves, others of a less than savoury nature .	Гноми та інші менш приязні .	компресія
33	You're beginning to sound like that old Bilbo Baggins! Cracked he was!	Ти вже говориш як той Більбо Торбінс. Дивакуватий!	аналог

34	Good night, sweet maiden of the golden ale!	Добраніч, прекрасна дівочого золотого елю!	калькування
35	This is the One Ring.	Це Єдиний Перстень.	еквівалент
36	Forged by the Dark Lord Sauron in the fires of Mount Doom.	Викуваний Темним Володарем Сауроном у полум'ї Гори Приречення.	аналог
37	Its heard its master's call.	Він [Перстень] почув поклик свого володаря.	декомпресія
38	They are one, the Ring and the Dark Lord.	Вони єдині, Перстень і Темний Володар – одне ціле.	еквівалент
39	I'll be waiting for you. At the Inn of the Prancing Pony.	Я чекатиму на тебе в трактирі «Грайливе Поні».	аналог
40	They're going to the harbour beyond the white towers To the Grey Havens.	Вони йдуть до пристані за білою вежею у Сіру Гавань.	калькування
41	Smoke rises from the Mountain of Doom The hour grows late and Gandalf the Grey rides to Isengard seeking my Council.	З Гори Приречення здіймається дим. Час спливає і Гендальф Сірий примчав у Айзенгард аби дістати моєї поради.	транскодування з додаванням
42	Your love of the Halflings leaf has clearly slowed your mind.	Твоя любов до тютюну Напівросликів притупила й затемарила твій розум.	конкретизація
43	His gaze pierces cloud, shadow, earth and flesh.	Його погляд пронизує хмари, тінь, землю та плоть.	аналог
44	You know of what I speak Gandalf. A great eye,	Ти знаєш, про що я, Гендельфе. Велике	модуляція

	lidless, wreathed in flame.	Око , недремне, огорнене полум'ям.	
45	The Eye of Sauron	Око Саурона	часткове калькування
46	A palantir is a dangerous tool Saruman.	Палантір – небезпечний інструмент, Сарумане.	транскодування
47	The crossed the River Isen on Midsummer's Eve disguised as riders in black.	У День літнього сонцестояння вони перетнули річку Айзен у подібі чорних вершників.	декомпресія
48	How far to the nearest crossing ?	Де найближчий перехід через ріку?	експлікація/описовий переклад
49	We're heading for the Prancing Pony .	Ми йдемо в таверну «Грайливий Поні» .	модуляція
50	Good Evening little masters . What can I do for you ?	Добрий вечір, маленькі велителі . Що я можу для вас зробити?	аналог
51	Underhill, my name's Underhill	Підпагорбок, містер Підпагорбок	еквівалент
52	I remember! Elderly chap! Big grey beard, pointy hat.	Точно згадав, добродій у літах!	декомпресія
53	What his right name is, I've never heard, but round here, he's known as Strider .	Його справжнього імені я ніколи не чув, але його тут називають Блукач .	аналог
54	Let him go! Or I'll have you Longshanks!	Відпусти його або отримаєш, Рослявий!	аналог
55	They were once men. Great Kings of Men .	Колись вони були людьми. Великими Королями Людства .	калькування
56	The Sauron the Deciever gave to them nine rings of power.	Але Саурон Облудник дав їм дев'ять перснів влади.	еквівалент

57	They are the Nazgol. Ringwraiths. Neither living nor dead.	Вони Нацголи. Перстневі привиддя. Ні живі, ні мертві.	декомпресія
58	Where are you taking us ? – Into the wild.	Куди ти нас ведеш? – У дикі землі.	декомпресія
59	To Rivendell Master Gamgee. To the House of Elrond.	В розщілину долини, містере Хемгі. У дім Елронда.	заміна
60	What about elvenses ? Luncheon, Afternoon Tea, Dinner ? Supper!	А про передобідок, ланч, полуденок? Обід, вечерю?	аналог
61	The Elf Maiden who gave her love to Beren ... a mortal	Ельфійка, що віддала своє серце Берену.... смертному	компресія
62	Tomatoes, sausages, nice crispy bacon	Ковбасу з беконом і помідорчиками.	вилучення
63	He's passing into the Shadow world. He'll soon become a wraith like them.	Він відходить у світ тіней. Скоро стане привиддям, як і вони.	перестановка
64	Sam! Do you know the Athelas plant?	Сем! Ти знаєш Ацелас плант?	транскодування
65	Kingsfoil, aye, its a weed!	Королівський лист, так це ж трава!	модуляція
66	Give up the halfling She-elf.	Покинь напіврослика, Ельфійко!	аналог
67	I meant to go back. Wander the paths of Mirkwood...	Я збирався повернутися туди, задивуватися могутністю Мороколісся...	еквівалент
68	... visit Laketown, see the Lonely Mountain again ...	... відвідати Озерне місто, знову побачити Самотню Гору ...	калькування
69	By foul craft Saruman has crossed orcs with goblin men....	За допомогою мерзосвітнього чаклунства Саруман схрестив орків з гоблінолюдьми...	компресія

70	I led Isildur into the heart of Mount Doom.	Я провів Ісідора у серце Гори Приречення.	модуляція
71	The line of Kings is broken.	Королівський родовід перервався.	аналог
72	Isildur's bane is found	Прокляття Ісідора знайдено.	аналог з транскодуванням
73	I do not ask your pardon Master Elrond for the Black Speech of Mordor may yet be heard in every corner of the West.	Я не проситиму у тебе вибачення, Повелителю Елронде, бо Чорне Речення Мордору можна скоро буде почути у кожному куточку Заходу.	часткове калькування
74	Long has my father, the Steward of Gondor kept the forces of Mordor at bay.	Тривалий час мій батько, Стюард Гондору , стримував сили Мордору.	транскодування
75	Anyway you need people of intelligence on this sort of mission.....quest thing	І нарешті, вам же потрібні розумні голови у цій місії... завданні... у цьому...	модуляція
76	So be it! You shall be the Fellowship of the Ring!	Хай буде так! Ви станете братством Персня!	аналог
77	The Ringbearer is setting out on the quest of Mount Doom ...	Перстненосець вирушає у свій похід до Гори Приречення	еквівалент
78	... and may the blessings of elves, and men, and all free folk go with you.	... і нехай благословення ельфів, людей і усіх вільних народів супроводжує вас	заміна
79	If our luck holds the Gap of Rohan will still be open to us.	Якщо пощастить, то Роханський Розрив буде відкрито для нас.	заміна
80	Gandalf, we could pass through the Mines of Moria.	Гендальфе, ми могли б пройти через Копальні	аналог з транскодуванням

		Морії.	
81	My cousin Balin would give us a royal welcome.	І мій двоюрідний дядько Балін влаштував би нам королівську зустріч.	конкретизація з транскодуванням
82	Nothing, its just a whisp of cloud	Нічого, просто хмаринка	компенсація
83	Crebain! From Dudland!	Кребайн! 3 Темнокраю!	еквівалент
84	We must take the Pass of Caradhras.	Доведеться йти через Карадрас.	заміна з транскодуванням
85	There is a fell voice on the air	В повітрі лунає зловісний голос.	аналог
86	It reads “The Doors of Durin, Lord of Moria, Speak Friend and Enter”	Тут написано «Двері Дуріна, Повелителя Морії, Скажи Друг і Увійди»	аналог
87	I will try to find the opening words.	Я спробую знайти потрібні слова.	конкретизація
88	What’s the elvish word for friend ?	Як ельфійською буде «друг»?	компресія
89	Roaring fires! Malt Beer!	Палаюче вогнище! Солодове пиво!	еквівалент
90	Red Meat off the bone!	Соковите м’ясо просто з кісточки!	аналог
91	The wealth of Moria is not in gold, or jewels, but Mithril	Багатство Морії було не в коштовностях чи золоті, а в Міфрилії	транскодування
92	Bilbo had a shirt of mithril rings that Thorin gave him	Колись Торін подарував кольчугу з міфрилових кілець Більбо	калькування
93	Aww that was a Kingly gift	Просто королівський дарунок	калькування
94	He escaped the dungeons of Barad-Dur!	Він утік із темниці Бара-Дура!	аналог з транскодуванням

95	Behold the great realm and dwarf city of Dwarrowdelf .	Зрїть! Ось велике королівство і місто гномів Ногрода .	еквівалент
96	There's an eye-opener and no mistake	Дивовижне видовище , його ні з чим не сплутаєш.	компенсація
97	Fool of a Took!	Дурний Тук!	заміна
98	Throw yourself in next time, and rid us of your stupidity !	Наступного разу стрибни туди сам і позбав нас свого глупства!	аналог
99	Let them come There's one dwarf yet in Moria who still draws breath .	Нехай заходять! У Морії ще лишився гном, чиє серце б'ється .	аналог
100	You should be dead. That spear would have skewered a wild boar	Ти мав загинути. Той спис проштрикнув би і вепра .	заміна
101	What is this new devilment ?	А це що за нечисть?	аналог
102	A balrog , a demon of the ancient world. Its foe is beyond any of you RUN!	Балрог , демон стародавнього світу. Здолати цього ворога вам не під силу.	транскодування
103	I am the Servant of the Secret Fire .	Я Служитель Потаємного Вогню .	аналог
104	Wielder of the Flame of Anor.	Володар полум'я Анора	калькування
105	Fly you fools!	Тікайте, нерозумні!	цілісне перетворення
106	They say there's a great sorceress lives in these woods.	Кажуть, що в цих лісах живе могутня чаклунка .	аналог
107	An Elf-witch of terrible power.	Ельфійська відьма жахливої сили.	заміна
108	I have the eyes of a hawk , and ears of a fox !	У мене зір як у сокола , а слух як у	модуляція

		лисиці!	
109	I don't usually hold with foreign food, but this Elvish stuff , it's not bad.	Я не дуже люблю заморські наїдки, але це ельфійське єство цілком пристойне.	конкретизація з транскодуванням
110	Those rain clouds might.	Хіба що ті хмарюки .	компенсація
111	The thieves! The thieves! The filthy little thieves!	Крадії! Крадії! Підлі злодюги!	компресія
112	Nasty Elves twisted it.	Недобрі ельфи сплели її.	аналог
113	We swears to serve the master of the preciousss.	Ми присягаємося служити повелителеві скарбу .	аналог
114	We swears on... on the precious.	Ми поклянемося на скарбі .	аналог
115	You will lead us to the Black Gate.	Ти виведеш нас до Чорної Брами .	калькування
116	Not idly do the leaves of Lurien fall.	Листя Лурієн знічев'я не падає.	часткове калькування (з транскодуванням)
117	We dwarves are natural sprinters! Very dangerous over short distances!	Ми, гноми, прудконогі , але на коротких відстанях!	компресія
118	Rohan. Home of the horse-lords.	Рохан. Край конярів .	аналог
119	Some evil gives speed to these creatures, sets its will against us.	Якась лиха сила додає їм швидкості і протидіє нам.	декомпресія
120	Legolas, what do your Elf eyes see?	Леголас, що бачать твої ельфійські очі?	калькування
121	The Uruks turn northeast.	Уруки повертають на північний схід.	транскодування
122	The old world will burn in the fires of industry.	Старий світ згорить в огні плавлень .	заміна

123	We will drive the machine of war with the sword and the spear and the iron fists of the Orc.	Мечі, списи та залізні кулаки орків запустять машину війни.	калькування
124	Too long have these peasants stood against you. But no more.	Ці селюки надто довго вам опиралися та більше не зможуть.	компенсація
125	Unchecked. Unchallenged. Killing at will.	Не зустрічаючи опору, вони безкарно мордують люд.	заміна
126	Why do you lay these troubles on an already troubled mind ?	Нащо ти бентежиш і так збентежений розум ?	компенсація
127	Your uncle is wearied by your malcontent, your war-mongering .	Твій дядько втомився від твого невдоволення, твого ратоборства.	компресія
128	Under pain of death!	Під страхом смерті!	цілісне перетворення
129	Do you remember the Old Forest? On the borders of Buckland ?	Пам'ятаєш Старий Ліс за Баклендом ?	транскодування
130	Trees that could whisper. Talk to each other. Even move .	Дерева шепочуться. Розмовляють один з одним. Навіть ходять.	аналог
131	We ain't 'ad nothin' but maggoty bread for three stinkin' days!	Ми вже три дні не їли нічого, окрім поточеного червою хліба.	експлікація
132	Get back, scum!	Назад, мерзото!	аналог
133	A red sun rises. Blood has been spilled this night.	Схід сонця червоний. Цієї ночі пролилася кров.	компенсація
134	Riders of Rohan, what news from the Mark ?	Вершники Рохану, що нового на кордоні?	аналог
135	What business does an Elf, a man and a Dwarf have in	Що шукають у Рохані Ельф,	аналог

	the Riddermark?	Людина і Гном?	
136	Saruman has poisoned the mind of the king and claimed lordship over these lands.	Саруман отруїв мозок нашого короля та оголосив себе сюзереном цих земель.	аналог
137	The White Wizard is cunning.	Білий чаклун дуже хитрий.	аналог
138	He walks here and there, they say, as an old man, hooded and cloaked .	Кажуть, він з'являється там і тут, у подобі діда, у плащі, каптурі .	заміна
139	I'm gonna rip out your filthy little innards!	Я повіриваю вам тельбухи!	компресія
140	Let's put a maggot-hole in your belly.	Зробимо червоточину у твоєму череві.	аналог
141	Treebeard , some call me.	Дехто зве мене деревобородом .	еквівалент
142	Sounds like Orc mischief to me!	Схоже на Орчі вигадки!	аналог
143	Destroyers and usurpers , curse them!	Прокляті й ненажерливі зайди!	заміна
144	Side? I am on nobody's side because nobody's on my side, little Orc .	За кого? Я ні за кого, Орчення . Бо за мене ніхто.	компресія
145	We're Hobbits... Halflings! Shirefolk!	Ми Хобіти... Коротуни! Ми з Ширу!	аналог
146	Whoa, it's a bog! He's led us into a swamp!	Ого, болото! Він завів нас у трясовину!	аналог
147	The way through the marshes .	Дорогу через мочарі .	аналог
148	There are dead things! Dead faces in the water!	Там мертвяки! У воді обличчя мерців!	аналог

149	... or hobbits go down to join the dead ones and light little candles of their own.	Якщо хобіти не хочуть приєднатися до неживих і теж запалити свічечки.	аналог
150	Gandalf told me you were one of the River Folk .	Гандальф сказав мені, що ти з Річкового Народу .	калькування
151	Wraiths! Wraiths on wings!	Духи! Летючі духи!	заміна
152	From the lowest dungeon to the highest peak, I fought with the Balrog of Morgoth .	У бездонному підземеллі та на захмарній вершині я бився з ним, моргоцьким Балрогом .	транскодування
153	Until at last, I threw down my enemy and smote his ruin upon the mountainside.	Доки врешті-решт, не здолав супостата і не скинув його труп на дикий крутосхил.	аналог
154	That is one of the Mearas , unless my eyes are cheated by some spell.	Або це один з Меарас , або на очах моїх якась полуда.	транскодування
155	He's the lord of all horses and he's been my friend through many dangers.	Він цар над усіма кіньми і він не раз рятував мене у біді.	аналог
156	My home lies deep in the forest near the roots of the mountain .	Мій дім глибоко в хащах біля підніжжя гори .	модуляція
157	Edoras and the Golden Hall of Meduseld.	Едорас і Золотий Чертог Медусельда.	аналог
158	There dwells Theoden, King of Rohan , whose mind is overthrown.	Там Теоден, Король Рохану , чий розум потьмарено.	транскодування
159	What a tragedy for the king to lose his only son and heir.	Яка лиха королівська доля втратити єдиного сина і спадкоємця.	модуляція
160	I understand his passing is hard to accept, especially	Я розумію, як тобі важко змиритися з	аналог

	now that your brother has deserted you.	його смертю , надто тепер, коли і твій брат тебе покинув.	
161	I cannot allow you before Thuoden-King so armed, Gandalf Greyhame.	Я не пущу вас перед очі короля Теодена, озброєних, Гендельфе Сіроризнику .	еквівалент
162	By order of Gruma Wormtongue.	Наказ Грума Червовуста .	еквівалент
163	You would not part an old man from his walking stick?	Ви же не заберете ціпка у старого діда?	аналог
164	He's a herald of woe.	Провісник лиха.	еквівалент
165	Why should I welcome you, Gandalf-Stormcrow?	Чого я маю тебе вітати, Гендальфе-Крук ?	транскодування
166	Be silent! Keep your forked tongue behind you teeth.	Мовчи! Тримай свій роздвоєний язик за зубами.	цілісне перетворення
167	I have not passed through fire and death to bandy crooked words with a witless worm!	Я не для того пройшов крізь вогонь і смерть, щоб сперечатися з безмозким хробаком !	аналог
168	I told you to take the wizard's staff!	Я ж наказав забрати в нього патерицю !	аналог
169	Breathe the free air again, my friend.	Вдихни знову на повні груди , друже.	еквівалент
170	Your leechcraft would have had me crawling on all fours like a beast!	Через тебе, п'явко , я повзав на чотирьох як тварина.	компенсація
171	Hail, Theoden king!	Хай живе король Теоден!	аналог
172	Simbelmyne. Ever has it grown on the tombs of my forebearers.	Сімбелмюне . Ці квіти завжди росли на могилах моїх предків.	транскодування

173	His spirit will find its way to the halls of your fathers .	Тож дух його приєднається до духів пращурів .	аналог
174	Now the wildmen are moving through the Westfold, burning as they go.	І тепер дикуни плюндрують Вестфолд, спалюючи все на своєму шляху.	аналог
175	We make for the refuge of Helmus Deep .	Порятунок ми знайдемо в Гельмувій Западині .	еквівалент
176	What do you fear, my lady ?	Що ж вас лякає, панно ?	компресія
177	You are a daughter of kings, a shieldmaiden of Rohan.	Ви дочка королів, захисниця Рохану.	аналог
178	Hey Stinker ! Don't go getting too far ahead!	Смердюк! Ми не встигаємо за тобою!	аналог
179	Sneaky little hobbitssess . Wicked, trickssssy, falsse!	Підступні хоббіти . Злі, брехливі, хитрі.	вилучення
180	What's taters , preciousss? What's taters uh?	Бульби , скарбе? Що це таке?	компенсація
181	PO-TAY-TOES! Boil 'em. Mash 'em. Stick 'em in a stew .	Кар-то-пля! Можна зварити, потовкти, і з'їсти з м'ясом .	генералізація
182	Lovely big golden chips with a nice piece of fried fish....	А ще можна спекти і смакувати зі смаженою рибою...	заміна
183	You keep nasty chips .	А картоплю сам їж .	компенсація
184	The Dark One is gathering all armies to him.	Володар темряви збирає всю свою рать.	аналог
185	Mr Frodo! Look! It's an Oliphant !	Містер Фродо! Дивіться! Це ж Слоні!	еквівалент
186	The light of the Evenstar does not wax and wane.	Світло Вечірньої Зорі не яскравіє і не тьмяніє.	декомпресія
187	Where is she? The woman	Де вона? Та жінка,	конкретизація

	who gave you that jewel .	що подарувала вам підвісок .	
188	I am mortal; you are Elfkind . It was a dream, Arwen, nothing more.	Я смертний, а ти – Ельфійка . То був сон, Арвен, не більше.	аналог
189	She is sailing to the Undying Lands , with all that is left of her kin.	Вона відпливла до Невмирущих Земель із рештками свого народу.	аналог
190	Forward . I mean, charge forward! March forward !	Вперед! Вперед! Спускаємося нижче!	аналог
191	Bring your pretty face to my axe!	А ну йди сюди! Погладжу тебе сокирою по личку!	заміна
192	Argh! Stinking creature . Argh!	Смердюча тварюка!	аналог
193	But now he has a mind of metal and wheels .	А тепер у нього в голові залізо та коліщатка .	аналог
194	He no longer cares for growing things .	Те, що живе і росте , його давно не цікавить.	експлікація
195	May the grace of the Valar protect you.	Хай береже тебе ласка Валар .	аналог з транскодуванням
196	Whether by the sword or the slow decay of time , Aragorn will die.	Від меча чи від старості , але все одно Арагорн помре.	компресія
197	And there will be no comfort for you. No comfort to ease the pain of his passing .	І нічого тебе не втішить, нічого не притлумить болю цієї втрати .	аналог
198	Sauron will use his puppet Saruman to destroy the people of Rohan.	Через свою маріонетку Сарумана Саурон знищить народ Рохану.	аналог з транскодуванням
199	The young captain of Gondor has but to extend his hands, take the Ring for	Молодому гондорцеві досить простягнути руку,	заміна

	his own and the world will fall.	забрати перстень і світ загине.	
200	For Sauron will have dominion of all life on this Earth, even unto the ending of the world.	Зробити Саурона царем над усім живим на Землі, аж до кінця світу.	конкретизація
201	(Do I not also have your love?)	А мене ти зовсім не любиш?	модуляція (або смислове перетворення)
202	(You have my love, father)	Я люблю тебе, батьку.	модуляція
203	In his heart, Frodo begins to understand. The quest will claim his life.	Серцем Фродо починає розуміти, що ця місія коштуватиме йому життя.	аналог
204	It is the risk we all took.	Ми всі прийняли цей ризик.	перестановка
205	In the gathering dark , the will of the Ring grows strong.	Морок згущається , і Перстень диктує свою волю.	заміна
206	It works hard now to find its way back into the hands of men.	Він щосили прагне повернутися у руки людей.	перестановка
207	Men, who are so easily seduced by its power .	Людей, яких його сила так легко спокушає.	модуляція
208	It is close now, so close to achieving its goal.	І Перстень близький, близький до своєї мети.	конкретизація
209	The time of the Elves is over.	Час ельфів минув.	модуляція
210	Do we leave Middle-earth to its fate?	Чи кинемо ми Середзем'я напризволяще?	цілісне перетворення
211	Do we let them stand alone?	Чи віддамо його на поталу?	заміна
212	Our scouts report Saruman has attacked Rohan.	Розвідники доповідають, що Саруман напав на Рохан.	аналог

213	But we must look to our own borders.	Але ми маємо стерегти свої власні кордони.	еквівалент
214	Easterlings and Southrons are passing through the Black Gate.	Східняки і південьці йдуть через Чорну Браму.	калькування
215	Some thousands. More come every day.	Щодня приходять по кілька тисяч.	перестановка
216	Who's covering the river to the north?	Хто обороняє річку на півночі?	аналог
217	... but if the city is attacked, we won't hold it.	... якщо на місто нападуть, воно не встоїть.	модуляція
218	The fight will come to men on both fronts.	Людам доведеться битись на два фронти.	калькування
219	He knows now we do not have the strength to repel him.	Він знає, що зараз ми не зможемо відбитись.	еквівалент
220	My men tell me that you are Orc spies.	Мої люди кажуть, що ви шпигуни Орків.	Калькування з елементами транскодування
221	Now wait just a minute!	Стривайте-но!	цілісне перетворення
222	And where is your skulking friend?	А де ваш скрадливий друг?	аналог
223	That gangrel creature.	Ота обідрана істота.	еквівалент
224	He had an ill-favoured look.	Бридка на вигляд.	описовий переклад
225	Two were my kin.	Двоє мого роду.	аналог
226	Yes... for my part.	Так ... я вважав його другом.	описовий переклад
227	It will grieve you then to learn that he is dead.	Тоді тебе засмутить звістка про його загибель.	заміна
228	Dead? How? When?	Він загинув? Як? Коли?	модуляція
229	Down there.	Дивіться вниз.	цілісне перетворення

230	To enter the forbidden pool bears the penalty of death.	Ми вбиваєм кожного, хто знайде заборонене озеро.	модуляція
231	Shall I shoot?	Наказати їм стріляти?	модуляція
232	The rock and pool is nice and cool, so juicy sweet!	Я озерце найшов оце, тут рибка є!	цілісне перетворення
233	I only wish to catch a fish, so juicy sweet!	А нам кортить її ловить, де вона є!	цілісне перетворення
234	Don't hurt him! Smeagol don't struggle!	Не робить йому нічого! Смеаголе, не пручайся!	аналог
235	Cruel men hurts us. Master trickst us.	Жорстокі люди кривдять нас. Хазяїн нас обманув.	аналог
236	Of course he did. I told you he was tricky.	А як же. Я ж казав, що він обманщик.	модуляція
237	I told you he was false.	Він брехун.	модуляція
238	No, not its business. Leave us alone!	Ні, не твоє діло. Дай нам спокій.	цілісне перетворення
239	We have to get out of here. You go.	Треба вибиратися звідси. Тікайте.	цілісне перетворення
240	Just this once. Put it on. Disappear.	Один-єдиний раз. Надіньте. Зщезніть.	компресія
241	The Ring's taking me Sam.	Перстень мене поневолює, Сем.	конкретизація
242	So ... this is the answer to all the riddles.	То це і є відповідь на всі загадки?	декомпресія
243	Here in the wild I have you. Two halflings and a host of men at my call.	Тут у глушині зі мною двоє коротунів і загін моїх людей.	аналог
244	The Ring of power within my grasp.	І до Персня влади можна рукою	описовий переклад

		дотягнутися.	
245	A chance for Faramir, captain of Gondor, to show his quality.	Для Фараміра, капітана Гондору, це шанс показати себе.	генералізація
246	That's where we're going. Into Mordor. To the mountain of fire.	Для цього ми ідемо в Мордор. До згубної гори.	модуляція
247	Osgiliath is under attack. They call for reinforcements.	Остільят атакують. Вони просять підмоги.	калькування
248	Get out of the way. I'm gonna kill him!	Розступіться. Я вб'ю його.	цілісне перетворення
249	You are the luckiest, the canniest and the most reckless man I ever knew!	Ти найживучіша, найспритніша і найобачніша людина з усіх, кого я знаю!	аналог
250	Bless you, laddie!	Ти довго жив!	цілісне перетворення
251	A great host, you say?	Без ліку, кажеш?	цілісне перетворення
252	All Isengard is emptied.	Ейзенгард спорожнів.	модуляція
253	It is an army bred for a single purpose: to destroy the world of men.	Це військо вирощене з єдиною метою: стерти людей з лиця землі.	аналог
254	They will be here by nightfall.	Вони прибудуть сюди ще до смерку.	аналог
255	I want every man and strong lad able to bear arms to be ready for battle by nightfall.	Щоб усі чоловіки та дужі хлопці, здатні носити зброю до смерку були готові до бою.	заміна
256	We will cover the causeway and the gate from above.	Дамбу і браму захистимо згори.	аналог
257	No army has ever breached the Deeping Wall or set foot	Жодне військо не пробило муру і ще	генералізація

	inside the Hornburg .	не зайшло в цитадель .	
258	This is no rabble of mindless Orcs .	Це вам не безмозка Орча згряя .	аналог
259	Their armor is thick and their shields broad.	Броня в них груба , а щити широкі.	аналог
260	I have fought many wars, Master Dwarf .	Це не перша моя війна, шановний Гноме .	еквівалент
261	I know how to defend my own keep .	Я знаю, як обороняти свою твердиню .	компенсація
262	They will break upon this fortress like water on rock .	Вони розіб'ються об цю фортецю як хвилі об скелю .	аналог
263	Saruman's hordes will pillage and burn, we've seen it before .	Саруманові орди будуть грабувати і палити, ти нас не здивуєш .	модуляція
264	Crops can be resown ; homes rebuilt.	Ниву засіємо знову , будинки відбудуємо.	описовий переклад
265	Within these walls, we will outlast them.	За цими мурами ми їх пересидимо .	аналог
266	They do not come to destroy Rohan's crops or villages .	Вони йдуть в Рохан не врожай і будинки нищити.	конкретизація
267	They come to destroy its people .	Вони йдуть знищити народ Рохану .	конкретизація
268	Their courage hangs by a thread.	Їх моральний дух і без того не на висоті.	аналог
269	If this is to be our end, then I would have them make such an end as to be worthy of remembrance .	Якщо це наш кінець, то я хочу для них доблесного кінця .	описовий переклад
270	Send out riders , my lord. You must call for aid.	Розішліть гінців . Попросіть допомоги.	аналог
271	We are not so lucky in our	Нам не так	калькування

	friends as you.	пощастило на друзів як тобі.	
272	The old alliances are dead.	Старі союзи розпалися.	модуляція
273	Where was Gondor when our enemies closed in around us?	Де був Гондор, коли нас оточили вороги?	аналог
274	We need more time to lay provisions for a siege , lord.	Нам треба більше часу, щоб запастися харчами.	компресія
275	There is no time. War is upon us!	Нема часу. Війна прийшла!	цілісне перетворення
276	Secure the gate!	Зачиняйте браму!	аналог
277	We Ents have not troubled about the wars of men and wizards for a very long time.	Ми, Енти, дуже довго не зважали на війни людей та чаклунів.	компресія
278	But now something is about to happen that has not happened for an age...	Але тепер буде те, чого не було бозна скільки ...	описовий переклад
279	Ent Moot.	Ентище.	транскодування
280	'Tis a gathering.	Це збори.	модуляція
281	Now we must decide if the Ents will go to war.	Тепер ми маємо вирішити, чи вступати Ентам у війну.	калькування
282	Keep moving!	Проходьте, проходьте у печери!	додавання
283	... farriers, stable boys. These are no soldiers.	... ковалі, конюхи... Теж мені, солдати.	антонімічний переклад
284	Most have seen too many winters.	І більшість бачила забагато зим.	аналог
285	Look at them. They're frightened. I can see it in their eyes.	Подивіться на них. Вони ж перелякані. Це по очах видно.	калькування

286	Then I shall die as one them!	Тоді і я загину , як один з них!	конкретизація
287	Let him go, lad. Let him be.	Нехай іде, нехай!	цілісне перетворення
288	Every villager able to wield a sword has been sent to the armory.	Кожного селянина, здатного тримати меч, озброєно.	модуляція
289	Your men, my lord, will follow you to whatever end.	Ваші люди, володарю, підуть за вами хоч на смерть.	конкретизація
290	Where is the horse and the rider ?	Де коні? Де вершники?	заміна
291	Where is the horn that was blowing ?	Чом не чути, як сурмить ріг?	антонімічний переклад
292	They have passed like rain on the mountains.	Усе минуло , як дощ у горах.	генералізація
293	Like wind in the meadow.	Промайнуло як вітерець.	додавання
294	The days have gone down in the west.	Ті дні відійшли на захід.	аналог
295	Behind the hills, into shadow. How did it come to this?	За пагорби, у тінь. Як же дійшло до такого?	калькування
296	The men are saying that we will not live out the night.	Люди кажуть, що нам не дожити до ранку.	модуляція
297	They say that it is hopeless...	Кажуть, що надії нема....	заміна
298	We have trusted you this far. You have not led us astray.	Ми довірились тобі і ти не підвів нас.	аналог
299	I was wrong to despair.	Я не мав права зневірятися.	антонімічний переклад
300	It's a little tight across the chest.	У грудях тугувато.	компресія
301	Long ago we fought and	У давні часи ми	аналог

	died together .	бились і вмирали пліч-о-пліч .	
302	You are most welcome!	Вам тут дуже раді!	цілісне перетворення
303	We are proud to fight alongside men, once more.	Ми знову з гордістю битимимосся пліч-о-пліч з людьми.	аналог
304	Well lad , whatever luck you live by, Let's hope it lasts the night.	Добре , якби твого талану вистачило на цю ніч.	цілісне перетворення
305	Let's hope they last the night .	Якби й вони цю ніч пережили .	аналог
306	Show them no mercy! For you shall receive none !	Не щадіть нікого! Від них теж не буде пощади!	компенсація
307	Shall I describe it to you? Or would you like me to find you a box ?	Описати тобі чи може підсадити?	еквівалент
308	Their armor is weak at the neck and beneath the arms.	Броня у них тонка коло шиї і з боків.	аналог
309	Release the arrows!	Стріляйте!	цілісне перетворення
310	Give them a volley .	Дайте-но сальву!	аналог
311	I have told your names to the Ent moot and we have agreed – you are not Orcs.	Я назвав Ентищу ваші імена, і ми погодилися, що ви не Орки.	транскодування
312	Well, that's good news .	Що ж, це приємно .	компресія
313	And what about Saruman? Have you come to a decision about HIM?	А Саруман? Що до нього ви щось вирішили?	компресія
314	Now don't be hasty , Master Meriadoc.	Не квапте подій , містере Меріадок.	описовий
315	Hasty? Our friends are out there! They need our help !	Не квапте? Там же наші друзі! Вони на	аналог

		нас розраховують!	
316	They cannot fight this war on their own.	Самі вони не виграють цієї війни.	модуляція
317	War, yes? It affects us all.	Війни? Так, війна зачіпає нас усіх.	аналог
318	It takes a loong time to say anything in oold Entish .	Щоб сказати щось давньоентською , треба багато часу.	калькування з елементами транскодування
319	And we never say anything unless it is worth taking a looong time to say.	І ми завжди кажемо тільки те, що варте цього часу.	антонімічний переклад
320	Is this it? Is this all you can conjure , Saruman?	І це все? Це все, що ти зумів начаклувати , Сарумане?	аналог
321	Bring him down , Legolas!	Підстрель його, Леголасе!	аналог
322	Brace the Gate!	Підперти браму!	аналог
323	Hold them! Stand firm!	Стримуйте їх! Не відступайте!	антонімічний переклад
324	The Ents cannot hold back this storm .	Енти не можуть стримати цієї навали .	аналог
325	We must weather such things as we have always done.	Ми маємо просто пережити її як завжди.	аналог
326	But you're part of this world! Aren't you?!	Але цей світ і ваш? Хіба ні?	модуляція
327	But your part in this tale is over. Go back to your home.	Але ваша роль у цій казці скінчилася. Вертайтеся додому.	аналог
328	Maybe Treebeard's right. We don't belong here , Merry.	Може ДЕРЕВОБОРОД має рацію, це не для нас , Мері.	модуляція
329	It's too big for us . What can we do in the end?	Не наш розмір . Що ми можемо?	компресія
330	We've got the Shire. Maybe	У нас є Шир. Може,	генералізація

	we should go home.	справді краще повернутися?	
331	The fires of Isengard will spread.	Вогні Ізенгарда палатимуть.	модуляція
332	And all that was once green and good in this world will be gone.	У світі не лишиться нічого зеленого і гарного.	конкретизація
333	Aragorn! Fall back to the Keep!	Арагорне! Відступайте в Цитадель!	аналог
334	Make way! We cannot hold much longer.	Пропустіть! Довго ми не протримаємось!	цілісне перетворення
335	How long do you need? – As long as you can give me!	Як довго? – Якомога довше!	компресія
336	Come on! We can take ‘em!	Чого ми чекаємо?	модуляція
337	It’s a long way.	Тут далеченько.	компресія
338	I cannot jump the distance! You’ll have to toss me!	Я не дострибну! Жбурни мене!	компресія
339	Shore up the door!	Затуляйте прохід!	цілісне перетворення
340	Watch our backs!	Спини бережіть!	цілісне перетворення
341	Throw another one over here!	І сюди один!	цілісне перетворення
342	Pull everybody back! Pull them back!	Накажи відступати! Нехай усі відходять!	цілісне перетворення
343	Fall back! Fall back!	Відступаємо! Відступаємо!	цілісне перетворення
344	They’ve broken through! The castle is breached. Retreat!	Вони прорвалися! Захопили мур. Відступаємо!	модуляція

345	You can make your way north to your homeland from there.	Звідти підете на північ, додому.	компресія
346	If we go south we can slip past Saruman unnoticed .	Пішовши на південь, ми непомітно прослизнемо повз Сарумана.	перестановка
347	The closer we are to danger, the farther we are from harm .	Що ближче ми до небезпеки, то далі ми від неї .	заміна
348	It's the last thing he'll expect.	Він цього не чекатиме.	антонімічний переклад
349	Mmmm. That doesn't make sense to me.	По-моєму, це безглуздя .	компресія
350	Hold on, little Shirelings .	Тоді йдемо на південь. Тримайтеся, малі ширці .	транскодування
351	Somehow it feels like going down hill .	Таке відчуття, ніби під гору йдеш .	калькування
352	Are you mad? We'll be caught!	Ти здурів? Нас піймають?!	модуляція
353	No we won't . Not this time.	Не піймають . Цього разу ні.	модуляція
354	It has only the power to destroy .	Сила в нього тільки руйнівна .	заміна
355	And a little family of field mice that climb up sometimes and they tickle me awfully .	А ще одна сімейка польових мишей іноді залазить на мене і страшенно мене лоскоче .	компенсація
356	They're always trying to get somewhere where they –	Вони завжди лізуть туди, де їх ...	конкретизація
357	Many of these trees were my friends.	Серед цих дерев було багато моїх друзів.	еквівалент

358	Creatures I had known from nut and acorn.	Я знав їх з горіха і жолудя.	заміна
359	I'm sorry, Treebeard .	Мені дуже жаль, Деревобороде .	калькування
360	A wizard should know better!	Чаклун про це пошкодує!	модуляція
361	There is no curse in Elvish, Entish or the tongues of men for this treachery.	У мовах ельфів, ентів і людей нема проклять для такої зради.	заміна
362	My business is with Isengard tonight.	Сьогодні я поговорю з Ізенгардом.	заміна
363	With rock and stone!	Мовою скель і каміння!	додавання
364	It is likely that we go to our doom .	Може ми йдемо до своєї загибелі!	калькування
365	Last march of the Ents!	Може це останній похід Ентів.	додавання
366	Their numbers are too great .	Їх забагато .	компресія
367	By nightfall we'll be overrun .	До ночі не протримаємось .	антонімічний переклад
368	It's calling to him, Sam. His eye is almost on me .	Він його кличе, Сем. Його око майже знайшло мене .	модуляція
369	Tell him Faramir sends a mighty gift .	Скажи йому, що Фарамір прислав цінний дарунок .	аналог
370	A weapon that will change our fortunes in this war.	Зброю, яка принесе нам успіх у тій війні.	конкретизація
371	Do you want to know what happened to Boromir?	Хочете знати, як загинув Боромир?	конкретизація
372	You want to know why your brother died?	Вам цікаво, чому загинув ваш брат?	конкретизація
373	The Ring drove your brother mad!	Перстень звів вашого брата з розуму!	калькування

374	Stay here. Keep out of sight.	Будь тут. Не витикайся!	антонімічний переклад
375	Take cover!	Ховайтесь!	цілісне перетворення
376	The fortress is taken. It is over.	Фортеця упала. Це кінець.	модуляція
377	They still defend it! They have died defending it!	Вони її ще захищають! І платять за це своїм життям!	описовий
378	Is there no other way for the women and children to get out of the caves?	Чи можна ще якось вивести жінок і дітей з печер?	еквівалент
379	Is there no other way?	Є якийсь шлях?	антонімічний переклад
380	But they will not get far.	Але вони далеко не втечуть.	калькування
381	Uruk-hai are too many.	Уруків забагато.	транскодування
382	Send word for the women and children to make for the mountain pass.	Передай жінкам і дітям, щоб йшли до того проходу.	генералізація
383	And barricade the entrance.	І завалили вхід.	калькування
384	So much death. What can men do against such reckless hate?	Стільки смерті. Що можуть зробити люди проти такої відчайдушної ненависті?	калькування
385	Ride out with me.	Виїдьте зі мною.	калькування
386	Ride out and meet them.	Їдьмо їм на зустріч.	компенсація
387	Look to my coming at first light on the fifth day.	Чекай мене з першим променем п'ятого дня.	компресія
388	The horn of Helm Hammerhand shall sound in the deep one last time!	Ріг Хельма Молоторукого знову просурмить у западині! Востаннє!	калькування з транскодуванням

389	Let this be the hour when we draw swords together.	У цю годину ми разом оголимо мечі!	аналог
390	Fell deeds awake.	Оживи, давня славо!	цілісне перетворення
391	Now for wrath! Now for ruin!	Це година гніву! Смерті!	модуляція
392	And a red dawn!	В дні багряного світанку!	додавання
393	Theoden king stands alone.	Король Теоден б'ється сам.	аналог
394	A hit. A fine hit!	Влучно. Влучно!	цілісне перетворення
395	Break the dam! Release the river!	Ламайте греблю! Звільніть річку!	калькування
396	What are you doing? Where are you going?!	Ви чого? Куди ви?	компресія
397	By rights we shouldn't even be here. But we are.	Ми тут узагалі не мали бути. Але ми тут.	цілісне перетворення
398	It's like in the great stories, Mr. Frodo.	Усе, як у героїчних оповідях, містере Фродо.	аналог
399	The ones that really mattered.	Які ми так любили.	модуляція
400	Full of darkness and danger they were.	У яких було стільки зла і небезпеки.	додавання
401	And sometimes you didn't want to know the end. Because how could the end be happy?	Іноді не хотілося слухати до кінця, бо він не міг бути щасливим.	антонімічний переклад
402	How could the world go back to the way it was when so much bad had happened?	Хіба могло все стати, як було, коли скоїлось стільки зла?	калькування
403	Victory! We have victory!	Перемога! Перемога наша!	перестановка
404	But in the end, it's only a	Але ця тінь	перестановка

	passing thing, this shadow .	зрештою теж минуца.	
405	Even darkness must pass . A new day will come.	Бо й темрява розсіюється . Настає новий день.	аналог
406	And when the sun shines it will shine out the clearer.	І коли сходить сонце , воно сяє ще яскравіше!	модуляція
407	Those were the stories that stayed with you .	За це ми й любили ті оповіді.	модуляція
408	That meant something, even if you were too small to understand why.	Навіть не розуміючи того.	компресія
409	But I think, Mr. Frodo, I do understand. I know now.	Але здається, містере Фродо, я тепер зрозумів. Я тепер знаю.	заміна
410	Folk in those stories had lots of chances of turning back only they didn't.	Герої тих оповідей мали не одну нагоду повернути назад. Але не повертали.	антонімічний переклад
411	They kept going because they were holding on to something.	Вони йшли вперед , бо мали віру.	компенсація
412	What are we holding on to , Sam?	А яка у нас віра , Сем?	компресія
413	There's some good in this world , Mr. Frodo.	Ми віримо, що у цьому світі є щось добре , містере Фродо.	калькування
414	And it's worth fighting for .	І за це варто добре поборотися .	додавання
415	I think at last we understand one another, Frodo Baggins.	Здається , нарешті ми розуміємо один одного, Фродо Торбінс.	заміна
416	If you let them go, your life will be forfeit .	Відпустивши їх, ти підпишеш собі смертний вирок .	модуляція
417	Then it is forfeit . Release	Значить підпишу .	модуляція

	them.	Звільніть їх.	
418	Sauron's wrath will be terrible, his retribution swift.	Гнів Саурона буде страшним, а його помста швидкою.	калькування
419	The battle for Helm's Deep is over.	Битва за Гельмову Западину закінчилась.	еквівалент
420	The battle for Middle-earth is about to begin.	А битва за середзем'я тільки починається.	аналог
421	All our hopes now lie with two little hobbits.	Тепер уся наша надія на двох малих гобіттів.	заміна
422	Somewhere in the wilderness.	Які блукають не знати де.	описовий
423	I wonder if we'll ever be put into songs or tales.	Мені цікаво, складуть про нас пісні чи оповіді?	модуляція
424	And that's saying alot.	А це чимало.	компресія
425	Huh, you left out one of the chief characters – Samwise the Brave.	Але ти забуваєш про одного з головних героїв – Семвайза Хороброго.	еквівалент
426	Frodo wouldn't have got far without Sam.	Без Сема Фродо не зайшов би далеко.	калькування
427	Now Mr. Frodo, you shouldn't make fun. I was being serious.	Містере Фродо, нащо ви знущастесь. Я ж серйозно.	антонімічний переклад
428	Master broke his promise.	Хазяїн не дотримав слова.	антонімічний переклад
429	Master betrayed us! Wicked, tricky, false.	Хазяїн нас зрадив! Поганий, підступний, негідний.	аналог
430	We ought to wring his filthy little neck.	Скрутити б йому його підлу шийку!	компенсація
431	The fat hobbit , he knows. Eyes always watching.	Але жирний гобіт знає, його очі завжди стежать.	аналог

432	Then we stabs them out.	То ми виколемо йому очі.	конкретизація
433	Put out his eyeses. And make HIM crawl.	Осліпимо його, щоб він повзав.	аналог
434	Where's he gone? Hey Gollum, where are you?	Де він дівся? Голубе, ти де?	модуляція
435	We could let HER do it.	Нехай вона це зробить.	заміна
436	Long ways to go yet.	Дорога ще далека.	заміна
437	Smeagol will show you the way.	Смеагол вас виведе.	компресія
438	Give us that, Déagol, my love!	Деаголе, дорогенький, дай його нам!	аналог
439	Because ... it's my birthday and I wants it.	Сьогодні у нас день народження і ми його хочемо.	заміна
440	They cursed us. Murderer. Murderer they called us.	Вони нас вигнали. Убивця. Так вони нас назвали.	перестановка
441	They cursed us and drove us away.	Прокляли вони нас і вигнали.	перестановка
442	And we wept, Precious. We wept, to be so alone.	І плакали ми, Скарбе, ридали ми від самотності.	аналог
443	And we forgot the taste of bread, the sound of trees, the softness of the wind ...	І забули ми смак хліба і шум дерев, і легенький вітерець ...	заміна
444	We even forgot our own name.	Забули ми навіть ім'я своє.	перестановка
445	Wake up! Wake up! Wake up, sleepies!	Вставайте, прокидайтеся, соньки!	аналог
446	We must go, yes, we must go at once!	Іти нам треба, так, іти негайно треба нам.	перестановка
447	Haven't you had any sleep, Mr. Frodo?	Містере Фродо, ви й очей не стулили?	аналог
448	I've gone and had too much!	А я заснав!	компресія
449	The days are growing darker.	Просто тут удень темніше.	заміна

450	Not before Mr. Frodo's had something to eat.	Спершу містер Фродо хоче трохи поїсти.	антонімічний переклад
451	... no time to lose, silly .	Часу обмаль у нас, бовдуре .	аналог
452	I'm not hungry – leastways, not for Lembas bread .	Ні, я ще не хочу – принаймні Лембас ельфійського .	еквівалент
453	Alright. We don't have that much left .	Ну добре. У нас небагато лишилося .	антонімічний переклад
454	We have to be careful or we're going to run out .	Треба економити, бо закінчиться .	аналог
455	You go ahead and eat that , Mister Frodo.	Ви їжте, містере Фродо.	компресія
456	I've rationed it .	Я розрахував пайки .	конкретизація
457	The journey home .	Щоб повернутися додому .	заміна
458	No safe places here. Hurry!	Безпеки немає тут. Швидше.	компресія
459	I feel like I'm back at the Green Dragon after a hard day's work.	Я наче знову зайшов у Зелений Дракон після важкого робочого дня.	калькування
460	Only, you've never done a hard day's work .	Хіба ти колись працював?	антонімічний переклад
461	Welcome, my Lords , to Isengard.	Шановне панство! Ласкаво просимо в Ізенгард!	аналог
462	You young rascals!	От малі бешкетники!	аналог
463	We are sitting on a field of victory, enjoying a few well-earned comforts .	Ми заслужили відпочинок після великої перемоги.	генералізація
464	The salted pork is particularly good.	Мені найбільше подобається ця свининка .	компенсація
465	We're under orders, from Treebeard, who's taken over management of Isengard .	Тепер і Ізенгарді керує Деровобород. Він нам дозволив.	компресія
466	Young Master Gandalf. I'm glad you've come .	Я радий тебе бачити , мій юний	модуляція

		друзе, Гендальфе.	
467	Wood and water, stock and stone, I can master...	З деревом, водою, камінням і припасами я впораюся...	заміна
468	... but there's a Wizard to be managed here ... locked in his tower.	... але у вежі сидить чаклун ...	вилучення
469	Let's just have his head and be done with it.	А по-моєму, набагато легше стягти йому голову.	конкретизація
470	No. He has no power any more.	Ні, він уже втратив силу.	модуляція
471	The filth of Saruman is washing away ...	Мерзоту Сарумана змиває вода ...	додавання
472	Trees will come back to live Here , young trees ... wild trees.	Сюди повернуться дерева, молоді дерева... дикі дерева.	перестановка
473	Tonight we remember those who gave their blood to defend this country.	Сьогодні ми згадуємо тих, хто наклав головою , захищаючи свою землю.	аналог
474	Hail the victorious dead!	Слава загиблим переможцям!	компенсація
475	He is an honorable man.	Він людина честі.	заміна
476	You are both honorable Men.	Як і ти!	компресія
477	It was not Théoden of Rohan who led our people to victory.	Не Теоден Роханський привів наш народ до перемоги...	транскодування
478	You are young, and tonight is for you.	Ви ще молоді, це свято для вас.	декомпресія
479	What does your heart tell you?	А що тобі підказує серце?	калькування
480	Too risky. Too risky. The thieves!	Ризиковано занадто!	компресія
481	Mustn't waken them, mustn't ruin it now!	Цить! Бо розбудемо їх, ще здогадаються!	антонімічний переклад
482	They knows , they knows, they suspects us!	Але вони знають , знають, підозрюють нас!	заміна

483	What's it saying, my Precious, my love?	Що таке, що сталося? дорогенький,	цілісне перетворення
484	Is Sméagol losing his nerve??	Невже нерви не витримують у Смеагола?	антонімічний переклад
485	Sméagol hates nasty Hobbitses!	Противних гобітів ненавидить Смеагол!	аналог
486	Sméagol wants to see them – dead!	Хоче Смеагол, щоб померли вони!	модуляція
487	And we will ...	Помруть вони...	конкретизація
488	Sméagol did it once ... He can do it again.	... вбивав уже Смеагол... уб'є ще раз.	конкретизація
489	Patience, patience, my love.	Потерпи ще трошки, дорогенький.	заміна
490	We lead them to the windy stairs.	Крученими сходами на гору видертися.	перестановка
491	Up, up, up, up the stairs we go ... until we come to... the Tunnel!	Вгору, вгору сходами, до самого Тунелю!	калькування
492	She's always hungry, she always needs to feed.	Голодна вона завжди, вічно хоче їсти.	модуляція
493	She must eat. All she gets is filthy Orcses.	Нема чим пожитися. Самі гідкі Орки.	антонімічний переклад
494	She hungers for sweeter meats...	Хоче вона м'яса м'якшого...	аналог
495	And when She throws away the bones and the empty clothes, then we will find it...	А як викине вона кістки і одяг рваний, знайде ...	аналог
496	The Precious will be ours, once the Hobbitses are dead!	Як помруть гобіти, скарб стане нашим!	модуляція
497	You treacherous little toad!	Брехлива паскудна жаба!	аналог
498	I heard it from his own mouth ... he means to murder us!	Я чув, що він казав. Він хоче нас убити!	модуляція
499	Never! Sméagol wouldn't	Брехня! І мухи не	компенсація

	hurt a fly!	скривдить Смеагол!	
500	He's a horrid, fat Hobbit who hates Sméagol and who makes up nasty lies!	Противний цей жирний гобіт, ненавидить Смеагола і зводить наклепи на нього!	аналог
501	You miserable little maggot! I'll stove your head in!	Як ти смієш, нікчемо!	аналог
502	I don't care! I can't do it, Mr. Frodo.	Байдуже! Я більше так не можу, містере Фродо.	цілісне перетворення
503	I won't wait around for him to kill us!	Я не чекатиму, поки він нас придушить!	конкретизація
504	I'm not sending him away.	Я не прожену його!	аналог
505	You don't see it, do you? He's a villain!	Невже ви не бачите? Він лихий!	компенсація
506	We can't do this by ourselves, Sam.	Самі ми не дійдемо.	конкретизація
507	Not without a guide. I need you on my side.	Нам потрібен проводир. Будь на моєму боці.	антонімічний переклад
508	The stars are veiled.	Зірки затулила тінь.	модуляція
509	Something stirs in the East ... a sleepless malice.	На сході щось заворушилося, ненависть, яка не знає спокою.	описовий
510	The eye of the enemy is moving.	Око ворога насувається.	аналог
511	Fool of a Took!	Безголовий Тук!	еквівалент
512	A tree ... There was a white tree ... in a courtyard of stone...	Дерево... Біле дерево посеред кам'яного двору...	калькування
513	It was dead!	Воно стояло мертве!	модуляція
514	I can hear his voice in my head.	Його голос лунав у моїй голові.	модуляція
515	There was no lie in Pippin's eyes;	Я не побачив в очах Пипіна обману.	модуляція
516	... a fool, but an honest fool	... він дурень, але	калькування

	he remains.	чесний дурень.	
517	We've been strangely fortunate.	Нам напевно пощастило.	модуляція
518	What Pippin saw in the Palantír was a glimpse of our enemy's plan.	Піпін бачив у Палантірі плани ворога.	компресія
519	Sauron moves to strike the city of Minas Tirith.	Саурон нападе на місто Мінас Тіріт.	транскодування
520	His defeat at Helm's Deep showed our enemy one thing.	Після поразки у Гельмовій Западині наш ворог зрозумів.	модуляція
521	The Heir of Elendil has come forth.	Спадкоємець Еленділа повернувся.	еквівалент
522	There is courage still – strength enough left to challenge him.	Хоробрість не вмерла – ця сила здатна йому протистояти.	антонімічний переклад
523	He will not risk the peoples of Middle-earth uniting under one banner.	Він зробить усе можливе, щоб народи Середзем'я не об'єдналися під одним прапором.	антонімічний переклад
524	He will raze Minas Tirith to the ground before he sees the return of the King.	І щоб на людський трон не повернувся король, зітре з лиця землі Мінас Тіріт.	аналог
525	If the beacons of Gondor are lit, Rohan must be ready for war!	Коли запалають сигнальні вогні Гондору, Рохан має бути готовий виступити.	генералізація
526	Tell me. Why should we ride to the aid of those who did not come to ours?	Скажи. Чому ми повинні воювати за тих, хто не прийшов на допомогу нам?	декомпресія
527	Understand this, things are now in motion that cannot be undone.	Зрозумій, події розвиваються так, що їх уже не зупинити.	конкретизація
528	I ride for Minas Tirith!	У Мінас Тіріт поїду я!	перестановка
529	And I won't be going alone!	І поїду не сам!	конкретизація

530	Of all the inquisitive Hobbits , Peregrin Took, you are the worst! Hurry, hurry!	З усіх цікавих гобітів, ти, Перегріне Тук, найгірший!	аналог
531	- why do you always have to look?	Чого ти вічно лізеш?	компенсація
532	I don't know. I can't help it.	Не знаю. Такий я.	цілісне перетворення
533	You never can.	Знов те саме.	антонімічний переклад
534	They have to get you out of here!	Саме тому тебе забирають звідси!	компенсація
535	Three days ride, as the Nazgûl flies, and you better hope we don't have one of those on our tail.	Три дні льоту на Насгуалі , хоча краще з ними не зустрічатися.	транскодування
536	Here – something for the road.	На – це тобі в дорогу.	калькування
537	The last of the Longbottom Leaf.	Рештки тютюну?	генералізація
538	Run Shadowfax.	Мчи, Скадуфексе.	транскодування
539	Show us the meaning of haste.	Покажи, що таке швидкість.	описовий
540	Take her by the safest road.	Везіть її найбезпечнішим шляхом.	конкретизація
541	A ship lies anchored in the Grey Havens.	У Сірих Гаванях її чекає корабель.	калькування
542	It waits to carry her across the sea ... the last journey of Arwen Undómiel.	Він перевезе її через море ... це буде остання подорож Арвен Ундоміель.	транскодування
543	We cannot delay.	Нам треба поспішати.	антонімічний переклад
544	If I leave him now, I will regret it forever.	Якщо я покину його, то шкодуватиму про це вічність.	калькування
545	... Whether by your will or not , there is no ship now that can bear me hence.	Хочеш ти цього чи ні , а вже жоден корабель не забере мене звідси.	компенсація

546	Lord Denethor , however, is not the king.	Щоправда Лорд Денетор не король.	транскодування
547	He is a steward, only. A caretaker of the throne .	Він тільки намісник. Зберігає трон.	заміна
548	Lord Denethor is Boromir's father.	Правитель Денетор – батько Бороміра.	аналог з транскодуванням
549	To give him news of his beloved son's death would be most unwise ...	Було б нерозумно повідомляти йому про смерть сина ...	перестановка
550	And do not mention Frodo ... Or the Ring ... And say nothing of Aragorn , either.	І не згадуй про Фродо і Перстень... І про Арагорна мовчи.	антонімічний переклад
551	In fact, it's better if you don't speak at all , Peregrin Took.	І взагалі, Перегріне Тук, тобі краще не роззявляти рота.	компенсація
552	Hail Denethor, son of Ecthelion, Lord and Steward of Gondor.	Слава Денетору, синові Ектеліона, правителеві і намісникові Гондору!	аналог
553	I come with tidings in this dark hour – and with counsel.	У цю темну годину я приніс звістку і пораду.	вилучення
554	Perhaps you come to tell me why my son is dead .	Може ти розповіси, як загинув мій син.	модуляція
555	Boromir died to save us ... my kinsman and me ...	Боромер загинув , рятуючи нас ... мене і мого друга...	модуляція
556	... he fell, defending us from many foes .	... він захистив нас від ворожої орди.	заміна
557	My Lord, there will be a time to grieve for Boromir, but it is not now.	Правителю, ми ще віддамо шану Боромірові, але не тепер.	аналог
558	I offer you my service , such as it is, in payment of this debt.	Я готовий служити вам вічно, щоб сплатити свій борг.	заміна
559	War is coming ... the Enemy is on your doorstep.	Насувається війна... Ворог у вас на порозі.	аналог
560	As Steward , you are	Ви намісник трону	аналог

	charged with the defense of this city.	і повинні захищати місто.	
561	Send word to Théoden of Rohan.	Зверніться до Теодена Роханського.	аналог
562	You think you are wise, Mithrandir, yet for all your subtleties you have not wisdom.	Ти вважаєш себе мудрецем, Мітрандір, ти розумний, але не мудрий.	заміна
563	Do you think the eyes of the White Tower are blind? I have seen more than you know.	По-твоєму, очі Білої Вежі сліпі? Я бачу більше, ніж ти думаєш.	аналог
564	With your left hand you would use me as a shield against Mordor, and with your right you would seek to supplant me.	Лівою рукою ти використаєш мене як щит проти Мордору, а правою – повалиш мене.	аналог
565	Word has reached my ears of this Aragorn, son of Arathorn, and I tell you now.	До мене вже дійшла звістка про Арагорна, сина Араторна.	генералізація
566	I will not bow to this Ranger from the North , last of a ragged house long bereft of Lordship.	Затям, я не скинуся перед цим зайдою з півночі , останнім із забутого роду, який давно нема влади.	еквівалент
567	Authority is not given you to deny the return of the King – Steward!	Ніхто не давав вам права заважати поверненню Короля – Наміснику!	перестановка
568	The rule of Gondor is mine , and no other's!	Гондором правлю я і ніхто інший!	заміна
569	So I imagine this is just a ceremonial Position ...	Я думаю, це радше номінальна посада...	аналог
570	I mean, they don't actually expect me to do any fighting ... do they?	Вони ж не вимагатимуть , щоб я воював... чи вимагатимуть?	компенсація
571	You're in the service of the Steward Now – You're going to have to do as you're told, Peregrin Took...	Тепер ти слуга намісника і тепер тобі, Перегріне Тук, доведеться	модуляція

		виконувати всі його накази.	
572	Guard of the Citadel!	Захисник Цитаделі!	транскодування
573	It's the deep breath before the plunge.	Затишшя перед бурєю.	аналог
574	I don't want to be in a battle ... but waiting on the edge of one I can't escape is even worse.	Я не хочу воювати , але чекати неминучої битви навіть гірше.	модуляція
575	Just a fool's hope.	Є лише сподівання.	описовий
576	Our enemy is almost ready, his full strength gathered.	Наш ворог вже готовий. Він зібрав усі свої сили.	модуляція
577	Mercenaries from the coast ...	Найманці з узбережжя...	еквівалент
578	All will answer Mordor's call.	Усі відгукнулися на заклик Мордору.	аналог
579	This will be the end of Gondor as we know it.	Той Гондор, який ми бачимо , зникне.	аналог
580	Here the hammerstroke will fall the hardest.	Тут буде завдано головного удару.	модуляція
581	If the river is taken, if the garrison at Osgiliath falls, the last defense of this city will be gone.	Якщо вони подолають річку, і зігнуть гарнізон Осгіліата, впаде останній редут на шляху до міста.	конкретизація
582	Sauron has yet to release his deadliest servant ...	Саурон ще не випускав свого найнебезпечнішого служника...	аналог
583	The one who will lead Mordor's armies in war , the one they say no living man can kill.	Того, хто поведе в бій армії Мордору, того, кого, як кажуть, не може вбити жоден чоловік.	генералізація
584	The Witch-King of Angmar...	Це відьмак з Ангару ...	еквівалент
585	And Minas Morgul is his lair.	Його лігво – Мінас Моргул.	аналог
586	The Dead City , very nasty	Місто Мертвих ,	калькування

	place, full of ... enemies.	погане дуже місце ... ворогів багато.	
587	We come to it at last ... the great battle of our time .	Настала вирішальна мить. Це буде найбільша битва наших часів .	заміна
588	The board is set, the pieces are moving.	Шахівниця на столі, фігури розставлено.	аналог
589	Another opportunity for one of the Shire-folk to prove their great worth!	Чергова нагода для вихідця з Ширу – довести свою велику користь.	конкретизація
590	You must not fail me.	Не підведи мене.	заміна
591	The beacon! The beacon at Amon Dîn is lit!	Вогонь! Запалав вогонь Амон Діну!	транскодування
592	Hope is kindled .	Тепер є надія!	перестановка
593	Then Rohan will answer. Muster the Rohirrim!	І Рохан відповість. Скликати воїнів!	генералізація
594	Assemble the Men at Dunharrow – as many Men as can be found.	Зібрати армію у Дунгароу – хай приходять усі, хто може.	генералізація
595	You have two days ... On the third, we ride for Gondor ... and war.	Даю вам два дні... Через два дні ми підемо на Гондор... на війну.	модуляція
596	Gamling, make haste across the Riddermark ...	Гамлінг, об'їдь наші землі ...	генералізація
597	Summon every able-bodied man to Dunharrow!	Скликай усіх дорослих чоловіків у Дунгарі!	аналог
598	Just to the encampment. It's tradition for the women of the Court to farewell the Men.	У табір. Такі наші звичаї – жінки проводжають своїх чоловіків.	вилучення
599	The Men have found their Captain – they will follow you into battle, even to death.	Наші воїни знайшли лідера – вони підуть за тобою у бій, навіть на смерть.	аналог
600	So ... It is before the walls of Minas Tirith that the doom of our time will be decided.	Отже, доля наших часів буде вирішена біля Мінас Тіріта .	вилучення

601	Now is the hour! Riders of Rohan – Oaths you have taken.	Наш час настав! Вершники Рохана – Згадайте свої клятви.	аналог
602	Now, fulfill them all – For Lord and land!	Ми повинні їх виконати – за Короля , землю!	цілісне перетворення
603	We cannot hold them! The city is lost!	Їх неможливо стримати! Вони захоплять місто!	модуляція
604	Tell the Men to break up.	Накажи воїнам відступати.	аналог
605	The age of Men is over. The time of the Orc has come.	Доба людей минула. Настала доба Орків.	аналог
606	They broke through our defenses.	Вони прорвали нашу оборону.	калькування
607	They have taken the bridge and the West Bank.	Захопили Міст і Західний Берег.	калькування
608	Battalions of Orcs are crossing the River.	Орди Орків переходять річку.	аналог з транскодуванням
609	It is as the Lord Denethor predicted – long has he foreseen this doom!	Як і пророкував правитель Денетор – він бачив смерть!	аналог
610	This is not the first Halfling to have crossed your path?	Ти вже не вперше бачиш гобіта?	компресія
611	In Ithilien , not two days ago.	В Ітіліні , два дні тому.	транскодування
612	Gandalf – they are taking the road to the Morgul Vale.	Гендальфе, вони пішли у бік Долини Моргул.	калькування з елементами транскодування
613	... And then the Pass of Cirith Ungol.	А далі через Кіріт Унгол.	вилучення (з транскодуванням)
614	Get back you! Don't touch him!	А ти назад! Не торкайся до нього!	перестановка
615	Why does he hates poor Sméagol?	За що ненавидить він бідолашного Смеагола?	аналог (з транскодуванням)
616	... the Fat One will take it from you.	Жирний забере його у вас.	аналог
617	Send forth all legions.	Усі легіони в атаку.	заміна
618	Do not stop the attack until the city is taken.	Не припиняти штурму доки місто не впаде.	антонімічний переклад

619	Slay them all.	Вирізати всіх.	аналог
620	What of Théoden's Riders?	Де вершники Теодена?	аналог
621	Courage is the best defense that you have now.	Найкращий захист – сміливість.	перестановка
622	Here do I swear fealty and service to Gondor, in peace or war ...	Присягаюся вірою і правдою служити Гондору, у мирні часи чи воєнні ...	описовий
623	... in living or dying , from this hour henceforth, until my lord release me, or death take me.	... живий чи напівмертвий, від сьогодні доки повелитель мій звільнить мене від обов'язку або смерть забере мене.	заміна
624	And I shall not forget it, nor fail to reward that which is given...	Я не забуду цього і належно винагороджу	антонімічний переклад
625	... fealty with love...	... любов за відданість ...	еквівалент
626	... valor with honor...	... честь за звитягу ...	аналог
627	... disloyalty with vengeance.	... помста за зраду ...	аналог
628	I do not think we should so lightly abandon the outer defenses ;	Я гадаю, що ми не повинні так легко віддавати ворогові свої зовнішні редути.	конкретизація
629	... defenses that your brother long held intact .	... твій брат довго їх утримував.	компресія
630	I will not yield the River and Pelennor unfought – Osgiliath must be retaken.	Пеннелорську Річку не можна віддавати без бою – Осгіліат треба відбити.	еквівалент
631	My Lord, Osgiliath is overrun .	Мій повелителю, Осгіліат утрачено.	модуляція
632	Much must be risked in war.	На війні треба ризикувати.	вилучення
633	Is there a captain here who still has the courage to do his Lord's will?	У нас ще є командири, готові виконати наказ свого повелителя?	аналог

634	You wish now that our places had been exchanged, that I had died and Boromir had lived ?	Ви шкодуєте, що не вийшло навпаки, що я вижив, а Боромір помер ?	антонімічний переклад
635	Since you are robbed of Boromir, I will do what I can in his stead.	Оскільки Бороміра у вас відібрали , я постараюся зробити все, що зможу.	аналог
636	If I should return ... think better of me , father.	Батьку, сподіваюся, коли я повернуся, ви змінете думку про мене .	антонімічний переклад
637	That will depend on the manner of your return .	Усе залежить від того, як ти повернешся .	заміна
638	What are you up to? Sneaking off , are we?	Що ти замислив? Вирішив вислизнути ?	еквівалент
639	Alright, alright – You just startled me is all.	Годі вже. Я просто здивувався .	модуляція
640	Fine, have it your own way .	Добре, хай так.	компресія
641	It's dark still .	Ще темно.	перестановка
642	That's all we have left !	У нас більше нічого не має ?	антонімічний переклад
643	He took it! He must have !	Це він узяв! Більше нема кому !	антонімічний переклад
644	You're a lying wretch !	Брехливий пацюк!	аналог
645	Crumbs on his jacketses !	Крихти на одязі !	генералізація
646	That's a filthy Lie!	Брехня!	компресія
647	You stinking two-faced sneak!	Смердюча велика гадюка!	аналог
648	No, no, you're not alright! You're exhausted. It's that Gollum; it's this place; it's that thing around your neck .	Ні, ні, не все гаразд. Ви виснажилися. Це все Голум. Це місце і ота штука у вас на шиї .	калькування
649	I could help a bit ... I could carry it for a while	Я можу вам допомогти, можу понести перстень замість вас . Не довго, я понесу його .	конкретизація
650	– share the load .	Полегшу ваш	калькування

		тягар.	
651	I don't want to keep it ... I just want to help!	Я не мав наміру його забирати ... Я хотів допомогти!	аналог
652	Shut up, you!	Стули пельку!	цілісне перетворення
653	But ... he's a liar ... he's poisoned you against me.	Але він бреше... наструнчує вас проти мене.	аналог
654	You don't mean that.	Не треба так казати.	цілісне перетворення
655	Your father's will has turned to madness!	Твій батько остаточно з'їхав з глузду!	еквівалент
656	Do not throw away your life so rashly!	Не відмовляйся від життя так легко!	калькування
657	Well ... yes, at least, well enough for my own people	Умію, принаймні непогано як на гобіта ...	конкретизація
658	... but we have no songs for great halls and evil times ...	... хоча у нас немає пісень для великих зал і лихих часів ...	калькування
659	And why should your songs be unfit for my halls, or for hours such as these.	Чим тобі не подобається моя зала?	антонімічний переклад
660	Six thousand will not be enough to break the lines of Mordor.	Шести тисяч не вистачить, щоб розбити оборону Мордору.	аналог
661	Every hour lost hastens Gondor's defeat.	Кожна година прискорює поразку Гондору.	заміна
662	We have till dawn.	У нас є час до світанку.	декомпресія
663	Then we must ride.	Потім треба вирушати.	генералізація
664	The horses are restless ... and the Men are quiet...	Коні неспокійні... воїни припинили ...	аналог
665	They grow nervous in the shadow of the mountain ...	Ця гора їх лякає ...	вилучення
666	It is the road to the Dimholt ... The door under the mountain.	Вона веде у дім до брами під горою ...	описовий
667	That mountain is evil...	Гора зла	модуляція
668	Let's find some food.	Треба щось перехопити.	аналог

669	There! A true Esquire of Rohan .	Отак! Тепер ти справжній Воїн Рохану!	калькування
670	Well, that's no good ...	Так не годиться	цілісне перетворення
671	... you won't kill many Orcs with a blunt blade .	Орків тупим клинком ти не вб'єш.	аналог
672	To the Smithy – go!	До коваля – ходімо!	конкретизація
673	You should not encourage him.	Даремно ти його заохочуєш!	антонімічний переклад
674	I do not doubt his heart ... Only the reach of his arm.	– Я вірю в його щирість ... але не в силу удару.	антонімічний переклад
675	He has as much cause to go to war as you.	Він теж має право битися .	конкретизація
676	Why can he not fight for those he loves?	Чому йому забороняють захищати близьких?	антонімічний переклад
677	I take my leave.	Я не заважатиму.	антонімічний переклад
678	She will not long survive the evil that now spreads from Mordor.	Вона не витримує зла, яке поширюється з Мордору.	аналог
679	The light of the Evenstar is failing.	Світло Зірки Життя згасає.	аналог
680	As Sauron's power grows, her strength wanes .	Сила Саурона зростає, а Арвен слабшає .	аналог
681	Arwen's life is now tied to the fate of the Ring .	Тепер її життя залежить від Персня .	вилучення
682	The Shadow is upon us, Aragorn, the end has come.	Арагорне, на нас накрила Тінь , настав кінець.	модуляція
683	Sauron's armies march on Minas Tirith – this you know – but in secret he sends another force which will attack from the river...	Армії Саурона стікаються до Мінас Тіріта – це тобі відомо – але він готує ще один удар з боку річки ...	генералізація
684	A fleet of Corsair ships	З Півдня пливе	калькування

	sails from the South.	флотилія піратських кораблів.	
685	You're outnumbered , Aragorn.	Арагорне, у тебе замало людей.	описовий
686	There are those who dwell in the mountain.	Є ті, що живуть угорі.	заміна
687	Murderers, traitors – You would call upon them to fight?	Убивці, зрадники – як переконати їх битися?	аналог
688	They answer to no-one.	Вони нікого не слухаються.	компенсація
689	They will answer to the King of Gondor.	Вони послухаються Короля Гондору.	аналог
690	Andúril, flame of the West, forged from the Shards of Narsil.	Андуріл, полум'я Заходу, виплутай із Уламків Нарзіла.	еквівалент
691	The man who can wield the power of this sword can summon to him an army more deadly than any that walks this earth.	Той, хто зможе контролювати силу цього меча, здатен зібрати армію, якої ще не бачив цей світ.	калькування
692	Put aside the Ranger – become who you were born to be – take the Dimholt road.	Забудь про Блукача – стань тим, ким ти народився – іди у Дімхолт.	аналог
693	The war lies to the east;	Війна точиться на сході.	аналог
694	... you cannot leave on the eve of battle.	... ти не можеш піти від нас напередодні вирішальної битви.	додавання
695	You cannot abandon the Men.	Ти не можеш покинути бою.	генералізація
696	It is but a shadow and a thought that you love ...	Ти кохаєш образ, тінь ...	аналог
697	Have you learnt nothing of the stubbornness of Dwarves?	Ти досі не зрозумів, які гноми вперті?	заміна
698	But we will meet them in battle , nonetheless.	Але ми все одно схрестимо з ними	конкретизація

		мечі.	
699	I have left instruction: the people are to follow your rule in my stead ...	Люди знають мою волю: після мене правитимеш ти...	калькування
700	take up my seat in the Golden Hall ... long may you defend Edoras if the battle goes ill.	З мого трону у Золотій Залі ... якщо ми програємо битву, захищати Едорас далі доведеться тобі.	модуляція
701	I would have you smile again – not grieve for those whose time has come.	Краще знов усміхнися – не сумуй за тими, чий час настав.	аналог
702	You shall live to see these days renewed.	Ти доживеш до того, як Рохан постане з попелу.	конкретизація
703	No more despair.	Жени відчай.	антонімічний переклад
704	What kind of an army would linger in such a place?	Що за армія живе у такому місці?	аналог
705	One that is cursed ...	Армія проклятих ...	конкретизація
706	Long ago the Men of the Mountain swore an oath to the last King of Gondor ...	Колись давно Люди Гір присягнули на вірність Королю Гондору	калькування
707	And so Isildur cursed them – never to rest until they had fulfilled their pledge.	Ісїлдур прокляв їх – вони не знатимуть спокою доки не дотримають свого слова.	декомпресія
708	– to come to his aid, to fight ...	– вони обіцяли допомагати йому силою своєї зброї	описовий
709	but when the time came, when Gondor's need was dire, they fled ... Vanishing into the darkness of the mountain	але у тяжку хвилину, коли Гондор звернувся про допомогу, вони втекли й сховалися у темряві гори...	компресія
710	The very warmth of my blood seems stolen away.	У мене кров у жилах холоне.	компенсація
711	The way is shut. It was	Цей шлях закрито.	аналог

	made by those who are dead, and the Dead keep it.	Його прокляли Мертві , і мертві захищають його.	
712	Well, this is a thing unheard of ...	Це не чувано...	антонімічний переклад
713	An Elf will go underground when a Dwarf dare not	Ельф спускається під землю , а Гном не наважується...	аналог
714	Oh! I'd never hear the end of it!	О! Мені такого ніколи не пробачать!	модуляція
715	We must ride light and swift.	Не беріть нічого зайвого...	антонімічний переклад
716	It's a long road ahead ... and man and beast must reach the end with the strength to fight.	Попереду довгий шлях... і в людей і в коней має лишитися сила, щоб битися.	конкретизація
717	Little Hobbits do not belong in war ...	Маленьким гобітам не місце на війні	модуляція
718	All my friends have gone to battle.	Усі мої друзі давно там.	модуляція
719	I would be ashamed to be left behind!	Я не переживу такої ганьби.	модуляція
720	None of my Riders can bear you as a burden.	Жоден мій вершник не візьме тебе в своє сідло.	модуляція
721	I will say no more.	Я все сказав.	антонімічний переклад
722	Who enters my domain?	Хто насмівся прийти в моє царство?	описовий
723	One who will have your allegiance.	Той, кому ви віддані.	модуляція
724	The Dead do not suffer the living to pass...	Мертві не дозволять живим пройти ...	аналог
725	I summon you to fulfill your oath!	Я вимагаю, щоб ти дотримав присяги!	еквівалент
726	Fight for me and I will hold your oath fulfilled.	Підтримайте мене і я зніму з вас прокляття.	аналог
727	Fear! The city is rank with it.	Страх. Місто просякло страхом!	конкретизація
728	Rohan has deserted us.	Рохан відвернувся	додавання

		від нас.	
729	Abandon your posts!	Не захищайтеся!	антонімічний переклад
730	Flee! Flee for your lives!	Тікайте! Рятуйтеся хто може!	цілісне перетворення
731	Send these foul beasts into the abyss!	Пошліть цих бридких потвор у пекло!	аналог
732	Stand to your posts!	Захищайтеся!	цілісне перетворення
733	Do not give in to fear.	Не піддавайтеся страху!	цілісне перетворення
734	Aim for the Trolls!	Цільтеся у Тролів!	цілісне перетворення
735	Bring them down!	Смерть ворогам!	цілісне перетворення
736	What's that smell?	Що це за сморід?	конкретизація
737	I give you the light of Eärendil – our most beloved star.	Я дарую тобі світло Еаренділ – нашої улюбленої зірки.	транскодування
738	May it be a light for you in dark places , when all other lights go out.	Хай вона осяє твій шлях у тій темряві , де нема іншого світла.	заміна
739	This task was appointed to you, Frodo of the Shire.	Це завдання доручили тобі, Фродо із Ширу.	модуляція
740	If you do not find a way ... no one will.	Якщо його не виконаєш ти , його не виконає ніхто.	конкретизація
741	No tomb for Denethor and Faramir.	У Денетора і його сина не буде гробниці.	перестановка
742	No long, slow, sleep of death embalmed.	Не буде довгого і повільного сну бальзамії.	компресія
743	We shall burn, like the heathen kings of old.	Ми згоримо, як прадавні паганські королі.	калькування
744	You are soldiers of Gondor!	Ви воїни Гондору!	аналог
745	No matter what comes through that gate you will stand your ground!	Незалежно від того, що зараз сюди проникне, ви не відступите!	антонімічний переклад
746	Let him go, you filth!	Відпусти його, мерзото!	аналог
747	What's this? Looks like Old Shelob's been having a bit	А це що? Стара Шелоб вирішила	транскодування

	of fun!	трохи розважитися?	
748	She jabs him with her stinger and they go as limp as a boned fish.	Вона його ужалила і паралізувала як рибу.	компресія
749	Then she has her way with them.	Щоб потім поласувати.	компресія
750	Samwise, you fool!	Сем, який же ти бовдур!	аналог
751	This fellow will be awake in a few hours.	Цей нікчема оклигає за кілька годин.	аналог
752	Then he'll wish he'd never been born.	І пошкодує, що він народився на цей світ.	антонімічний переклад
753	The house of his spirit crumbles!	Притулок його духу зруйновано!	аналог
754	Move into the city ...	Захопити місто...	аналог
755	Kill all in your path.	Вбити всіх.	вилучення
756	Courage, Merry ... courage for our friends.	Сміливіше, Мері... тільки так ми допоможемо нашим друзям.	описовий
757	Form ranks, you maggots!	Готуйтеся до оборони!	цілісне перетворення
758	Form ranks!	Ставайте в ряд!	цілісне перетворення
759	Pikes in front, lances behind.	Списи вперед, лучники назад!	модуляція
760	Éomer, take your Éored down the left flank ...	Гомере, твій лівий фланг...	вилучення
761	Forth, and fear no darkness!	Уперед, без страху перед темрявою!	антонімічний переклад
762	Spears shall be shaken, shields shall be splintered ...	Списи зламаються, щити розлетяться на друзки ...	декомпресія
763	A sword day, a red day, 'ere the sun rises!	Сьогодні день меча, день крові, розцвітання	калькування
764	Ride now, ride now, ride, ride for ruin, and the world's ending!	Мчіть проти руїни та кінця світу!	калькування
765	Denethor has lost his mind.	Денетор збожеволів.	компресія
766	He's burning Faramir alive!	Він спалить	еквівалент

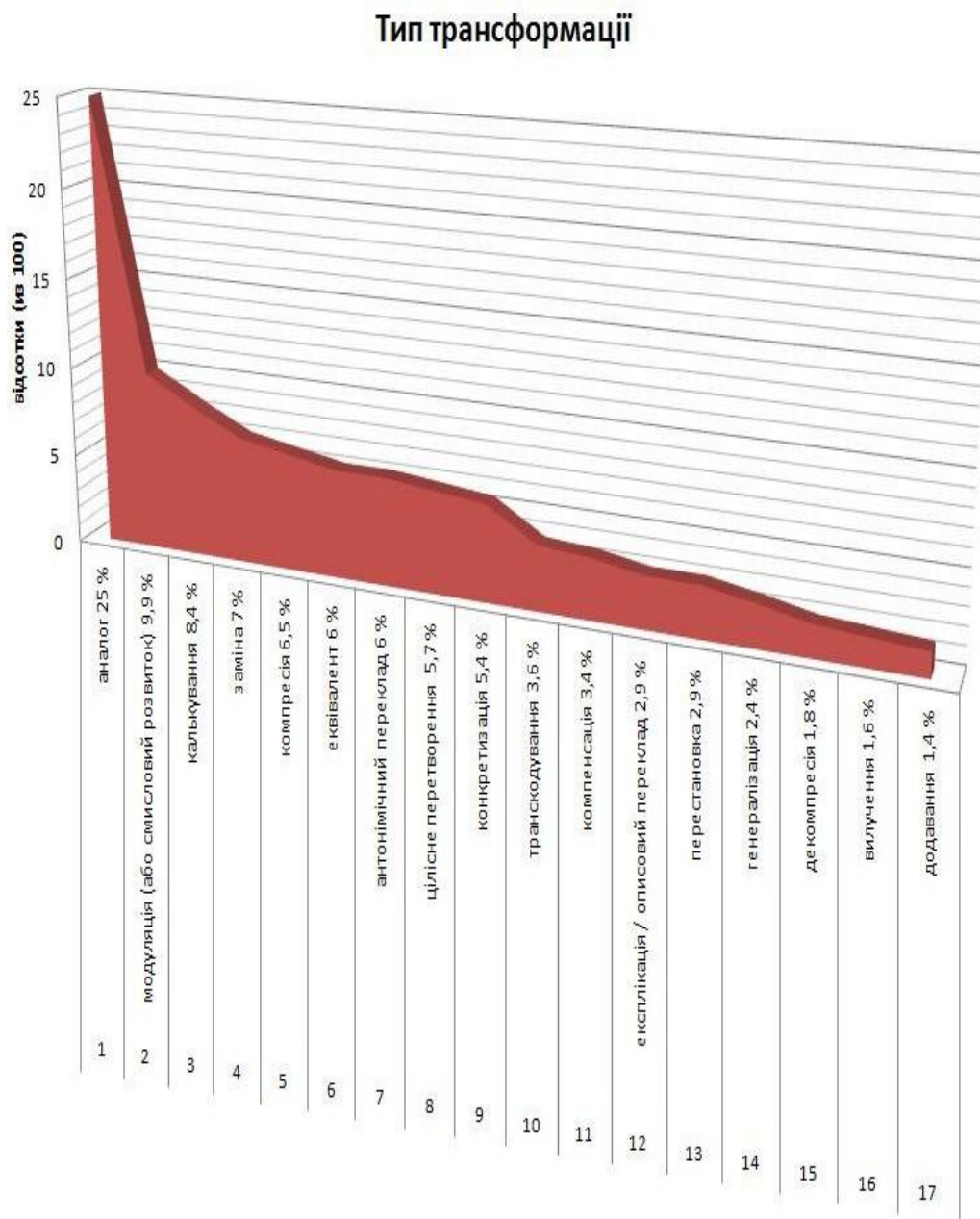
		Фараміра живцем!	
767	Reform the line... Reform the line!	Шикуйсь! Шикуйсь!	цілісне перетворення
768	Sound the charge!	Сурми наступ!	цілісне перетворення
769	I didn't think it would end this way...	Не думав, що мій кінець буде таким ...	заміна
770	Death is just another path , one that we all must take.	Смерть – це лише інший шлях , який кожен з нас мучить здолати.	аналог
771	The grey rain-curtain of this world rolls back, and all turns to silver glass... and then you see it...	Сіра плащина цього світу згортається ...і все перетворюється на срібне скло ... і тоді ти бачиш ...	аналог
772	White shores ... And beyond... a far green country under a swift sunrise .	Білі береги і те, що за ними..... далекі зелені землі під теплим сонцем .	аналог
773	Feast on his flesh!	Поласуй його плоттю!	еквівалент
774	Late as usual!	Кляті пірати, вічно запізнюються!	додавання
775	Get off your ships, you sea rats!	Вилазьте, морські шури! Чого засіли!	аналог
776	There's knife work here needs doing.	У нас дуже багато роботи!	заміна
777	My body is broken ... you have to let me go.	Моє тіло вмирає ... відпусти мене.	модуляція
778	I go to my fathers ... in whose mighty company , I shall not now feel ashamed...	Я вирушаю до своїх батьків ... мені буде не соромно бути серед них ...	компресія
779	Bad idea.	Не поспішай!	антонімічний переклад
780	Very handy in a tight spot , these lads – despite the fact, they're dead!	Вони хоч і мертві, а не погано б'ються!	описовий
781	Be at peace!	Ідіть з миром!	цілісне перетворення
782	Hey! Hands off – that shiny shirt, that's mine.	Не чіпай – ця блискуча сорочка – моя!	антонімічний переклад
783	It's going to the Great Eye ,	Вона піде	калькування

	along with everything else.	Великому Оку як і все.	
784	I don't take orders from stinking Morgul rats!	Я не виконую наказів смердючих Уруків!	конкретизація
785	You touch it, and I'll stick this blade in your guts!	Тільки торкнись і відчуєш цей клинок у себе в животі!	аналог
786	The scum tried to knife me!	Цей виродок хотів мене зарубати!	аналог
787	And that's for my old Gaffer!	А це вам за мого батька!	аналог
788	Stop your squeaking, you dunghill rat!	Чого пициш, мов польова миша!	аналог
789	I'm gonna bleed you like a stuck pig!	Зараз пущу кров і ти заверещиш як поросля!	аналог
790	– only for safe-keeping.	... так було надійніше.	компресія
791	You can't go walking through Mordor in naught but your skin.	Не можна блукати Мордором голяка.	компресія
792	We'll never get through unseen.	Ми не зможемо пройти непоміченими.	калькування
793	Let's just make it down the hill for starters.	Для початку спустимося вниз.	перестановка
794	Frodo has passed beyond my sight.	Я більше не відчуваю Фродо.	антонімічний переклад
795	He has suffered a defeat, yes	Він зазнав поразки ...	еквівалент
796	... but behind the walls of Mordor our enemy is regrouping.	... але наш ворог знову збирає сили за мурами Мордору.	декомпресія
797	Then we gather our full strength and march on the Black Gate.	Для цього нам треба зібрати нашу армію і рушити на Чорну Брону.	калькування
798	We cannot achieve victory through strength of arms.	Ми не зможемо перемогти силою зброї.	компресія
799	Keep him blind to all else that moves.	Саурон забуде про все, крім нас.	модуляція
800	He will not take the bait!	Він не повірить.	аналог

ДОДАТОК Б

Діаграма частоти функціонування перекладацьких трансформацій під час перекладу англомовної кінотрилогії «Володар пернів» (The Lord of the Rings) українською мовою

Діаграма 1

ДОДАТОК В

Відсоткове співвідношення застосування різних типів трансформацій при перекладі англомовних текстів кіносценаріїв у жанрі фентезі

Діаграма 2

